

ANTIKVA EHF 2019

Fornleifaskráning

Deiliskipulag á Norðurnesi

Ragnheiður Traustadóttir, Rúna K. Tetzschner og Ómar Smári Ármannsson

Forsíðumynd: Skorsteinn frá hverfinu

Ritstjóri: Ragnheiður Traustadóttir

Uppsetning: Ragnheiður Traustadóttir

Kortagerð: Ragnheiður Traustadóttir

www.antikva.is

Útgefandi: Antikva ehf.

ISBN númer: 978-9935-9222-9-8

Ljósmyndir voru teknar af höfundum nema annað sé tekið fram.

@ Ragnheiður Traustadóttir, Rúna K. Tetzschner og Ómar Smári Ármannsson

Efnisyfirlit

Inngangur	9
Fyrri fornleifaskráningar	9
Skráningarsvæðið	11
Tilgangur fornleifaskráningar	11
Fornleifaskráning og aðferðir	14
Jarðarnúmer	14
Tegund, hlutverk og heiti.....	14
Staðsetning.....	14
Staðhættir og lýsing	14
Hættumat	15
Fornleifar á svæðinu	16
Breiðabólsstaðir [209]	16
Bæjarstæði Breiðabólsstaða [780]	18
Steinhúsið Breiðabólsstaðir [781]	19
Bæjar- og útihús [788] og [792] fiskhjallur [791] heimild.....	20
Sjávargata [784] leið.....	22
Leikvöllur Lönd [785] heimild um leikvöll.....	22
Brunngata [786] heimild um leið.....	23
Útihús [787] heimild.....	23
Fiskhús og fiskbyrgi [789] og [790] heimild.....	23
Brunnar [794] og [808] brunnar vatnsból	23
Útihús [796] heimild.....	24
Eyrarhús [799] salthús tóft	25
Kálgarður [801] og [802] garðlag heimild.....	25

Kálgarðar [803] og [804] heimild.....	26
Stekkur – Stekkjarmýri [805] heimild um stekk	27
Meyjarhóll þúst [809] hóll	27
Borgarhóll - fjárborg [810] tóft.....	27
Breiðabólsstaðatúngarður landamerkjagarður [795-798-806] garðlög	28
Breiðabólsstaðavör - Heimavör [811] heimild um lendingu	30
Túngarður [833] garðlag.....	31
Grund bæjarstæði [783] [782] tóft garðlag þúst	32
Mógrafir [843] mógrafir eða rista.....	33
Óþekkt sjóbúð [852] tóft.....	34
Óþekkt sjóbúð? [853] og [886] niðurgröftur tóft.....	34
Túngarður [854] garðlag og girðing	35
Óþekkt [855] horfnar tóftir slétt	35
Torfholt [857] örnefni rista.....	37
Íshús Tóft [884] þúfur.....	37
Hóll [856] hóll óþekkt	38
Beðasléttun – kálgarður [876] ræktun garðlag	39
Húsgrunnur – kálgarður [877] grunnur – slétt flöt	40
Óþekkt – garðlag [878] hleðslubrot.....	40
Óþekkt – garður? [879] hleðslubrot garðlag.....	41
Tóftir [882] og [883] útihús óþekkt.....	41
Breiðabólsstaðatraðir [885] leið traðir.....	43
Útihús [887] tóft	43
Óþekkt [888] hleðsla	43
Akrakot [208].....	44

Akrakot bæjarstæði [700] heimild.....	45
Útihús [771] heimild.....	45
Virki rista og mógrafir [772] heimild.....	45
Akrakotstúngarður [773] heimild.....	46
Akrasteinn [775] þjóðsaga álagablettur.....	46
Kálgarður [776] heimild.....	46
Kálgarður [777] heimild.....	46
Þangbrennsluverksmiðja [778].....	47
Akrakotsvör [779] heimild um lendingu.....	47
Brighton kampur.....	48
Varðturn [812].....	49
Braggi [813] grunnur.....	50
Varðskáli [814] grunnur og steinsteypa.....	51
Setuliðshús [815] steinsteypa, húsgrunnur.....	52
Braggi [816] braggagrunnur.....	53
Braggar [817] braggagrunnar.....	53
Loftskæptastöð [818] loftskæptastöð.....	54
Braggar [819] braggagrunnur.....	54
Fjarskiptastöð [820] hús niðurgrafið.....	55
Fallbyssustæði [821].....	55
Braggahverfi [822] braggagrunnar.....	55
Braggar [823] og [828] braggagrunnar.....	56
Samkomusalur Strompur [824] braggi og strompur.....	56
Salerni [825] salerni.....	57
Herminjar [826] hleðslubrot og slétt flöt.....	57

Verkstæði [827] verkstæði.....	57
Skotbyrgi [829] grjóthleðslur	57
Vatnsból [830] brunnur	57
Vatnstankar [862] heimild.....	57
Baðhús [859] hús	58
Samantekt og niðurstöður	59
Heimildir	62
Fornleifaskráning.....	62
Kort	62
Árnastofnun – Örnefnasafn.....	62
Vefsíða.....	63

Mynd 1 Skráningarsvæðið er innan rauðu línunnar	10
Mynd 2 Skjáskot af landfræðilega skráningargrunninum fyrir fornleifaskráningu í Garðabæ	11
Mynd 3 Skráningarform í Garðabæjargrunninum sem fylgir stöðlum Minjastofnunnar Íslands.	15
Mynd 4 Dreifing fornleifa á Norðurnesinu	16
Mynd 5 Horft suður traðirnar í átt að Breiðabólstað.	17
Mynd 6 Túnakort og fornleifar á Breiðabólstöðum.....	18
Mynd 7 Steinhúsið [781] á Breiðabólstöðum	19
Mynd 8 Sjávangata [784] frá bæjarstæðinu út að sjó.....	21
Mynd 9 Hleðsla [888] – horft í suður yfir Breiðabólstaðatjörn.....	22
Mynd 10 Eyrarhús salthús [799]	24
Mynd 11 Kálgarður [803]	26
Mynd 12 Túngarður á Breiðabólstöðum [795]	29
Mynd 13 Elsta kort af Álftanesi 1796 sem Rasmus Lievog stjórnufræðingur á Bessastöðum teiknaði. Það sýnir vel allar breytingar á Bessastaðatjörn og Seylunni.....	30
Mynd 14 Túngarður [833] – horft í suður í átt að Bessastöðum.	31
Mynd 15 Horft suður yfir tóftina frá Grund [783]. Kálfskinn og Breiðabólstaðir [780] sjást í fjarska.....	32
Mynd 16 Leifar af mógröfum eða torfristu [843].....	33
Mynd 17 Óþekkt sjóbúð? [852] tóft á eyrinni hjá Seylunni.....	33
Mynd 18 Tóft frá óþekktri sjóbúð? [853] á eyrinni hjá Seylunni.	34
Mynd 19 Dæld eða tóft [886] – út við vatnið sést í hleðslur [879].	35
Mynd 20 Horfnar rústir [855] en hérna sáust fornleifar árið 2004. Búið að slétta úr svæðinu.	36
Mynd 21 Horfnar tóftir [GK-209:011]. Teikning: Guðrún Alda Gísladóttir.	37
Mynd 22 Hóll [856] á eyrinni við Seyluna.	38

Mynd 23	Gæti verið grjóthaugur frá því að reynt var gera tún á Eyrinni.	38
Mynd 24	Kálgarður eða beðasléttur á Eyrinni	39
Mynd 25	Húsgrunnur eða kálgarður? [877]	39
Mynd 26	Óþekkt – garðlag [878]. Afar ógreinilegar fornleifar á Seylunni.	40
Mynd 27	Hleðsla - garðlag [879].	41
Mynd 28	Tóft [883] sennilega af útihúsi.....	42
Mynd 29	Horft norðvestur yfir tóftina sem talin er af bæjarstæði Grundar [783] og þúst [782].	43
Mynd 30	Fornleifar við Akrakot – flestar eru horfnar	44
Mynd 31	Dreifing á herminjum á Norðurnesi.....	48
Mynd 32	Varðturn [812]	49
Mynd 33	Braggagrunnur [813] og varðturn [812]	50
Mynd 34	Varðskáli [814]	50
Mynd 35	Varðskáli [814] árið 2019	51
Mynd 36	Varðskáli [814] árið 2004. Guðrún A. Gísladóttir.....	51
Mynd 37	Leifar af skorsteini varðskálans [814]	52
Mynd 38	Leifar setuliðshúss [815] tröppur í húsið enn varðveittar.....	53
Mynd 39	Fánastöngin á Jörfa stendur þar sem áður var stæði fyrir fjórar loftvarnarbyssur...	54
Mynd 40	Grunnar af bröggunum sjást vel á loftmynd	56
Mynd 41	Við þetta þurftu íbúar á Álftanesi að lifa á meðan á hernáminu stóð. Við skotæfingarnar rigndi sprengjubrotum yfir tún Álftnesinga og þótti mesta mildi að ekki urðu nein slys af.....	58
Mynd 42	Minjar innan rauðahringsins eru þær sem þarf að huga sérstaklega að áður en til framkvæmda kemur á svæðinu.	59

Inngangur

Að beiðni Arinbjörns Vilhjálmssonar, skipulagsstjóra Garðabæjar, tók Ragnheiður Traustadóttir fornleifafræðingur, fyrir hönd Antikvu ehf., að sér að skrá fornleifar vegna deiliskipulags á Norðurnesi Álftaness sem er unnið af arkitektum hjá Landslagi ehf. Áður hafði verið unnin fornleifaskráning á hluta af Norðurnesinu haustið 2018.

Þessi fornleifaskráning tekur þá til þess hluta af Norðurnesinu sem ekki var skráð í þeirri skráningu, frá Norðurnesvegi út að sjó og í suðvestur af Norðurnesvegi og í framhaldi af honum beggja vegna Jörfavegs og alveg út að sjó í vestur að mörkum Bessastaða hjá Skansinum. Á svæðinu eru býlin Breiðabólsstaðir [209], Akrakot [208] og Grund [783] þekkt frá fornum tímum.

Á umræddu svæði er ekki að finna margar sýnilegar fornleifar. Minjar við bæjastæði Breiðbólsstaða [780] og Akrakots [700] eru að mestu horfnar undir byggð. Á Eyrinni eru minjar sem gætu verið frá bæjarstæði Grundar en á reiki er hvar bærinn stóð. Fornleifar [855] sem voru skráðar árið 2004 og mögulega taldar tengjast bæjarstæðinu hafa nú horfið þrátt fyrir nákvæma skráningu. Hins vegar hafa varðveist aðrar áhugaverðar tóftir sem hugsanlega eru frá bæjarhúsum Grundar [782-783] og útihúsum [882-883]. Fornleifar við Seyluna eru forvitnilegar, sérstaklega Eyrarhús, salthús og fisktökuhús [799] og nokkrar tóftir [852, 853, 856 o.fl.] með óþekkt hlutverk. Þær minjar sem eru mest áberandi á svæðinu eru þó leifar af herminjum frá Brighton kampi, og þá ekki síst varðturninn [812] og strompurinn [824]. Mikilvægt er að reyna að varðveita þessar minjar og væri tilvalið að setja upp fræðsluskilti við svæðið.

Skráningin fól í sér athugun á fyrri skráningum, heimildasöfnun, vettvangsskráningu og úrvinnslu, mat á minjum innan skipulagssvæðisins, svo sem hættumat, og skýrslu- og kortagerð. Við fornleifaskráninguna er farið eftir stöðlum Minjastofnunar Íslands.

Skýrsluhöfundar sáu um vettvangsvinnu og heimildavinnu, en þeir hafa farið óteljandi ferðir um svæðið í gegnum tíðina. Hermann Jakob Hjartarson fornleifafræðingur annaðist mælingavinnu á herminjum í landi Jörfa. Þeim og öðrum sem veittu aðstoð við gerð þessarar fornleifaskráningar er þökkud aðstoðin. Séstakar þakkir fær María B. Sveinsdóttir ábúandi á Jörfa fyrir upplýsingar um herminjar og aðrar minjar á svæðinu.

Með skýrslunni fylgir fornleifaskrá og stafrænn hnitagrunnur.

Fyrri fornleifaskráningar

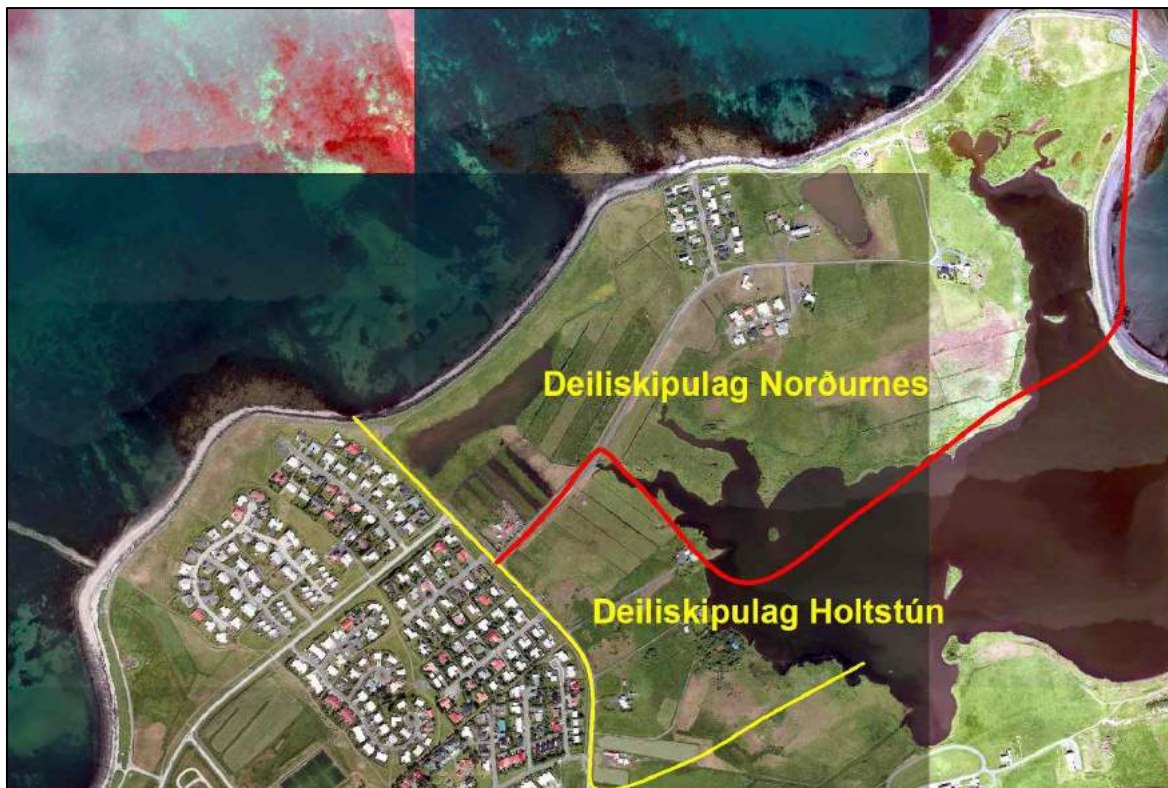
Á árunum 2001 til 2004 fóru fram sex fornleifarannsóknir og skráningar í Bessastaðahreppi og þrjár þeirra snerta svæðið sem hér er til rannsóknar. Árið 2001 vann Þjóðminjasafn Íslands vettvangskönnun vegna deiliskipulags Hvals í landi Breiðabólsstaða og skráði fornleifar á jörðinni. Síðan annaðist Fornleifastofnun Íslands svæðisskráningu fyrir allan Bessastaðahrepp

árið 2004 og birti þá heildarskrá yfir allar þekktar minjar úr ritheimildum og af kortum, auk byggðasögu svæðisins og sögu býlanna í hreppnum. Sama ár fór fram deiliskráning á völdum aðalskipulagsreitum í Bessastaðahreppi, einnig á vegum Fornleifastofnunar Íslands, og voru jarðirnar Akrakot og Breiðabólstaðir þá skráðar í heild. Niðurstöður fyrri skráninga voru hafðar með og auk heimildakönnunar fór fram nákvæm skráning fornleifa á vettvangi og staðsetning þeirra með GPS staðsetningartækjum. Í fyrri skýrslum er að finna góðar lýsingar fornleifa á þessum jörðum og kort með staðsetningu minjanna fylgir deiliskráningunni. Frávik geta þó verið í mælingum enda voru mælingartæki á þeim tíma ekki jafn nákvæm og þau eru í dag. Hér eru einkum nýttar lýsingar úr skráningu Breiðabólstaða árið 2001 og deiliskráningunni árið 2004 fyrir Breiðabólstaði og Akrakot.

Guðmundur Ólafsson, Kristinn Magnússon og Rúna K. Tetzschner. Breiðabólstaðir í Bessastaðahreppi: Svæðisskráning og vettvangskönnun vegna deiliskipulags á reit Hvols. Rannsóknarskýrslur 6. Reykjavík: Þjóðminjasafn Íslands, 2001.

Andrea Harðardóttir og Sædís Gunnarsdóttir. Menningarminjar í Bessastaðahreppi. FS226-03211.

Guðrún Alda Gísladóttir. Deiliskráning í Bessastaðahreppi: Fornleifaskráning á völdum skipulagsreitum. FS237-04031. Reykjavík: Fornleifastofnun Íslands, 2004.

Mynd 1 Skráningarsvæðið er innan rauðu línunnar

Skráningarsvæðið

Deiliskipulagið tekur til svæðis er kallað Norðurnes á Álftanesi, en í þessari skýrslu er aðeins fjallað um hluta þess. Allt svæðið afmarkast í suðaustri af jarðarmörkum Bessastaða og í suðvestri af Norðurnesvegi og í framhaldi af honum af lóðarmörkum við Sjávangötu. Á svæðinu eru íbúðarhúsin Eyvindarholt 1, Asparvík, Tjörn, Stekkur, Hvoll, Breiðabólstaðir, Grund, Jörfi og Seyla, sem öll hafa afmarkaða lóð eða jarðskika. Þá er svo til fullbyggð íbúðarbyggð við Blikastíg auk íbúðarbyggðar við Fálkastíg.

Aðalaðkomuvegur að svæðinu er um Jörfaveg, sem liggur frá Norðurnesvegi, sem er tengivegur. Jörfavegur liggur að íbúðarsvæðum við Blikastíg og Fálkastíg, auk þeirra stöku íbúðarhúsa sem eru á nesinu. Sérstakir aðkomuvegir eru að íbúðarhúsunum Stekk, Tjörn og Asparvík/Eyvindarstöðum, frá Norðurnesvegi.

Mynd 2 Skjáskot af landfræðilega skráningargrunninum fyrir fornleifaskráningu í Garðabæ

Tilgangur fornleifaskráningar

Samkvæmt 4. mgr. 3. gr. laga um menningarminjar nr. 80/2012 (mml.), sem tóku við af þjóðminjalögum nr. 107/2001 1. janúar 2013, njóta fornleifar friðunar og eru þannig verndaðar gegn hvers kyns raski.

Í 3. mgr. 3. gr. mml. eru fornleifar skilgreindar með svofelldum hætti:

„Fornleifar teljast hvers kyns mannvistarleifar, á landi, í jörðu, í jökli, sjó eða vatni, sem menn hafa gert eða mannaverk eru á og eru 100 ára og eldri, svo sem:

a. búsetulandslag, skrudgarðar og kirkjugarðar, byggðaleifar, bæjarstæði og bæjarleifar ásamt tilheyrandi leifum mannvirkja og öskuhauga, húsaleifar hvers kyns, svo sem leifar kirkna, bænhúsa, klaustra, þingstaða og búða, leifar af verbúðum, naustum og verslunarstöðum og byggðaleifar í hellum og skútum,

b. vinnustaðir þar sem aflað var fanga, svo sem leifar af seljum, verstöðvum, bólum, mógröfum, kolagröfum og rauðablæstri,

c. tún- og akurgerði, leifar rétta, áveitumannvirki og aðrar ræktunarminjar, svo og leifar eftir veiðar til sjávar og sveita,

d. vegir og götur, leifar af stíflum, leifar af brúm og öðrum samgöngumannvirkjum, vöð, varir, leifar hafnarmannvirkja og bátalægi, slippir, ferjustaðir, kláfar, vörður og önnur vega- og siglingamerki ásamt kennileitum þeirra,

e. virki og skansar og leifar af öðrum varnarmannvirkjum,

f. þingstaðir, meintir hörgar, hof og vé, brunnar, uppsprettur, álagablettir og aðrir staðir og kennileiti sem tengjast síðum, venjum, þjóðtrú eða þjóðsagnahefð,

g. áletranir, myndir eða önnur verksummerki af manna völdum í hellum eða skútum, á klettum, klöppum eða jarðföstum steinum og minningarmörk í kirkjugörðum,

h. haugar, dysjar og aðrir greftrunarstaðir úr heiðnum eða kristnum sið,

i. skipsflök eða hlutar þeirra.“

Í 21. gr. mml. er kveðið á um verndun fornleifa:

„Fornleifum, sbr. 3. mgr. 3. gr., jafnt þeim sem eru friðlýstar sem þjóðminjar og þeim sem njóta friðunar í krafti aldurs, má enginn, hvorki landeigandi, ábúandi, framkvæmdaraðili né nokkur annar, spilla, granda eða breyta, hylja, laga, aflaga eða flytja úr stað nema með leyfi Minjastofnunar Íslands.

Eigendur og ábúendur jarða skulu hlúa að fornleifum á landareignum sínum og viðhalda umhverfi þeirra eftir því sem sanngjarnt getur talist. Minjastofnun Íslands er skylt að veita ráðgjöf og leiðbeiningar í því sambandi.

Minjastofnun Íslands gerir nauðsynlegar ráðstafanir til verndar fornleifum, viðhalds eða endurbóta, en áður skal gera landeiganda eða ábúanda viðvart um þær. Ef nauðsyn krefur lætur Minjastofnun Íslands rannsaka fornleifar með uppgreftri eða á annan hátt.“

Friðhelgi fornleifa er ekki háð því að þær séu þekktar eða hafi verið skráðar. Ef áður óþekktar fornleifar finnast ber að tilkynna það Minjastofnun Íslands, sbr. 38. gr. mml., og án tafar skv. 1. mgr. 23. gr. megi ætla að þær séu í hættu.

Eitt af markmiðum fornleifaskráningar er að sporna við því að minjar verði fyrir skemmdum af gáleysi eða að nauðsynjalausu. Fornleifaskráning kemur að notum í minjavörslu þegar ákvarðanir eru teknar um aðgerðir til verndar einstökum minjastöðum eða minjasvæðum. Auk þess kemur hún að gagni í rannsóknum og kynningum. Í þessu tilviki, þar sem unnið er að deiliskipulagi á útvistarsvæði, verða til möguleikar á að kynna og nýta minjar á svæðinu.

Ekki er það síður hagur þeirra sem stýra hvers konar framkvæmdum að eiga aðgang að yfirliti um fornleifar á tilteknu svæði. Segja má að við það vinnist tvennt. Unnt verður að taka tillit til minjanna við skipulagsvinnu og nýta þær til að varðveita sögu staðarins í landslaginu. Einnig má minnka stórlega líkur á að framkvæmdaraðilar rekist í miðjum klíðum á fornleifar sem þeir gerðu sér ekki grein fyrir að gætu verið fyrir hendi en reynist svo nauðsynlegt að rannsaka með tilheyrandi kostnaði og töfum á framkvæmdum.

Björgunaruppgröftur, sem er unninn vegna framkvæmda og undir þrýstingi frá framkvæmdaraðilum, er heldur ekki æskilegur frá sjónarmiði fornleifafræðinnar. Fornleifaskráning sameinar þess vegna hagsmuni fræðigreinarinnar og þeirra sem standa að framkvæmdum.

Skráning fornleifa, húsa og mannvirkja skal skv. 16. gr. mml. fara fram áður en gengið er frá aðalskipulagi eða deiliskipulagi. Áður en deiliskipulag er afgreitt eða leyfi til framkvæmda eða rannsókna er gefið út skal skráning ætíð fara fram á vettvangi.

Skulu skipulagsyfyrvöld hafa samráð við Minjastofnun Íslands um tilhögun skráningar eða endurskoðun á fyrri fornleifa-, húsa- og mannvirkjaskrárm með hliðsjón af fyrirhuguðum breytingum á skipulagi. Óheimilt er að veita leyfi til framkvæmda án undanfarandi fornleifa-, húsa- og mannvirkjaskráningar. Þegar sérstaklega stendur á getur Minjastofnun Íslands veitt undanþágu fyrir framkvæmdum með tilteknum skilyrðum.

Skipulagsyfyrvöld skulu tilkynna Minjastofnun Íslands um gerð skipulagsáætlana og verulegar breytingar á þeim og um gerð skýrslna um mat á umhverfisáhrifum.

Almennt er æskilegt að framkvæmdum sé beint frá minjastöðum en sé þess enginn kostur ber að tilkynna Minjastofnun Íslands um framkvæmdirnar með sannanlegum hætti með minnst fjögurra vikna fyrirvara eins og segir í 23. gr. mml. Enn fremur segir að Minjastofnun Íslands ákveði að undangenginni vettvangskönnun hvort frekari rannsóknar sé þörf, hvort gera skuli tillögu um friðlýsingu eða hvort fornleifarnar megi víkja og þá með hvaða skilmálum. Óheimilt er að veita leyfi til framkvæmda fyrr en ákvörðun Minjastofnunar Íslands liggur fyrir.

Í 2. mgr. 28. gr. mml. segir að framkvæmdaraðili greiði kostnað við þær rannsóknir á fornleifum sem Minjastofnun Íslands ákveður að séu nauðsynlegar vegna fyrirhugaðra framkvæmda. Við

allar umfangsmiklar framkvæmdir skal sá sem fyrir þeim stendur bera kostnað af nauðsynlegum rannsóknum og vettvangsskráningu fornleifa.

Fornleifaskráning og aðferðir

Við fornleifaskráninguna voru fornleifar flokkaðar allar undir jarðirnar Breiðabólstaði [209] og Akrakot [208]. Fjallað er um hvern minjastað fyrir sig. Ljósmyndir voru teknar og gerð kort auk þess sem minjarnar voru hnitsettar og færðar inn á loftljósmynd frá Loftmyndum ehf.

Jarðarnúmer

Minjar eru auðkenndar með númeri og sérheiti þeirra ef við á, til dæmis „Akrasteinn [775]” eða hlutverki þeirra, til dæmis „fjórberg [810]”. Hjá sumum minjum er tegund nefnd á eftir númeri til frekari skýringar, Breiðabólstaðatúngarður [784] garðlag. Fyrsta númer innan hornklofa er númer skráningarinnar í landfræðilega gagnagrunni Garðabæjar yfir fornleifar, örnefni og sögulegar minjar í Garðabæ. Þessi númer fylgja öll í meðfylgjandi fornleifaskrá en í skýrslu þessari er látið við sitja að nota einkennisnúmer úr gagnagrunninum.

Tegund, hlutverk og heiti

Tegund og hlutverki minja er eins og venjan er um fornleifaskráningar lýst í fáum orðum, þ.e. hvort um sé að ræða tóftir bæja eða útihúsa, höfn, byrgi, túngarð og þar fram eftir götunum.

Stundum sér fornra minja ekki stað í landslaginu þótt þeirra sé getið í heimildum og kunna margar ástæður að vera fyrir því. Kemur þá fram í fornleifaskránni að „heimild” sé til um til dæmis útihús. Er leitast við að hafa fornleifaskrána eins nákvæma og kostur er því að leifar fornminja kunna að leynast í jörðu þótt ekki sé unnt að sjá þær með berum augum á yfirborðinu.

Staðsetning

Tekin voru GPS hnit á öllum minjum eða þær mældar upp með nákvæmu GPS mælingartæki úti á vettvangi og þau færð inn í landupplýsingagrunn Garðabæjar. Staðsetning þeirra er svo færð inn á loftmyndir frá Loftmyndum ehf. Í hjálagðri fornleifaskrá eru bæði gefin upp GPS hnit og hnit í landshnitakerfinu Ísnet 93 þegar við á. Staðsetning þeirra er svo færð inn á loftmyndir frá Loftmyndum ehf.

Í hjálagðri fornleifaskrá eru bæði gefin upp GPS hnit og hnit í landshnitakerfinu Ísnet 93. Gögnum er einnig skilað í stafrænu formi í landupplýsingakerfi.

Staðhættir og lýsing

Ávallt er greint frá afstöðu skráðra minja í landslaginu, þeim og staðháttum lýst, bæði formi, umfangi og ástandi, og aðrar athugasemdir gerðar þegar þörf krefur, til dæmis vísað í aðrar heimildir.

Hættumat

Leitast er við að leggja mat á þá hættu sem að fornleifunum kann að steðja, bæði af völdum náttúru og manna. Þetta er gert til að unnt sé að grípa til viðeigandi ráðstafana liggja minjar undir skemmdum eða geti orðið fyrir raski. Hætta vegna ábúðar þýðir að framkvæmdir eða álag kunni að raska fornminjum. Hætta vegna veðrunar þýðir að fornleifar séu smám saman að mást í burtu fyrir áhrif lofts eða vatns. Hætta vegna landbrots þýðir að fornleifar geti glatast af völdum vatns eða uppblásturs.

Ekki er lagt mat á hættuna þegar einungis er til heimild um fornleifar en þær ekki fundist við vettvangsskráninguna eða eru horfnar vegna framkvæmda eða rannsókna. Í þessu tilviki er fjöldinn allur af minjum horfin á Norðurnesinu og þá sérstaklega á bæjarstæðunum.

783, Tóft, Arkeologískt objekt	
Attributes Text Relations Geo Objects Documents Events	
Attribute	Value
Sérheiti	Bæjarstæði Grundar
Bæjarnafn	Breiðabólstaður
Jarðatal Johnsen	209
Flokkun	Búsetuminjar
Tegund	Tóft
Lengd	6 meter
Breidd	4 meter
Hæð	0,3 metrar
Athugasemdir	Hugsanlega bæjarstæði Grundar
Umhverfi	Gróið frekar slétt hefur verið notað fyrir hesta
Adalsvæði	Álftanes
Svæði	Norðurnes
Túnakort	<None>
Heimildir	Sjósókn, 34
Örnefnaskrá	Ö-Breiðabólstaðir og Akrakot KE 1977.
Aldur	1800-1900
Skráning	RT
Mæling	<None>
Ár	2016,2017
Dagur	
Horfin	Nei
Horfin_astæða	<None>
Hættumat	Mikil hættu
Hættuorso	Vegna framkvæmda
Ástand	Vel greinanlegar fornleifar
GPS hnit Norður	6407120
GPS hnit Vestur	2159671
Verkefni	Deiliskipulag Norðurnes
Gömul númer	GK-209012
Sveitarf	Garðabær
Sveitarfelagsnr	225
Friðað	Já

Mynd 3 Skráningarform í Garðabæjargrunninum sem fylgir stöðlum Minjastofnunnar Íslands.

Fornleifar á svæðinu

Mynd 4 Dreifing fornleifa á Norðurnesinu

Breiðabólsstaðir [209]

Breiðabólsstaðir voru meðal jarða sem Þorvarður Erlendsson hafði til kaups við brúðkaup þeirra Kristínar Gottskálksdóttur og eru nefndir í kaupmálabréfi hjónanna árið 1508: „voru þessar jarðer til greindar j þennan sama kavpmala. [...] Breidabolstadir fyrir. xl.c.“¹ Samkvæmt *Jarðabók* Árna Magnússonar og Páls Vídalíns var jörðin hins vegar komin í konungseign árið 1703, þá kölluð hálfbýli og hafði „ekki fyrirsva nema að helmíngi.“² Jarðardýrleiki var óviss og þrönglent á sumrin. Mikill ágangur og landbrot var af sjónum og sjávarsandur olli túnunum skaða. Eins og fleiri jarðir á Álftanesi höfðu Breiðabólsstaðir selstöðu í Norðurhellrum í Heiðmörk og sölva fjöru á Lönguskerjum í Skerfjafirði. Ábúandi var Guðlaugur Grímsson og voru 11 manns í heimili.³ Ekki virðist því hafa verið tvíbýli eins og síðar á Breiðabólsstöðum. Þegar manntal var tekið árið 1801 skiptist jörðin þó milli tveggja ábúenda.⁴ En árið 1847 voru Breiðabólsstaðir komnir í bændaeign og einungis var einn eigandi og ábúandi. Jarðardýrleiki var 20 5/6 hundruð.⁵ Samkvæmt Erlendi Björnssyni voru bæirnir síðan tveir þegar foreldrar

¹ *Íslenskt fornbréfasafn*, VIII, 230.

² *Jarðabók*, 215.

³ *Jarðabók*, 215-216.

⁴ *Manntal*, 368.

⁵ *Jarðatal á Íslandi*, 93.

hans, Björn Björnsson (1814-1879) og Oddný Hjörleifsdóttir (1838-1901), bjuggu á Breiðabólssstöðum á síðari hluta 19. aldar. Á móti þeim Bjuggu Erlendur Erlendsson hreppstjóri og Þuríður Jónsdóttir.⁶ Samkvæmt túnakorti frá árinu 1917 náðu tún jarðarinnar yfir þrjá teiga og voru sléttuð að mestu. Kálgarðar voru samtals 1792 m² þannig að töluvert hefur verið ræktað af kartöflum og öðru grænmeti.⁷

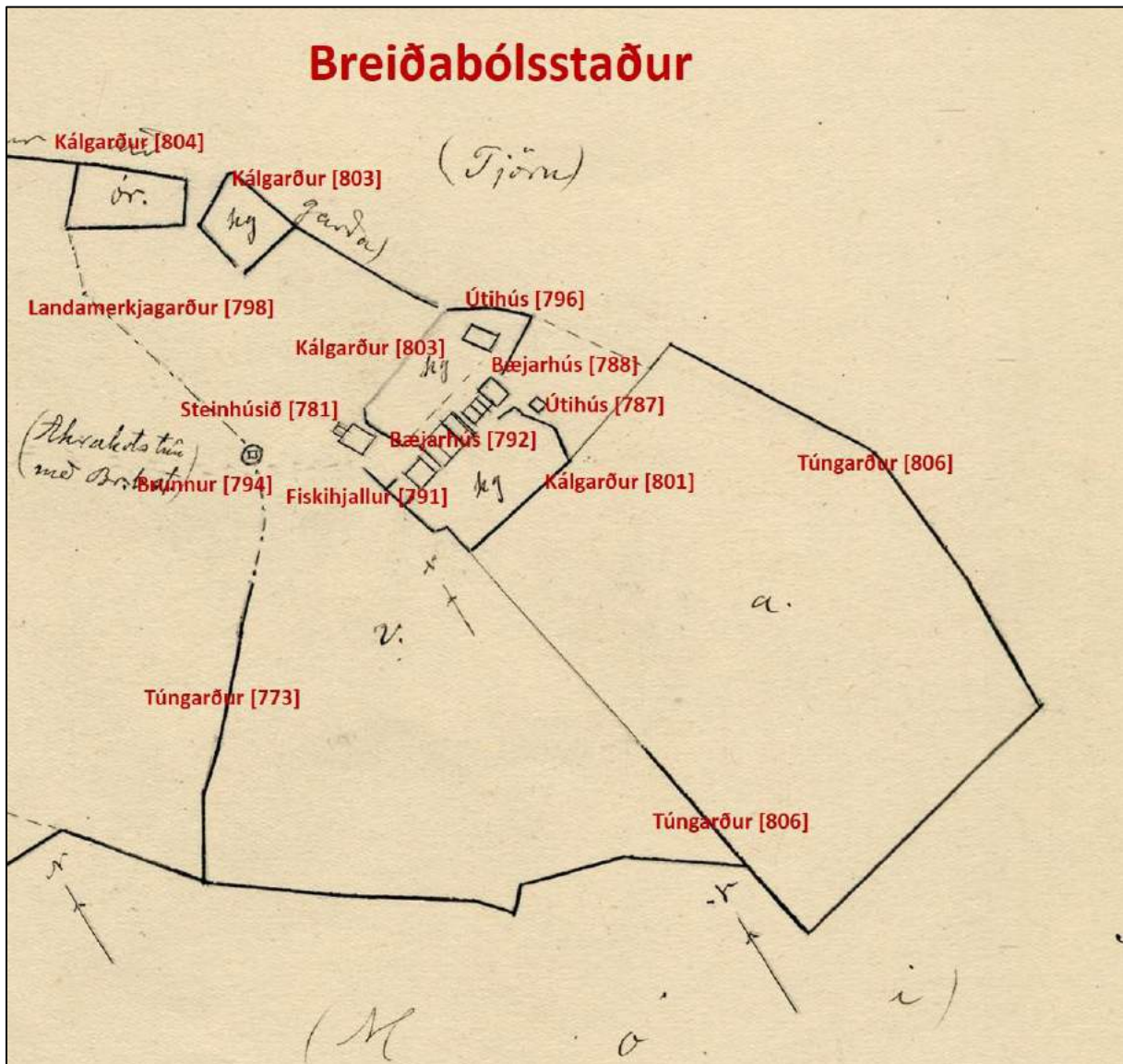
Land Breiðabólssstaða er flatlent og gróið. Skammt norðan bæjarins er sjávarkamburinn og var sjórinn stundaður af kappi. Austan bæjastæðisins er Breiðabólssstaðatjörn og enn austar Kálfskinn en svo nefnist norðuranginn af Bessastaðatjörn. Austast breiðir Eyrin úr sér, grasi gróin og flöt. Sunnan bæjarins eru þurrar grundir og enn þá sunnar Stekkjarmýrin niður að Bessastaðatjörn. Grund [783] hét áður hjáleiga Breiðabólssstaða norðaustur upp af Kálfskinni. Nú er Grund hins vegar húsið sem er áfast gamla bænum eða steinhúsinu [781] á Breiðabólssstöðum. Önnur nýbýli á jörðinni eru Hvoll suður af bænum og Jörfi suðvestur af honum, nær Kálfskinni. Breiðabólssstaðir voru teknir eignarnámi í stríðinu og var reistur kampur [812 o.áfr.] á svæðinu þar sem Jörfi er nú.

Mynd 5 Horft suður traðirnar í átt að Breiðabólssstað.

⁶ *Sjósókn*, 15, 18-19, 24-25.

⁷ *Túnakort Breiðabólssstaða og Akrakots*.

Mynd 6 Túnakort og fornleifar á Breiðabólstaðum

Bæjarsæði Breiðabólstaða [780]

Á túnakorti frá 1917 má sjá að steinhúsið [781] sem byggt var á Breiðabólstaðum árið 1884 hefur verið staðsett nokkru norðar á bæjarsæðinu en hin húsin. Eftir að það var byggt fluttu ábúendur sig þangað og enn þá er búið í þessu húsi. Nú hefur íbúðarhús nýbýlisins Grundar auk þess verið byggt við gamla steinhúsið. Þar eð löngum var tvíbýli á Breiðabólstaðum hefur þó væntanlega líka verið búið í einhverjum þeirra húsa sem voru í húsaröð [788 og 792] suðaustan við steinhúsið.

Bæjarsæðið er slétt frá náttúrunnar hendi, þurr og gróið. Breiðabólstaðatjörn er austan bæjar og sjórinn norðan við. Eiginlegur bæjarhóll sést ekki en örlítill aflíðandi halli er þó frá gamla steinhúsinu [781] og nýbýlinu Grund niður að tjörninni. Ætla má að núverandi byggingar standi á hinu forna bæjarsæði Breiðabólstaða og að þarna hafi bæirnir staðið um aldir. Ef bæjahóll

hefur náð að safnast upp á þessum stað hefur alveg verið sléttað úr honum við byggingu nýrra húsa.

Mynd 7 Steinhúsið [781] á Breiðabólstaðum

Steinhúsið Breiðabólstaðir [781]

Í endurminningum Erlends Björnssonar frá Breiðabólstaðum, Sjósókn, segir eftirfarandi: Erlendur Erlendsson hreppstjóri „bjó í stóru steinhúsi sem hann byggði árið 1884. Það er fjórtán álnir á lengd, en níu álnir á breidd með kjallara og portbyggt. Á vertíðum voru fjörutíu manns í húsi þessu. Húsið er byggt úr klopnu og höggnu grjóti, sem tekið var víðsvegar í landareigninni. Grjótið var klofið þar, sem það var, og allt borið heim á tveggja og fjögurra manna börum, en höggvið og lagað betur heima. Veggirnir voru tvöfaldir og loft á milli, og yfir gluggum og dyrum voru drangar svo langir, að þeir náðu alveg yfir. Er hús þetta að öllu leyti ágætt enn í dag. Timbur allt og þak í húsi Erlends var komið úr gríðarstóru salthúsi og fiskhúsi [799], er stóð fyrrum á Eyrinni niðri við Seyluna í landareign Breiðabólstaða [...] Í kjallaranum í húsi Erlends voru þrjú herbergi, búr, eldhús og sjómannaskáli, sem var helmingur kjallarans. Voru þar tuttugu manns. Á hæðinni fyrir ofan voru þrjú herbergi, stofa fyrir gesti kvannaherbergi, – voru þar átta konur, – svo var helmingurinn af hæðinni kallaður baðstofa, og voru þar

húsbændur og heimafólk, fjórtán manns. Var þar unnin ullarvinna og hampvinna á vetrum. Þar var líka vefstóll [...] Uppi á loftinu var geymsla.“⁸

Steinhúsið á Breiðabólssstöðum var friðlýst af forsætisráðherra 14. júní 2016 með vísan til 3. mgr. 18. gr. laga nr. 80/2012 um menningarminjar. Friðlýsingin tekur til ytra borðs hússins:

„Gamla steinhúsið að Breiðabólssstöðum, Álftanesi var byggt [...] úr klofnum og tilhöggnum grásteini sem límdur var saman með kalksandi. Húsið er einlyft með kjallara og portbyggðu risi. Veggir þess eru tvöfaldir með loftbili á milli og yfir dyrum og gluggum eru heilir steinar sem ná alla leið yfir opið. [...] Viðir voru fengnir úr gömlu salt- og fiskhúsi Siemensverslunar sem stóð á Eyrinni niður við Seyluna. Erlendur Erlendsson útvegsbóndi byggði húsið en seldi það síðar nafna sínum Björnssyni.

Breiðabólssstaðahúsið er vel varðveitt og er verið að gera það upp á vandaðan hátt. Það er fágætur vitnisburður um stórt útgerðarheimili frá seinni hluta 19. aldar þegar umfangsmikil sjósókn var stunduð frá Álftanesi og öðrum sjávarbyggðum við innanverðan Faxaflóa. Að öllum líkindum er það eina heillega húsið frá 19. öld sem enn stendur í sveitarfélaginu. Byggingarlag hússins er athyglisvert og óvenju vandað.“⁹

Bæjar- og útihús [788] og [792] fiskhjallur [791] heimild

Á túnakorti frá 1917 er sýnd húsaröð sunnan og suðaustan við steinhúsið [781]. Austast var fjórskipt bygging [788] sem virðist vera úr torfi eða steini.¹⁰ Samkvæmt örnefnaskrá voru Breiðabólssstaðabæirnir „norðarlega í túninu, spölkorn frá sjávarkampinum. Þar var löngum tvíbýli og er enn“, Austurbær og Vesturbær sem „stóðu saman með sameiginlega stétt og hlið og húsagarð [...]“. Ef til vill hafi bæirnir tveir upprunalega staðið hlið við hlið í húsaröðinni, annar vestar en hinn austar. Þar eð farið var að búa í steinhúsinu þegar árið 1884 má hins vegar ætla að þá hafi það verið kallað Vesturbær. Eitthvert húsanna í húsalengjunni hefur þá kannski verið Austurbærinn, mögulega það austasta [788] sem stendur suðaustan við steinhúsið á kortinu. Þarna gætu þó líka hafa verið útihús.

Byggingin [792] í miðri húsaröðinni skiptist í þrjú hólfi eða sambyggð hús sem af túnakortinu að dæma hafa verið úr steini eða timbri. Langveggirnir í austasta hólfinu eru þó teiknaðir eins og þeir séu úr þykkara efni eins og torfi.¹¹ Mögulega hefur þessi miðjubygging [792] í húsaröðinni verið upprunalegi Vesturbærinn, þ.e. frá því áður en steinhúsið [781] var byggt. Hún gæti þó einnig hafa nýst sem útihús.

Vestast í röðinni er svo stakt ferhyrningslaga hús [791] úr timbri eða steini.¹² Erlendur Björnsson segir í endurminningum sínum að heima við bæ nafna hans Erlendssonar sé „stór

⁸ *Sjósókn*, 60-61.

⁹ „Breiðabólssstaðir, Álftanesi: Friðlýsing.“

¹⁰ *Túnakort Breiðabólssstaða og Akrakots*.

¹¹ *Túnakort Breiðabólssstaða og Akrakots*.

¹² *Túnakort Breiðabólssstaða og Akrakots*.

fiskhjallur með lofti, er var læst, en rimlaveggi á hliðum“.¹³ Ekki er greint nánar frá staðsetningu hjallsins en hann var stór og stóð við bæinn og gæti því vel hafa verið vestasta húsið í húsaröðinni.

Engar minjar sjást lengur um húsaröðina sem er sýnd á túnakortinu því nú hefur ný húsallengja verið byggð á grunni þeirrar gömlu. Í nýju húsallengjunni eru bæði uppgerðar íbúðareiningar og útihús. Í stæði austustu byggingarinnar [788] sem sést á túnakortinu er nú hesthús og malarborið hestagerði og er hesthúsið austast í núverandi húsaröð. Miðhúsið [792] á túnakortinu hefur staðið undir miðhluta núverandi húsaraðar og vestasta húsið eða fiskhjallurinn [791] undir vestasta hlutanum. Engar menjar sjást lengur um gömlu húsinn.

Mynd 8 Sjávargata [784] frá bæjarstæðinu út að sjó

¹³ *Sjósókn*, 61.

Sjávargata [784] leið

Rétt austan við gamla túngarðinn [806] liggur gamall troðningur eftir vesturbakka Breiðabólstaðatjarnar og norður að Breiðabólstaðavör [811]. Þetta er vafalítið gömul sjávargata sem er enn þá notuð. Leiðin er um 81 m á lengd.

Leikvöllur Lönd [785] heimild um leikvöll

Samkvæmt örnefnaskrá 1964 voru Lönd flatir eða sléttur „innan garðs við Sjávarkampinn. Vestan traðanna. Samkomu og glímuvöllur vermannna.“¹⁴ Í örnefnalýsingu 1977 segir: „Lönd heita beggja megin Traðanna - Efri-Lönd sunnan þeirra og Neðri-Lönd að norðan. Fiskur var áður borinn upp á Efri-Löndin og gert að honum þar.“¹⁵ Slétt og mosagróin grund er milli steinhússins [781] og núverandi sjóvarnargarðs.

Mynd 9 Hleðsla [888] – horft í suður yfir Breiðabólstaðatjörn

¹⁴ Ö-Álftaneshreppur GS, 149.

¹⁵ Ö-Breiðabólstaðir og Akrakot KE 1977.

Brunngata [786] heimild um leið

Í örnefnaskrá 1964 segir: „Brunngatan: Lá frá brunnum [808] heim til Bæjar [780].“¹⁶ Á svæðinu milli brunns og bæjar hafa átt sér stað talsverðar framkvæmdir við húsbyggingar, blómagarð og malarborna heimreið. Ekki sjást lengur nein merki um Brunngötuna en hún hefur verið 40-50 m löng og nánast legið í austur – vestur.

Útihús [787] heimild

Á túnakorti má sá stakt útihús sem virðist vera úr torfi skammt suðaustan við húsaröðina [788-792-791] og rétt utan við kálgarð [801].¹⁷ Þetta svæði er raskað eftir byggingaframkvæmdir en vel gróið. Ekki sést til fornleifa.

Fiskhús og fiskbyrgi [789] og [790] heimild

Um búskap Erlends Erlendssonar á Breiðabólssstöðum segir nafni hans Björnsson: „Niðri við sjóinn voru tvö fiskhús, sem notuð voru einnig til saltgeymslu. Vermenn söltuðu fisk sinn í grjótbyrgjum.“¹⁸ Af samhenginu virðist mega ráða að fiskhúsin og grjótbyrgin sem þarna eru nefnd hafi verið við sjóinn skammt frá bænum [781] og þá kannski fyrir ofan lendingarnar [811 og 779]. Ekki sést til fornleifa.

Brunnar [794] og [808] brunnar vatnsból

Í *Jarðabókinni* segir um Breiðabólssstaði árið 1703 að „vatn þrýtur í stórum frostavetrum og verður þá á aðra bæi vatn að sækja.“¹⁹ Þó er vitað um að minnsta kosti tvo brunna á bænum gegnum tíðina. Á túnakortinu árið 1917 er brunnur merktur inn þar sem Breiðabólssstaðatún mætir Akrakotstúni, nokkru norðvestan við steinhúsið [781] en suðaustan Akrakots [700]. Brunnur [794] er enn þá varðveittur á þessum stað, þ.e. á hlaðinu vestan við steinhúsið [781] og nýbygginguna Grund. Hlaðið er malarborið og brunnstæðið vel greinilegt en keyrt er í kringum brunninn. Honum hefur þó verið breytt í áranna rás. Dæla hefur verið sett í hann, að líkindum fyrir stríð, og hann var notaður fram á 7. áratug 20. aldar þar til vatnsveita kom í hreppinn. Brunnurinn hefur verið hlaðinn upp og steinsteyptur og er því talsvert breyttur frá því sem áður var.

Samkvæmt örnefnalýsingu var brunnur hins vegar einnig staðsettur suðvestan við steinhúsið [781]: „Brunnur var í túninu, suðvestur frá bænum. Hann var á mörkum milli Breiðabólssstaða og Akrakots – þó Breiðabólssstaðamegin við merkin. Brunngata lá frá honum til bæjar. Nú er komin vatnsveita og Brunnurinn aflagður.“²⁰ Suðvestur frá steinhúsinu má sjá leifar gamals brunns [808] á svipuðum slóðum. Hann er að vísu Akrakotsmegin við hina gömlu merkjalínu bæjatúnanna en þar eð örnefnalýsingar eru ekki alltaf nákvæmar getur þetta þó enu að síður

¹⁶ Ö-Álftaneshreppur GS, 150.

¹⁷ *Túnakort Breiðabólssstaða og Akrakots*.

¹⁸ *Sjósókn*, 61.

¹⁹ *Jarðabók*, 216.

²⁰ Ö-Breiðabólssstaðir og Akrakot KE 1977; sjá einnig Ö-Álftaneshreppur, 150.

verið sami brunnur. Varðveist hefur hleðsla sokkin á kaf í sinu og þýfi. Hún er hlaðin úr talsvert stórum steinum, ferköntuð, 1,5 m á kant og 0,3 m á hæð, innanmálið um 1 x 0,5 m. Þessi hleðsla minnir mjög á brunn. Um 3 m austan við hana er breiður skurður og byggingaframkvæmdir hafa farið fram austan hans og um 15 m suðaustan hleðslunnar. Þótt örnefnalýsingin staðsetji vatnsbólíð vestan megin við mörkin getur þetta þó vel verið sá brunnur sem þar er sagt frá.

Útihús [796] heimild

Samkvæmt túnakorti er stórt útihús sem virðist vera úr torfi norðaustur af húsaröðinni [788, 792 og 791] en austur af steinhúsinu [781]. Það stendur austan megin í kálgarði [802] við bakka Breiðabólsstaðatjarnar og hefur stefnuna norðvestur – suðaustur.²¹ Það hefur staðið á mörkum hestagerðis sem er þarna núna og sléttaðs svæðis gamla kálgarðsins [802]. „Heima var fjós og heyhlaða“ segir Erlendur Björnsson í umfjöllun um Breiðabólsstaði en ekki kemur fram nákvæmlega hvort þau hafi staðið þarna eða annars staðar.²² Ekki sést til fornleifa.

Mynd 10 Eyrarhús salthús [799]

²¹ Túnakort Breiðabólsstaða og Akvakots.

²² Sjósókn, 61.

Eyrahús [799] salthús tóft

Stór tóft er varðveitt á Eyri niðri við Seyluna, norðvestur frá Kálfskinni. Hún stendur á sendnum sjávarkambi með melgresi og eru seinni tíma sjóbúðir og naust í kring. Tóftin virðist hafa afmyndast talsvert af sandburði og auk þess hefur verið keyrt yfir hana. Hún er þó um 14 x 10 m að utanmáli með stefnuna norðaustur – suðvestur og er stórt op á langveggnum sjávarmegin.

Á þessum slóðum var áður salthús og fiskhús, byggt á seinni hluta 19. aldar og nefndist Eyrahús eftir Eyri. Í örnefnalýsingu segir: „Eyrahús var við Seyluna, rétt fyrir sunnan Rastartanga. Það var fisktökuhús. Eyrahús var rífið um 1884 og viðirnir notaðir í steinhúsið á Breiðabólstöðum. Tóftir Eyrahúss sjást enn.“²³

Erlendur Björnsson segir einnig frá Eyrahúsi og steinhúsi Erlends Erlendssonar á Breiðabólstöðum: „Timbur allt og þak í húsi Erlends var komið úr gríðarstöru salthúsi og fiskhúsi, er stóð fyrrum á Eyri niðri við Seyluna í landareign Breiðabólstaða. Siemensverzlun átti þetta hús fyrst. Á vorin kom skip inn á Seyluna með salt, er skipað var upp í þetta hús, en seinni part sumars seldu bændur verkaðan og þurrkaðan saltfisk kaupmanni þeim, er átti þetta hús, og fluttu fiskinn í það. Kaupmaður sá, er verzláði þarna síðast, hét G. E. Unbehagen, og átti hann þetta gríðarmikla hús.

Á haustin kom svo skip til þess að sækja fiskinn. Þessi Unbehagen kaupmaður, sem var þýzkur, seldi svo Erlendi þetta hús fyrir fjögur hundruð krónur. Salthús þetta var að minnsta kosti tuttugu álnir á lengd og tólf álnir á breidd, allt byggt úr framúrskarandi góðu timbri með timburþaki og allt lagt með hellu. Var timbrið og hellan notað í hús Erlends [781].“²⁴

Míðað við frásögn Erlends var Eyrahús eingöngu úr timbri og ekki er minnst á hlaðna vegg. Með hliðsjón af mögulegri lengd álnar á 19. öld hefur það verið um 12,5 x 7,5 m eða enn þá stærra. Utanmál tóftarinnar sem varðveitt er á staðnum er nokkuð meira þannig að það munar 1,5-2,5 m. Það er þó ekki að marka vegna þess hve hún er útflött og því er vel hugsanlegt að þarna séu leifar af grunni undan timburhúsinu.

Þessar minjar eru í hættu vegna þess að keyrt er yfir þær.

Kálgarður [801] og [802] garðlag heimild

Á túnakorti 1917 eru umgirtir kálgarðar við bæjarhúsin á Breiðabólstöðum, norðan og sunnan við húsaröðina [788, 792 og 791], en austan og suðaustan við steinhúsið [781]. Garðarnir eru umgirtir veggjum hlöðnum úr grjóti eða torfi að sunnan, vestan og austan. Austast fellur veggurinn á nyrðri garðinum [802] saman við túngarðinn [806]. Samkvæmt örnefnalýsingu var Heimagarður austan steinhússins: „Kálgarðar voru heima við húsið, Heimagarður austan þess

²³ Ö-Breiðabólstaðir og Akarakot KE 1977.

²⁴ *Sjósókn*, 60.

og Hróbjartsgarður vestan þess. Hann var kenndur við Hróbjart Sigurðsson, bónda á Breiðabólssstöðum.²⁵ Kálgarðurinn sem er á milli steinhússins og Breiðabólssstaðatjarnar á túnakortinu en norðan við húsaröðina gæti verið Heimagarður [802]. Enn þá er grjóthleðsla austan við steinhúsið [781], á þeim slóðum sem vesturhlið kálgarðsins var samkvæmt túnakortinu. Hún er um 12 m löng, 0,5 m breið og 0,3 m há, farin að renna í sundur en sjást þó 3 umför af grjóti í henni. Líklegt er þó að garðurinn hafi verið endurhlaðinn í tímans rás þannig að þetta þarf ekki að vera sami garður og sýndur er á túnakortinu. Engar menjar eru um kálgarðinn [801] sem á túnakortinu er sunnan við bæjarröðina og ekki heldur um Hróbjartsgarð sem á að hafa verið vestan við steinhúsið.

Mynd 11 Kálgarður [803]

Kálgarðar [803] og [804] heimild

Á túnakorti 1917 er kálgarður [803] norðan bæjastæðisins. Hann er umgirtur veggjum hlöðnum úr grjóti eða torfi og liggur austurveggurinn utan í túngarðinum [795]. Enn sést í grjóthleðslur frá þessum kálgarði en þær eru á kafi í gróðri. Örlítið norðvestar upp með túngarðinum má á túnakortinu sjá garð í órækt [804] sem einnig er umgirtur hlöðnum veggjum. Kannski er það

²⁵ Ö-Breiðabólssstaðir og Akarakot KE 1977.

svonefndur Sandgarður sem samkvæmt örnefnalýsingu 1977 „var niður við sjó, nokkurn veginn beint niður af íbúðarhúsinu [781]“.²⁶ Nafnið bendir til að garðurinn hafi verið kominn í órækt eða auðn af sandi. Ógreinilega virðist móta fyrir gróðursokknum garðlögum frá þessum garði líka. Traðarhlið [885] gæti hafa verið á Breiðabólsstaðatúngarði [709] milli kálgarðsins [803] og óræktargarðsins [804].

Stekkur – Stekkjarmýri [805] heimild um stekk

Í örnefnaskrá 1964 segir: „Stekkjarmýri: Svo hét mýri vestan við Kálfsskinn nyrst. Stekkur: Þar voru rústir af stekk í Mýrinni.“²⁷ Í örnefnalýsingu 1976 segir: „Sunnan Kálfsskins, með Bessastaðatjörn að vestan, liggur Stekkjarmýri. [...] Sunnan Stekkjarmýrar gengur dálítill tangi út í Bessastaðatjörn. Á honum er hóll, sem heitir Stekkjarmýrarhóll. Norðan í honum var Stekkurinn.“²⁸ Í örnefnalýsingu 1977 er þetta svona: „Í norðausturjaðri Stekkjarmýrar er langur hóll frá suðri til norðurs. Hann heitir Stekkjarmýrarhóll.“ Síðan eru lýsingarnar nánast samhljóða: „Nú hefur Stekkjarmýri verið þurrkuð og komið þar upp æðarvarpi á síðustu 15 árum. Áður var þarna ekkert varp, en nú verpa þarna um 5-600 kollur og auk þess ýmsar aðrar fuglategundir.“²⁹ Stekkjarmýri er mýrlend og þýfð en þornar upp á sumrum samkvæmt Maríu Birnu Sveinsdóttur sem ólst upp á Grund við Breiðabólsstaði [780]. Tjarnarbakkinn er grasi gróinn og þurr. Enginn stekkur fannst í mýrinni við vettvangsathugun. Líklegast verður þó að telja að stekkurinn hafi verið staðsettur á tjarnarbakkanum þar sem er þurrt.

Meyjarhóll þúst [809] hóll

Örlítill þúst er í túninu 76 m suðvestur af Jörfa og virðist hún vera manngerð. Ummálið er sa. 8,6 x 8,6 m. Ekki er vitað um neitt mannvirki þarna en örnefnið Meyjarhóll er þekkt í túninu og gæti þetta verið sá hóll. Á örnefnakorti er Meyjarhóll merktur inn suðvestur frá Jörfa.³⁰

Borgarhóll - fjárborg [810] tóft

Í örnefnalýsingum segir: „Borgarhólar: Svo heita hólar syðst í Stekkjarmýrinni.“³¹ „Sunnan við Stekkjarmýrina er hár hóll, alltaf nefndur Borgarhóll. Hann er nú kominn í tún, en heldur alveg lögun sinni. Í honum á að vera grafin gullkista. Björn [Erlendsson] heyjaði Borgarhól í rúm 40 ár og hraktist aldrei tugga á honum.“³² Borgarhólar eru syðst í landi Breiðabólsstaða. Þeir gnæfa grasi grónir yfir flatlendið í kring og Stekkjarmýrin er í raun suðaustan þeirra, suðvestur frá þeim gengur nesið Langi út í Bessastaðatjörn og vestan megin er tún. Sérstaklega er einn hóllinn áberandi og tengjast sagnirnar um fjársjóðinn honum samkvæmt ábúendum í Jörfa. Það að hóllinn skuli vera kenndur við borg gæti auk þess bent til að þarna hafi verið fjárborg. Hóllinn

²⁶ Ö-Breiðabólsstaðir og Akrakot KE 1977.

²⁷ Ö-Álftaneshreppur GS, 149.

²⁸ Ö-Breiðabólsstaðir og Akrakot KE 1976

²⁹ Ö-Breiðabólsstaðir og Akrakot KE 1977.

³⁰ *Örnefnakort af Álftanesi*.

³¹ Ö-Álftaneshreppur GS, 149.

³² Ö-Breiðabólsstaðir og Akrakot KE 1977.

er um 13 x 13 m á stærð, hringlaga og siginn í miðjunni. Líklegt er að þetta séu leifar fjárborgar úr torfi.

Breiðabólsstaðatúngarður landamerkjagarður [795-798-806] garðlög

Minnst er á túngarðsbrot við Breiðabólsstaði þegar í Landamerkjaskrá árið 1887: „að vestanverðu er grjótgarðsbrot sem skilur Akrakotstúnið frá Breiðabólsstaðatúninu þessi grjótgarður liggur frá brunninum (vatnsbólínu) og suður í túngarð [...]“.³³ Á túnakorti 1917 er mestallt túnið umgirt garði [806] hlöðnum úr grjóti eða torfi.³⁴ Í örnefnaskrá 1964 segir: „Garður af grjóti, aðallega að norðan, eins milli Breiðabólsstaða og Akrakots.“³⁵ Örnefnalýsingu 1977 ber saman við landamerkjaskrána og bætir við: „Túnið var stórt og var allt í kringum bæinn. Um það mest allt var hlaðinn túngarður, alltaf nefndur Breiðabólsstaðatúngarður afbæjar. Nú er búið að rífa þennan garð. Grjótið úr honum var notað til varnar sjávangangi og svo er um grjót úr flestum túngörðum hér á nesinu.“³⁶

Túnin við Breiðabólsstaði og Akrakot eru slétt af náttúrunnar hendi, smápýfð og gróin, og er svæðið nú notað fyrir hesta. Túngarðurinn [795] er enn þá varðveittur á kafla norðaustan við bæinn á Breiðabólsstöðum [780], vestan Breiðabólsstaðatjarnar. Deiglent er austan garðsins, við tjörnina, en þurrar grundir vestan hans. Garðurinn er grjóthlaðinn en hleðslurnar runnar í sundur. Hann er siginn og yfirgróinn og hverfur sums staðar í mosa og sinu. Hæðin er mest um 0,4 m en breiddin allt að 1 m. Þessi varðveitti hluti af gamla hlaðna túngarðinum er samtals um 61 m langur og liggur nálega norðvestur – suðaustur. Á þeim slóðum sem mörkin lágu áður milli bæjatúnanna samkvæmt túnakortinu má hins vegar sjá um 80 m langt garðlag [798] og eru þar sennilega leifar landamerkjagarðs milli Breiðabólsstaða og Akrakots. Erfitt er að greina þetta á vettvangi en garðlagið sést vel á loftmynd.

³³ Landamerkjaskrá nr. 33 fyrir Breiðabólsstaði.

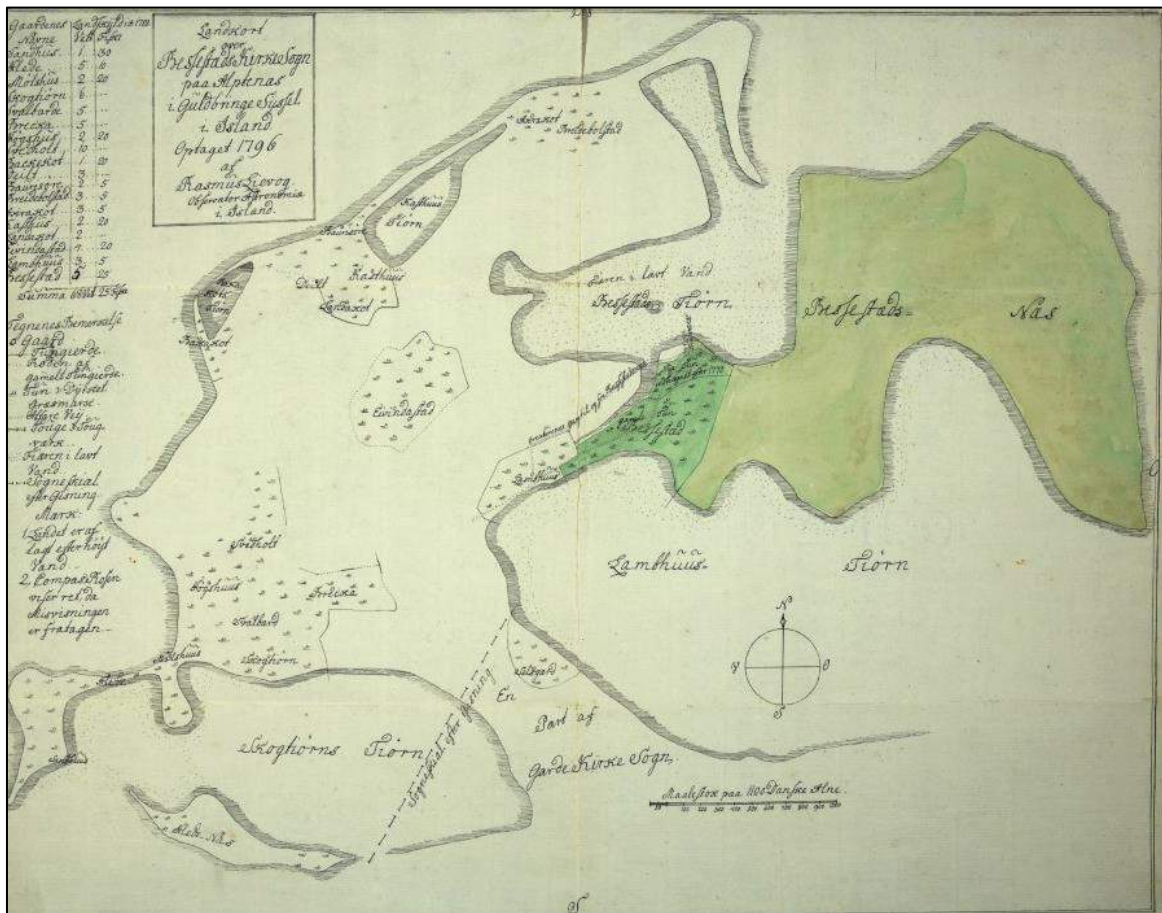
³⁴ Túnakort Breiðabólsstaða og Akrakots.

³⁵ Ö-Álftaneshreppur GS, 149.

³⁶ Ö-Breiðabólsstaðir og Akrakot KE 1977.

Mynd 12 Túngarður á Breiðabólstöðum [795]

Mynd 13 Elsta kort af Álftanesi 1796 sem Rasmus Lievog stjórnufræðingur á Bessastöðum teiknaði. Það sýnir vel allar breytingar á Bessastöðatjörn og Seylunni.

Breiðabólstaðavör - Heimavör [811] heimild um lendingu

Í *Jarðabók* árið 1703 segir um Breiðabólstaði: „Heimræði er þar árið um kríng og lending góð.“³⁷ Í Örnefnaskrá 1964 er nefnd Breiðabólstaðavör: „Hún lá í sjó fram norður af Traðarhliðinu.“³⁸ Í örnefnalýsingu 1977 segir: „Heimavör var einum 100-150 m norðan við Akrakotsvör. Í henni lentu Breiðabólstaðamenn hér áður og einnig eftir að sjóvarnargarður hafði verið hlaðinn með ströndinni, en þá lokaðist leiðin beint niður að Akrakotsvör. [...] Lönd heita beggja megin Traðanna - Efri-Lönd sunnan þeirra og Neðri Lönd að norðan. Fiskur var

³⁷ *Jarðabók*, 215.

³⁸ Ö-Álftaneshreppur, 150.

áður borinn upp á Efri-Löndin og gert að honum þar. (Ath. Sveinn [Erlendsson] telur nafnið dregið af því, sbr. að landa).“³⁹

Sandfjara er norðan bæjarhúsa en mikið land hefur brotnað á þessum slóðum og er umhverfið við sjóinn að líkindum talsvert breytt. Nú er þykkur vélhlaðinn sjóvarnargarður á sjávarkambinum við Breiðabólstaði. Þó er rof í honum fyrir norðurenda sjávangötunnar [784] frá bænum og þar fyrir neðan hefur vörin verið.

Mynd 14 Túngarður [833] – horft í suður í átt að Bessastöðum.

Túngarður [833] garðlag

Grjóthlaðið garðlag liggur úr norðvestri í suðaustur eftir svokölluðum Jaðri á vesturbakka Kálfskinns. Það er um 100 m langt og 0,3 m hátt. Hleðslurnar eru niðursignar, víða yfirgrónar og hafa gengið til á nokkrum stöðum. Frá norðvesturendanum eru um 30 m að tjarnarbakkanum en 10 m suðaustast. Garðlagið stendur í óræktuðu deiglendu þýfi og þýfð mýri er niður að Kálfskinni. Hins vegar er sléttuð tún um 10 m vestan við garðlagið. Töluvert af grjóti er á

³⁹ Ö-Breiðabólstaðir og Akrakot KE 1977.

bakkanum austan við miðbik garðsins en erfitt er að sjá nokkra lögun á því. Nokkru vestar eru stríðsminjar frá hverfinu Brighton meðfram akvegi [812 o.áfr.].

Grund bæjarstæði [783] [782] tóft garðlag þúst

Á korti Erlends Björnssonar af byggð Álftaness um 1870 er Grund merkt inn norðaustan Breiðabólstaðatjarnar og norðvestur upp af Kálfskinni.⁴⁰ Þetta virðist í samræmi við upplýsingar úr örnefnalýsingum: Grund var „þurrabúð frá Breiðabólstöðum [...] austan bæjar [...] innan við Kasttanga [...] norður á Nesinu.“ Útihúsin frá Grund stóðu fast norðan Breiðabólstaðatjarnar og fast austan við þau „stóð áður þurrabúðarbýlið Grund. Þar kom Sveinn [Erlendsson ábúandi á Grund] ofan á öskulag þegar hann fór að rækta.“⁴¹

Mynd 15 Horft suður yfir tóftina frá Grund [783]. Kálfskinn og Breiðabólstaðir [780] sjást í fjarska.

Þessi lýsing kemur saman við staðsetningu hústóftar austur frá útihúsatóftum [882] og [883]. Hún er um 6 x 4 m að stærð og signir veggirnir mest 0,3 m á hæð. Hleðslugrjót er ekki sjáanlegt í þeim. Stefnan er austur – vestur og vesturgaflinn opinn. Við suðausturhorn tóftarinnar er svolítill steinn grafinn í jörð og örlítið garðlag eða veggstúfur virðist ganga út frá tóftinni um 4 m í suður. Fast norðan við tóftina er þúst [782]. Þeim megin er iðjagrænt þúfnahlaup og talsverðar ójöfnur í sverðinum á um 20 x 15 m svæði. Ójafnt og smáþýft er einnig á svæðinu vestan við tóftina og það er nokkuð rákað eins og eftir sléttun. Þarna hefur bæjarstæði Grundar

⁴⁰ *Sjósókn*, 34.

⁴¹ Ó-Breiðabólstaðir og Akrakot KE 1977.

verið og virðist líklegt að fleiri húsaleifar leynist undir ójöfnu yfirborðinu. Austan megin við tóftina er sléttara og þar hefur nú verið sett upp girðing.

Mynd 16 Leifar af mógröfum eða torfristu [843]

Mógrafir [843] mógrafir eða rista

Mógrafir eða ummerki um torfristu eru á smárima milli tveggja smátjarna á norðausturbökkum Kálfskinns. Grafirnar eru á um 20 x 25 m stóru svæði og mesta dýpt þeirra um 0,2 metrar. Þarna er deiglent en grasi gróið. Þetta eru mjög ógreinilegar minjar.

Mynd 17 Óþekkt sjóbúð? [852] tóft á eyrinni hjá Seylunni.

Óþekkt sjóbúð [852] tóft

Tóft er á Eyrinni vestan við malarveg við sjóinn rétt áður en hann liggur út á Eyrarodda milli Seylu og Kálfskinns. Þetta er skammt austan við ristusvæði [843] og smátjörn á norðausturbakka Kálfskinns. Þurr er á tóftarstæðinu en deiglendi í kring og tjarnirnar nálægar. Tóftin stendur á svolítilli hæð sem er heldur grónari eða grænni en umhverfið. Hún hefur hlaupið í þúfur og sést ekki grjót í henni. Stærðin er um 7,6 x 6,8 m og veggjahæð 0,4 m. Tóftin virðist vera einföld því hólf eru ekki sýnileg en op er ef til vill inn í hana norðvestan megin.

Mynd 18 Tóft frá óþekktri sjóbúð? [853] á eyrinni hjá Seylunni.

Óþekkt sjóbúð? [853] og [886] niðurgröftur tóft

Um 25 metrum norðan við tóft [852] er svolítill bunga eða tóft [853], um 4 x 4 m á stærð, með nokkuð hringlaga dæld í miðjunni sem er 1,9 m að þvermáli. Önnur svipuð tóft eða dæld [886] er nokkru sunnar, um 9 m norður af bakka Kálfskinns. Mörk hennar eru ógreinilegri því barmar eru ekki í kringum hana og hún virðist minni. Þvermál dældarinnar er svipað og á tóft [853] en

hún er heldur grynri. Hlutverk þessar minja er ekki þekkt en hugsanlega eru þetta fornar sjóbúðir.

Mynd 19 Dæld eða tóft [886] – út við vatnið sést í hleðslur [879].

Túngarður [854] garðlag og girðing

Brot af garðlagi er varðveitt norðarlega á Eyrinni austanverðri, rétt norðan við skúr sem þar stendur nú og vestan malarvegjar. Garðlagið hefur stefnuna suðvestur – norðaustur. Líklega eru þetta leifar af túngarði.

Óþekkt [855] horfnar tóftir slétt

Við fornleifaskráningu árið 2004 voru skráðar tvær tóftir á Eyrinni milli Kastanga og Rastartanga, um 700 m norðaustur frá bæjarstæði Breiðabólstaða. Heimamenn fæddir og uppaldir á svæðinu töldu þær vera af býlinu Grund [783] og bar því ekki saman við eldri heimildir um staðsetningu þess. Eyrin er slétt og steinalaus og breiddi á þessum tíma úr sér

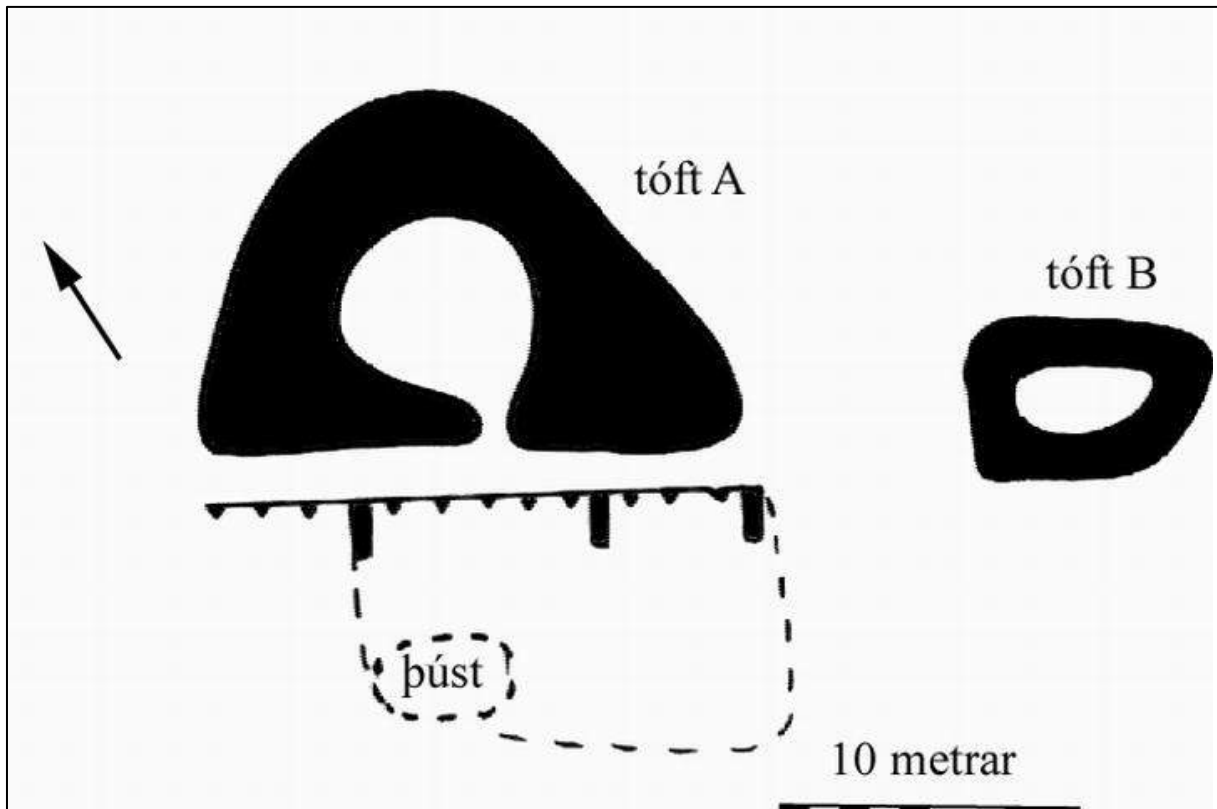
framan við tóftirnar frá norðvestri til suðausturs. Fast norðaustan við þær var mikið umrót með grjóti, moldar- og malarhaugum frá framkvæmdum við vegavinnu og sjóvarnargarð.

Mynd 20 Horfnar rústir [855] en hérna sáust fornleifar árið 2004. Búið að slétta úr svæðinu.

Samkvæmt Guðrúnu Öldu Gísladóttur sem skráði rústasvæðið var það um 45 x 25 m stórt. Vestari tóftin var stærri, um 20 x 15 m. Hún var mjög siginn en rústahóllinn þó allt að 1 m á hæð. Löggun tóftarinnar minnti á rúnaðan þríhyrning eða hálfhring. Suðvesturhliðin var bein og op á henni miðri en hinar hliðarnar eilítið bogadregnar. Tóftin var einföld og glitti í grjót í henni en gaddavírsgirðing lá yfir norðausturhluta hennar. Suðvestan tóftarinnar var mjór rimi, um 2 m á breidd og 20 m á lengd, þ.e. álíka langur og suðvesturhlið tóftarinnar. Fram af rímanum var smástallur niður í ferhyrnda dæld sem var um 15 x 20 m stór. Við stallinn voru þrjú garðstúfar sem lágu norðaustur – suðvestur, um 2 m langir og 0,2 m háir. Sá suðaustasti var í austurhorni dældarinnar, 5 m norðvestar er næsti garðstúfur og sá þriðji síðan 10 m norðvestar, í norðurhorni dældarinnar. Í vesturhorni dældarinnar var þúst, um 5 x 3 m að stærð og 0,3 m há, grænni en umhverfið í kring. Dældina með garðstúfunum og þústinni taldi Guðrún Alda mögulega vera grunn undan mannvirki sem hefði staðið framan við tóftina. Um 10 m suðaustan þessarar hálfhringslaga tóftar var svo önnur minni tóft, einföld, torfhlaðin, um 8 x 6 m á stærð og 0,3 m

á hæð.⁴² Þrátt fyrir nákvæma skráningu hefur því miður verið sléttað úr þessum minjum þannig að þær eru nú alveg horfnar. Þó virðist enn mega sjá sár í grassverðinum þar sem tóftirnar stóðu.

Mynd 21 Horfnar tóftir [GK-209:011]. Teikning: Guðrún Alda Gísladóttir.

Torfholt [857] örnefni rista

Samkvæmt örnefnalýsingu er álagasteinninn AkraSteinn [775] suður frá túninu „nyrzt í svonefndu Torfholti, grýttu og þýfðu.“⁴³ Torfholt er suður af Breiðabólssstöðum [781] og skammt suðvestan við nýbýlið Hvol. Svæðið er deiglent og þýft og vestast á því er gróinn, grýttur hóll. Ekki sést til fornleifa.

Íshús Tóft [884] þúfur

Í örnefnalýsingu segir: „Stór tóft er fáeina faðma norðan við Eyrarhúsið [799]. Hún er alltaf nefnd Tóft. Þarna ætlaði Árni Böðvarsson rakari að byggja íshús 1920, en það komst aldrei í gagnið.“⁴⁴ Þessi tóft er ekki lengur sýnileg en á sjávarkambinum rétt norðan við grunninn frá Eyrarhúsi er mjög stórþýft og miklar ójöfnur í jarðveginum. Það gæti bent til að undir leynist tóftarleifar.

⁴² Guðrún Alda Gísladóttir. *Deiliskráning í Bessastaðahreppi*, 48-49 (nr. GK-209:011).

⁴³ Ö-Breiðabólssstaðir og Akrakot KE 1977.

⁴⁴ Ö-Breiðabólssstaðir og Akrakot KE 1977.

Mynd 22 Hóll [856] á eyrinni við Seyluna.

Hóll [856] hóll óþekkt

Um 35 m suðvestan við salthúsið [799], rétt vestan við bárujárnsklæddan skúr, rís dálítill hóll eða þúst upp úr túninu. Hann er um 10 x 8 m stór en mest um 0,6 m hár. Á þessum slóðum eru sléttar og grónar grundir, smápýfðar og rákaðar eins og eftir túnasléttun eða girðingar. Nokkru sunnan við hólinn eru hrúgur af grjóti.

Mynd 23 Gæti verið grjóthaugur frá því að reynt var gera tún á Eyrinni.

Mynd 24 Kálgarður eða beðasléttur á Eyrinni

Beðasléttun – kálgarður [876] ræktun garðlag

Um 50 m suðvestan við hól [856] en norðvestan við tóft [852] má sjá aflangan reit, sennilega eftir beðasléttun. Hann er um 54 x 10 á stærð og liggur milli tveggja smátjarna með stefnuna norðnorðaustur – suðsuðvestur. Garðlög virðist mega greina meðfram styttri hliðunum, mest sa. 0,2 m á hæð, en fremur er þó um þústir að ræða en eiginlegar hleðslur. Langhliðar eru ógreinilegri. Hins vegar sjást rákir einnig liggja eftir gerðinu endilöngu eins og eftir túna- eða beðasléttun.

Mynd 25 Húsgrunnur eða kálgarður? [877]

Húsgrunnur – kálgarður [877] grunnur – slétt flöt

Rétt vestan við langa reitinn [876] er minni flötur, um 12 x 5 m á stærð. Hleðslur eru ekki sjáanlegar en þessi flötur liggur heldur lægra í landslaginu, eins og þar hafi staðið mannvirki en þetta gæti líka verið kálgarður. Líklega er þetta þó grunnur undan húsi sem gæti þá hafa tengst fiskvinnslu eða annarri starfsemi á Eyrinni.

Mynd 26 Óþekkt – garðlag [878]. Afar ógreinilegar fornleifar á Seylunni.

Óþekkt – garðlag [878] hleðslubrot

Um 2 m vestur frá tóft [852] má hleðslubrot með grjóti, mjög yfirgróið og ógreinilegt. Það er L-laga, lengri hliðin sa. 3 m og snýr vestur – austur. Styttri hliðin beygir hornrétt út frá austurendanum, um 1 í norður. Annað svipað hleðslubrot [879] er nokkru sunnar.

Mynd 27 Hleðsla - garðlag [879].

Óþekkt – garður? [879] hleðslubrot garðlag

Nokkru sunnan við tóft [852], á bakka Kálfskinns, er hleðslubrot eða garðlag sem minnir á brot [878]. Þar má greina röð af grjóti sem er mjög yfirgróin. Hleðslubrotið hefur lögun eins og L og er lengri hliðin um 4 m með stefnuna vestur – austur. Sú styttri beygir hornrétt út frá henni, sa. 1 m í suður að tjarnarbakkanum. Freistandi er að álykta að bæði þessi hleðslubrot standi á einhvern hátt í tengslum við tóft [852].

Tóftir [882] og [883] útihús óþekkt

Í örnefnalýsingu segir frá útihúsum frá þurrabúðarbýlinu Grund [783], fast vestan við það en norðan við Breiðabólsstaðatjörn.⁴⁵ Hér virðist einhver ruglingur á ferðinni því miðað við orðalagið hafa útihúsin verið skammt frá býlinu og þá frekar norðan við Kálfskinn, tjörnina sem

⁴⁵ Ö-Breiðabólsstaðir og Akrakot KE 1977.

er nær Grund. Hvernig sem því er háttað hafa að minnsta kosti engar húsatóftir fundist norðan við Breiðabólstaðatjörn en í órækt norðan Kálfskinns, rétt vestan við bæjarstæði Grundar glittir aftur á móti í tvær tóftir sem gætu verið af útihúsum. Svæðið í kring er mjög stórþýft, vaxið hávöxnu grasi, stráum og lúpínu og þarna er náttúruleg hæð í landslaginu. Hún er brött að vestan og er þar nokkurt stórgrýti meðfram henni. Hins vegar hallar henni aflíðandi í austur og suðaustur að tóftunum. Báðar eru illgreinanlegar og væri ef til vill réttara að tala um tóftarhauga. Nyrðri tóftin [882] liggur austan megin í hæðinni, um 5,2 x 4,6 m á stærð, og opnast í suðvestur. Hin tóftin [883] sem er nokkru sunnar er um 6,2 x 4,2 m á stærð, opin í vestur og norðurveggurinn siginn og aflagaður. Þessi tóft liggur í jaðri stórþýfða óræktarsvæðisins, suðaustan megin við og utan í hæðinni og virðast veggirnir því hærri þeim megin. Neðan hennar er nú girðing og lengra í suður og austur jafnari vellir.

Mynd 28 Tóft [883] sennilega af útihúsi.

Mynd 29 Horft norðvestur yfir tóftina sem talin er af bæjarstæði Grundar [783] og þúst [782].

Breiðabólsstaðatraðir [885] leið traðir

Breiðabólsstaðatraðir eru ekki sýndar á túnakorti en þar má sjá op á túngarðinum [806] milli tveggja garða [803 og 804] beint norður af bæjastæðinu. Samkvæmt örnefnalýsingum lágu traðirnar „heiman frá bæ út á sjávarkampinn“ og hliðið þar á túngarðinum nefndist Breiðabólsstaðahlið eða Breiðabólsstaðatraðarhlið.⁴⁶ Traðirnar lágu frá íbúðarhúsinu beint niður í Akvakotsvör [779] sem þegar fram leið var nýtt frá Breiðabólsstað.⁴⁷ Þær sjást enn vel frá bænum [781] þar sem þær liggja eftir sléttri grund í átt að sjávarkambinum, um 4 m breiðar og 54 m langar. Traðabrúnirnar virðast hlaðnar en sjálfur troðningurinn eða miðjan er siginn. Umhverfið hefur raskast talsvert næst bænum vegna nýrri bygginga og garðræktar og sést fyrst í traðirnar um 20 m norðan við hann. Þær eru síðan sýnilegar alveg út að malarvegi sem liggur sunnan við sjóvarnargarðinn. Sá vegur var lagður í seinna stríði og var eini vegurinn út á Eyri.

Útihús [887] tóft

Tóft, sennilega frá útihúsi, er varðveitt 91 m sunnan við Hvol. Hún er um 12 x 6 m að utanmáli og hefur stefnuna norðaustur – suðvestur.

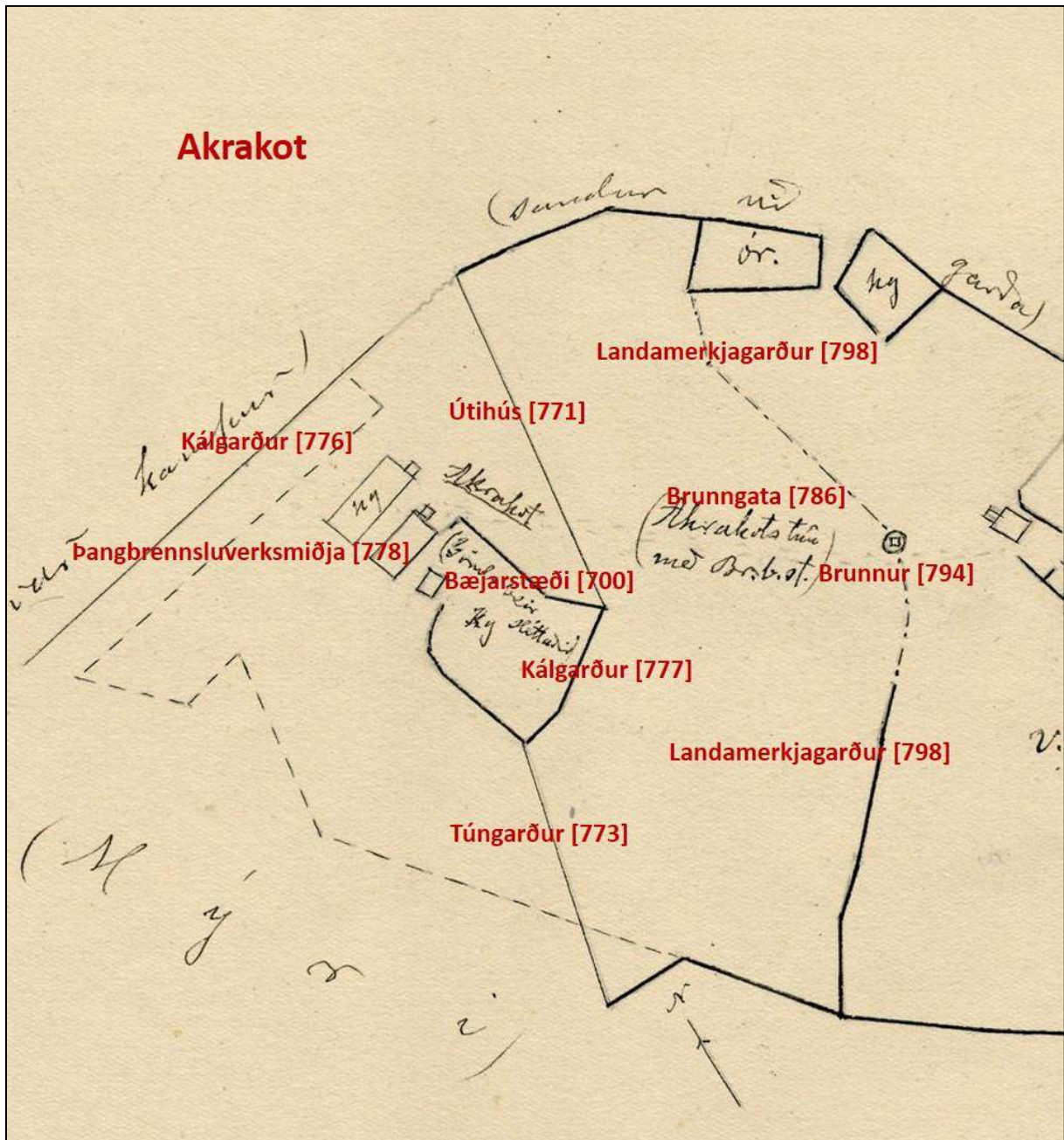
Óþekkt [888] hleðsla

Einföld hleðsla er varðveitt við norðausturhorn Breiðabólsstaðatjarnar, alveg við bakkann. Hún er um 4 x 1 m á stærð með stefnu austur – vestur og er grjóti raðað norðan, austan og vestan

⁴⁶ Ö-Álftaneshreppur GS, 149.

⁴⁷ Ö-Breiðabólsstaðir og Akvakot KE 1977.

megin en sunnan megin er tjörnin. Þetta er ógreinilegt vegna þess að gróið hefur yfir grjótið og í raun er þetta frekar röð af steinum en eiginleg hleðsla.

Mynd 30 Fornleifar við Akrakot – flestar eru horfnar

Akrakot [208]

Um Akrakot segir í *Jarðbókinni* árið 1703: „háflenda so kölluð, því hún hefur ekki nema helmings fyrirvar á móts við lögbýlissjarðir, hefur í manna minni, innan 60 ára, bygð verið úr Bárhaukseyrar landi á fornum tóftum, sem sumir hyggja fyr hafi bygðar verið og kallað Akrar.

Jarðardýrleiki er óviss. Eigandinn kóngr. Majestat.⁴⁸ Við *Jarðatal* Johnsens árið 1847 var Akrakot komið í bændaeign og eigandinn bjó sjálfur á jörðinni sem metin var á 12 hundruð.⁴⁹ „Túnið fordjarfast af sands og sjáfar ágangi“⁵⁰ segir í *Jarðabókinni* en samkvæmt túnakorti voru Akrakotstúnin árið 1917 sléttuð að mestu og náðu yfir samtals 2,2 teiga heima við bæinn og við Breiðabólstaði. Matjurtagarðar [776 og 777] voru alls 380 m².⁵¹ Sölvafjara var nægileg og var þangbrennsluverksmiðja [778] rekin í Akrakoti í nokkur ár í byrjun 20. aldar.⁵² Samkvæmt Erlendi Björnssyni voru tveir ábúendur á Akrakoti og virðist því hafa verið tvíbýli þar á síðari hluta 19. aldar.⁵³

Akrakot bæjarstæði [700] heimild

Á túnakorti árið 1917 er teiknað stakt hús innan kálgarðs og þar hjá ritað „gömlu bæir“ innan sviga.⁵⁴ Væntanlega hefur gamli Akrakotsbærinn því staðið þarna rétt sunnan við stærri byggingu, hús þangbrennsluverksmiðju [778] frá því um 1900 sem er sýnt á kortinu og stendur enn á sama stað, nú sem íbúðarhúsið í Akrakoti eða við Blikastíg 16. Lóðin umhverfis íbúðarhúsið er fremur slétt eins og grundirnar víða á Álftanesi en ójöfnur eru í henni þar sem gamli bærinn hefur staðið miðað við túnakortið. Engar leifar frá honum eru þó sýnilegar á yfirborði.

Útihús [771] heimild

Á túnakortinu má sjá útihús við suðausturhorn kálgarðs [776]. Þar sem útihúsið og kálgarðurinn voru er nú malarborin heimreið að Blikastíg 16 og steinsteyptur bílskúr. Ekki sést til fornleifa.

Virki rista og mógrafir [772] heimild

Í *Jarðabókinni* segir um Akrakot árið 1703: „Torfrista og stúnga og mósukurður hjálplegt.“⁵⁵ Ekki kemur fram hvar mórinn var tekinn en líklega hafa bæði Akrakot og Breiðabólstaðir stundað mótekju á sama stað og síðar: „Mýri, sem liggur milli Akrakots [208] og Landakots, heitir Virki“ segir í örnefnaskrá.⁵⁶ Mýrin er merkt inn á örnefnakort Álftaness sunnan við Kasthústjörn beggja megin lækjar sem rann úr henni í Bessastaðatjörn og skildi milli landa Akrakots og Landakots.⁵⁷ „Mikil mótekja var í Virkjum.“⁵⁸ Til marks um það er meðal annars talið að þegar Tyrkir lágu með annað skip sitt á Lönguskerjum á Skerjafirði árið 1627 voru svo „margir móhraukar í mýrinni“ að þeim sýndist „þar fara vopnaður her og lögðu þeir á flóttu

⁴⁸ *Jarðabók*, 213.

⁴⁹ *Jarðatal á Íslandi*, 93.

⁵⁰ *Jarðabók*, 214.

⁵¹ *Túnakort Breiðabólstaða og Akrakots*.

⁵² Anna Ólafsdóttir Björnsson, *Álftaness saga*, 254.

⁵³ *Sjósókn*, 25-27.

⁵⁴ *Túnakort Breiðabólstaða og Akrakots*.

⁵⁵ *Jarðabók*, 214.

⁵⁶ Ö-Bessastaðahreppur AG.

⁵⁷ *Örnefnakort af Álftanesi*.

⁵⁸ Ö-Breiðabólstaðir og Akrakot KE 1977.

strax og skipið flaut. Draga Virki ef til vill nafn sitt af þessum atburði.⁵⁹ Í örnefnalýsingu kemur líka fram að áður hafi verið „svólítil þúst niður við Kasthúsatjörn, Akrakotsmegin“ og taldi Björn Erlendsson á Breiðabólssstöðum „ekki ólíklegt að þar hafi verið leifar af einhverju virki“.⁶⁰ Hvað sem þessari örnefnaskýringu líður var að minnsta kosti mór í mýrinni og varnir voru í Skansinum við Bessastaði.⁶¹ Nú hefur túnið verið sléttað og ekki sjást mógrafir á Virkinu.

Akrakotstúngarður [773] heimild

Miðað við túnakortið hefur legið girðing eða garður meðfram sjónum um 50 m norðan Akrakots [700]. Í örnefnaskrá segir: „Akrakotstúngarður: Garður af grjóti á sjávarkampinum. Akrakotstúngarðshlið: Það var á garðinum út frá bænum.“⁶² Umhverfið er mjög breytt norðan við Akrakot. Sjórinna hefur brotið mikið land og gríðarmikill vélhlaðinn sjóvarnargarður er nú á kambinum. Engar leifar sjást af Akrakotstúngarði.

Akrasteinn [775] þjóðsaga álagablettur

Í örnefnalýsingu segir frá álagasteini í Akrakotstúni: „Akrasteinn: Stór steinn suður á túninu. Álagasteinn.“⁶³ Honum fylgja þau ummæli, að hann megi ekki hreyfa. „Steinn þessi er nyrzt í svonefndu Torfholti [857], grýttu og þýfðu.“⁶⁴ Akkrasteinn er um 185 m suðvestur frá Akrakoti [700]. Í túninu er að finna einn stakan stein og síðan rétt sunnan við hann eru nokkrir steinar saman. Sennilega er þessi staki steinn Akkrasteinn. Túnið í kringum hann er nú þýft og gróið og svæðið notað fyrir hrossabeit.

Kálgarður [776] heimild

Rétt norðan bæjarins er á túnakortinu sýndur kálgarður og er gamla þangbrennsluhúsið [778] á milli hans og bæjarins. Garðurinn liggur samhliða þangbrennsluhúsinu, vestur – austur, og er ekki mikið stærri en það. Girðing virðist vera í kringum hann. Þarna er nú malarborin heimreið að íbúðarhúsinu við Blikastíg 16. Engar menjar sjást lengur um þennan kálgarð.

Kálgarður [777] heimild

Á túnakortinu gengur kálgarður suður út frá gamla bænum og virðist hlaðinn garður liggja utan um hann mestallan. Nú nær lóðin við Blikastíg 16 yfir svæði þessa garðs. Ekkert sést lengur til hans.

⁵⁹ Ö-Breiðabólssstaðir og Akrakot KE 1977.

⁶⁰ Ö-Breiðabólssstaðir og Akrakot KE 1977.

⁶¹ Anna Ólafsdóttir Björnsson, *Álftaness saga*, 54.

⁶² Ö-Álftaneshreppur GS, 150.

⁶³ Ö-Álftaneshreppur GS, 150.

⁶⁴ Ö-Breiðabólssstaðir og Akrakot KE 1977.

Pangbrennsluverksmiðja [778]

Á túnakorti Akrakots má sjá hús pangbrennsluverksmiðjunnar um 10 m norðan gamla bæjarins [700].⁶⁵ Húsið var byggt rétt eftir aldamótin 1900 og stendur enn þá í nokkuð breyttri mynd, nú sem íbúðarhúsið við Blikastíg 16. Austasti hluti hússins er að stofni til gamla pangbrennsluverksmiðjan sem var starfrækt á árunum 1904-1908: „Til vinnslunnar voru reist talsvert umfangsmikil mannvirki. Á víð og dreif um túnin voru settir staurar og vírar strengdir á milli og var þarinn lagður á þá til þurrkunar [...] Byggt var stórt steinhús í Akrakoti til þess að brenna þarann í. Eftir endilöngu var steiptur ofn. Fjögur steipt hólf voru til að brenna þarann í og tvö þar sem kol voru brennd.“⁶⁶ Áberandi strompur stóð lengi við austurgafli hússins og minnti á upphaflegt hlutverk þess en hann hefur nú verið rifinn frá húsinu. Það var breskt félag sem stundaði þarabrennslu á Akrakoti og var hann fluttur út til Skotlands til joðframleiðslu.⁶⁷ Á síðustu áratugum hefur húsið svo verið stækkað örlítið og byggður bílskúr norðan við gamla bæjarstæðið [700].

Akrakotsvör [779] heimild um lendingu

Í *Jarðabók* árið 1703 segir um Akrakot: „Heimræði er árið um kríng og lending sæmileg.“⁶⁸ Í örnefnalýsingum segir nánar frá lendingu við Akrakot og Breiðabólstaði: „Akrakotsvör: Hún var vestast í fjörunni í Breiðabólstaðafjöru.“⁶⁹ Vörin er beint niður af bænum [á Breiðabólstaðum] og lágu Traðir frá íbúðarhúsinu [781] niður í hana. Réttu nafni hét hún Akrakotsvör, þótt hún væri í landi Breiðabólstaða. Breiðabólstaðamenn lentu alltaf í þessari vör þegar þeir bræður [Sveinn og Björn Erlendssynir á Breiðabólstaðum] mundu eftir, enda ekkert útræði þá frá Akrakoti. En þarna átti Akrakot áður uppsátur fyrir allan sinn skipastól endurgjaldslaut.⁷⁰ Fiskurinn var borinn upp á svokölluð Efri-Lönd, völlinn sunnan við traðirnar [784] og gert að honum þar.⁷¹ Lendingin hefur verið um 140 metra norðvestur frá Akrakoti [700]. Hennar sjást engin merki nú við fjöruna en á loftmynd má greina hvar vörin hefur verið. Mikið landbrot er á þessum slóðum og hefur nú verið reistur mikill sjóvarnargarður. Sandfjara er við sjóvarnargarðinn norðan og norðvestan Akrakots.

⁶⁵ *Túnakort Breiðabólstaða og Akrakots*.

⁶⁶ Anna Ólafsdóttir Björnsson, *Álftaness saga*, 254.

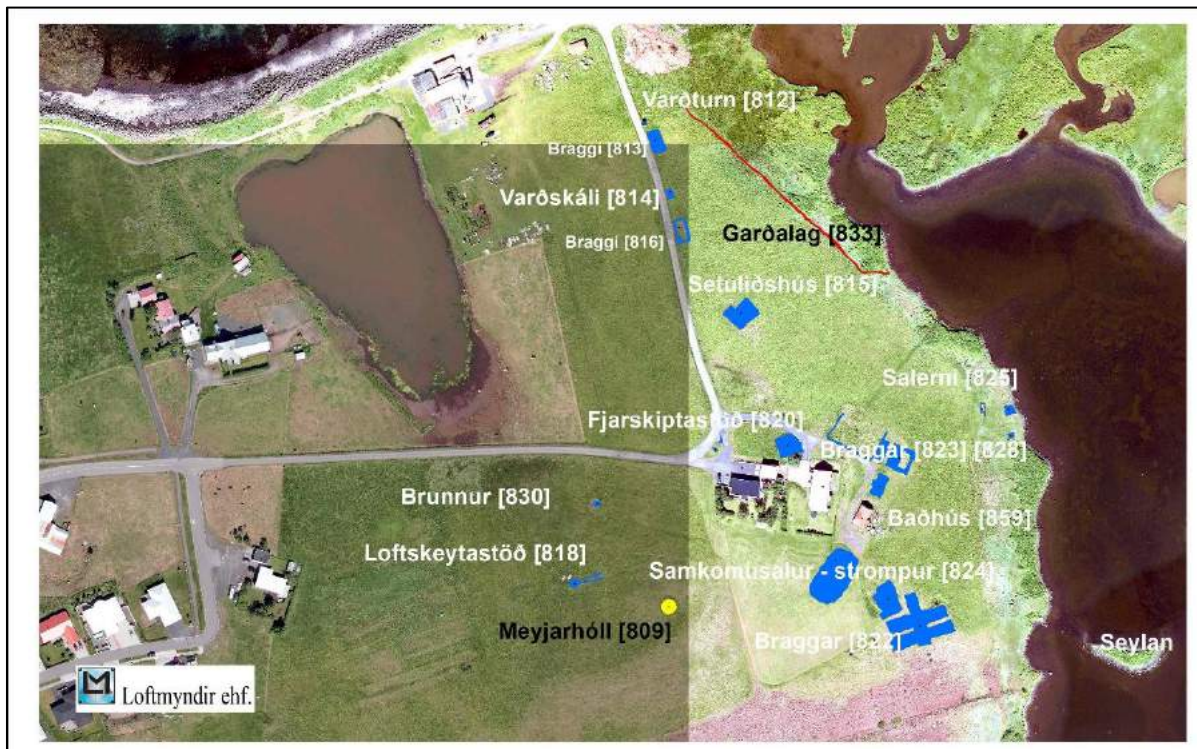
⁶⁷ Anna Ólafsdóttir Björnsson, *Álftaness saga*, 253.

⁶⁸ *Jarðabók*, 214.

⁶⁹ Ö-Álftaneshreppur, 150.

⁷⁰ Ö-Breiðabólstaðir og Akrakot KE 1977.

⁷¹ Ö-Breiðabólstaðir og Akrakot KE 1977.

Mynd 31 Dreifing á herminjum á Norðurnesi.

Brighton kampur

Það var á sunnudagsmorgni vorið 1940, að kvenfélagskonur voru á leið frá Bjarnastöðum með fötur sína og kústa. Þær höfðu nýlokið við að þrifa húsið, en þar hafði verið dansleikur kvöldið áður. Þegar þær nálgudust Grandann blasti við þeim undarleg sjón, þar sem endalaus runa af einkennisklæddum mönnum marseraði eftir Álftanesvegi en svo segir frá í Álftanessögu. Þetta átti eftir að breyta lífinu á Álftanesi næstu árin, herinn reisti hverfið Brighton á Breiðabólstöðum og þegar mest var voru 500 hermenn á svæðinu. Herstöðin var reist til að verja Reykjavíkflugvöll. Fyrst voru það Bretar en síðar Bandaríkjamenn. Sveinn Erlendsson á Grund varð að hætta búskap vegna þess að hann missti allt sitt land meira og minna undir umsvif hersins.⁷²

Með innreið hersins vorið 1940 var lagður malarvegur um nesið meðfram sjóvarnargarðinum. Þessi gamli vegur liggur enn þá eftir sjávarkambinum og fljótlega eftir að komið er framhá Breiðabólstaðatjörn beygir hann til suðurs í átt að bænum Jörfa. Við vegbrúnina austan megin blasir þá við stæðilegur lítill varðturn [812] en við hann var inngangurinn í Brighton kamp. Aðalbyggð hersins, svefnskálarnir, voru í slakkanum að sunnanverðu við Jörfa.⁷³ Minjar frá

⁷² Anna Ólafsdóttir Björnsson, *Álftaness saga*, 223.

⁷³ Anna Ólafsdóttir Björnsson, *Álftaness saga*, 223.

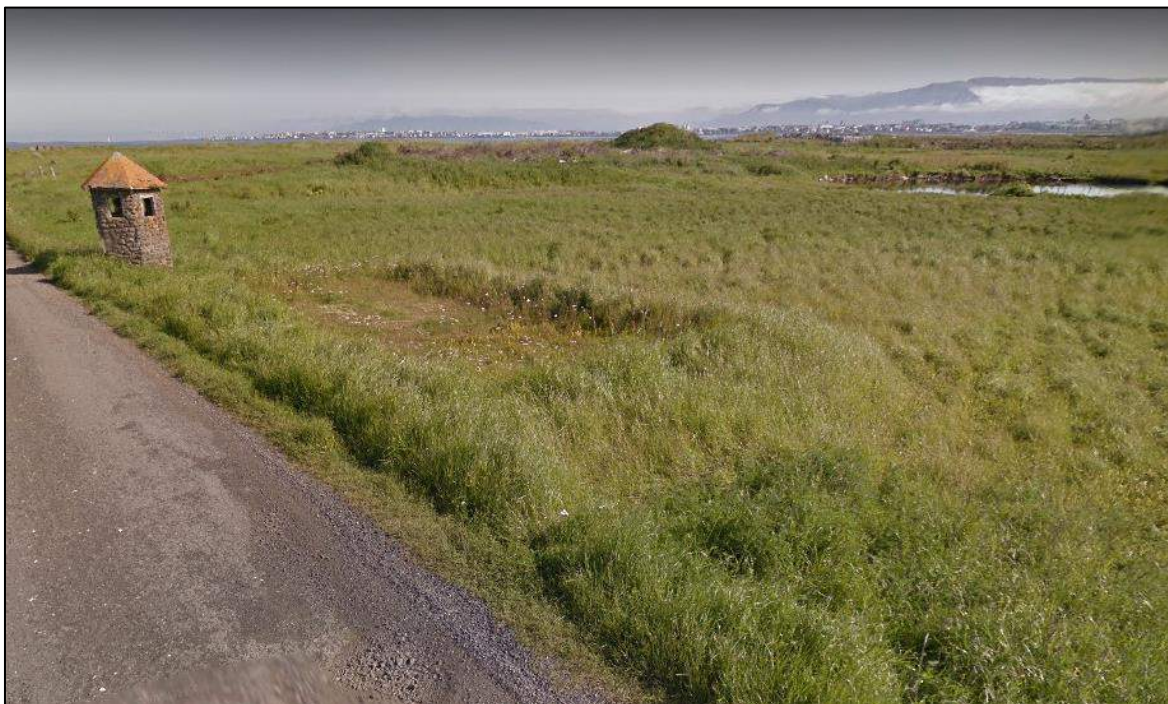
setuliðinu eru því allt í kringum bæinn, á hlaðinu og í túninu. Minjasvæðið teygir sig yfir um 300 x 250 m svæði vestan við Kálfskinn.

Mynd 32 Varðturn [812]

Varðturn [812]

Turninn er hlaðinn úr ávölu sjávargrjóti og steinsteypt á milli. Hann er um 1,5 m að innanmáli og stendur vel undir þaki. Hann er sexhyrndur, með glugga á fimm hliðum en dyr á þeirri sjöttu. Lítið kringlótt op er þar sem tvær hliðarnar mætast gegnt suðri. Varðturninn er farin að láta á sjá og þarfnast viðgerðar. Mikilvægt er að eitthvað verði gert til að reyna varðveita þetta hús.

Mynd 33 Braggagrunnur [813] og varðturn [812]

Braggi [813] grunnur

Um 4 metra suður frá varðturninum [812] er greinilegur grunnur undan bragga. Undirstöður hans eru að mestu úr grjóti og hafa stefnuna norður – suður. Hæð grunnsins er um 0,4 m og bragginn hefur verið 13,2 x 7,5 m á stærð.

Mynd 34 Varðskáli [814]

Varðskáli [814] grunnur og steinsteypa

Um 20 m suður frá braggagrunninum [813] eru leifarnar af steinsteypum varðmannaskála. Nú er einungis eftir um 5 x 2 m stór grunnflötur með stefnuna norður – suður og hluti af suðurgafli með ofni og skorsteini. Hrun úr veggjunum liggur á gólfinu. Þessi skáli hefur látið verulega á sjá frá árinu 2004. Samkvæmt Guðrúnu Öldu Gísladóttur sem skráði stríðsminjarnar stóð hann þá enn undir þaki með glugga á báðum langhliðum og dyrum á norðurgafli en yfir þeim að utan var áletrunin „1941 GUARDROOM“.⁷⁴

Mynd 35 Varðskáli [814] árið 2019

Mynd 36 Varðskáli [814] árið 2004. Guðrún A. Gísladóttir

⁷⁴ Guðrún Alda Gísladóttir. *Deiliskráning í Bessastaðahreppi*, 52 (nr. GK-209:026C).

Mynd 37 Leifar af skorsteini varðskálans [814]

Setuliðshús [815] steinsteypa, húsgrunnur

Um 50 m suðaustan við braggagrunn [816] eru miklar steinsteypar leifar af húsi frá setuliðinu. Grunnur hússins nær yfir um 13 x 11 m svæði með stefnu norðaustur – suðvestur og virðist húsið hafa skipst í tvennt. Vestari hlutinn hefur verið um 6 x 11 m að stærð og allur með steinsteypum veggjum sem að mestu leyti eru hrundir en þó sést að þykkt þeirra hefur verið um 25 sm. Í eystri hlutanum hefur hins vegar verið torfhlaðinn grunnur, um 9 x 5 m á stærð, og vegghleðslurnar þar eru lægri en leifar steinsteypu veggjanna eða einungis um 0,4 m á hæð. Enn þá standa steinsteypar tröppur niður frá svolitlum gólfleti anddyris og virðist gangur hafa legið frá tröppunum milli herbergjanna tveggja. Gras hefur skotið rótum á gólfunum og mosi á veggjaleifum. Setuliðshúsið er staðsett í miðju túni norðan við bæinn Jörfa.

Mynd 38 Leifar setuliðshúss [815] tröppur í húsið enn varðveittar.

Braggi [816] braggagrunnur

Um 10 m sunnan við leifar varðskálans er annar braggagrunnur. Hann er úr torfi og sést ekkert grjót í honum. Eins og hinn grunnurinn [813] hefur þessi snúið norður – suður en hann er örlítið minni eða um 12 x 7 m á stærð.

Braggar [817] braggagrunnar

Rétt vestan við braggagrunna [823] og [828] er stór grunnur sem sennilega hefur verið fyrir þrjá bragga. Hann er 27 x 23 m á stærð.

Mynd 39 Fánastöngin á Jörfa stendur þar sem áður var stæði fyrir fjórar loftvarnarbyssur.

Loftskeytastöð [818] loftskeytastöð

Um 150 vestur af strompinum [824] við samkomubragga hermannanna var loftskeytastöð, sérstætt mannvirki sem stendur enn þá. Stöðin er steinsteypt, um 10 x 4 m að utanmáli, og eru tvær skábrautir á henni með dekkjabreidd á milli, líklega til að hægt hafi verið að keyra upp á hana. Við enda skábrautanna er kantaður pallur með gat í miðju.

Braggar [819] braggagrunnur

Braggagrunnur er rétt vestan og norðan við braggana sex [822] í braggahverfinu. Hann hefur stefnuna norðvestur – suðaustur og er um 18 x 12 m á stærð. Hugsanlega hafa þarna staðið tveir braggar.

Mynd Niðurgrafin fjarskiptastöð [820] sem enn er ágætlega varðveitt að innan líka.

Fjarskiptastöð [820] hús niðurgrafið

Um 40 m vestnorðvestur af fallbyssustæðinu [821], rétt norðaustan við bæinn á Jörfa, er bygging sem þjónaði áður sem fjarskiptastöð fyrir setuliðið og loftvarnarbyrgi. Húsið er hálfniðurgrafið í brekku með flötu, grasi vöxnu þaki, um 12 x 10 m á stærð miðað við það sem sést af því. Gluggar og dyr voru á vesturgafli og var gengið inn 3-4 þrep niður. Enn eru upprunalegar innréttingar í húsinu og málning hefur haldist á veggjunum frá árinu 1940. Ábúendur í Jörfa nota húsið sem kartöflugeymslu.

Fallbyssustæði [821]

Fánastöngin á Jörfa stendur þar sem áður var stæði fyrir fjórar loftvarnarbyssur.

Braggahverfi [822] braggagrunnar

Um 30 m suðaustur af strompinum [824] sem stóð við samkomusal hermannanna var braggahverfi. Þar má enn sjá grunna úr torfi og grjóti undan sex bröggum. Þeir eru um 15 x 8 m á stærð, tveir þeirra miðlægir með stefnuna norðvestur – suðaustur og liggja tveir út frá þeim báðum megin með stefnu suðvestur – norðaustur.

Mynd 40 Grunnar af bröggunum sjást vel á loftmynd

Braggar [823] og [828] braggagrunnar

Um 30 m vestan við íbúðarhúsið Seylu eru fjórir braggagrunnar. Tveir þeirra eru steinsteyptir en um hina tvo sjást torfkragar. Þeir snúa allir norðaustur-suðvestur og eru um 10 x 5 m á stærð.

Samkomusalur Strompur [824] braggi og strompur

Í miðju braggahverfinu [822-823], suðaustan við Jörfabæ, er hár strompur á hól. Strompurinn [824] stóð í norðausturenda stórs bragga [824] sem var samkomusalur hermanna og var meðal annars notaður sem bíosalur. Hóllinn suðvestan við strompinn er um 22 x 15 m stór, og gefur stærðin vísbendingu um stærð braggans. Strompurinn er eins og varðturninn [812] byggður úr ávölu sjávargrjóti sem er steypst saman. Hann er 2 x 1 m að grunnmáli og 3-4 m hár. Neðst á honum var múrsteinshlaðinn arinn og sér enn glitta í efri hluta arinopsins í hólnum. Strompurinn hefur þó sigið í hólinn og hlaðist að honum sína og jarðvegur. Þessi stóri braggi var lengi notaður undir dansleiki á Álftanesi.

Salerni [825] salerni

Á tjarnarbakkanum í austurjaðri túnsins við Jörfa, um 40 m norðaustur frá braggagrunnunum [823] eru leifar af steinsteyptu salerni frá setuliðinu. Það er um 7 x 2,3 m á stærð og snýr norður – suður. Salernið skiptist í stærra hólfi í nyrðri hlutanum sem er um 5 x 2 m á stærð með steinsteyptri gólfplötu og minna hólfi, um 2 x 1 m, þar sem ekki er nein gólfplata. Rennur eru á veggjaleifum sem eru eftir.

Herminjar [826] hleðslubrot og slétt flöt

Á tjarnarbakkanum rétt suðaustan við salernið [825] eru leifar af óþekktu mannvirki. Ekki verður greint úr frá tætingslegum brotunum til hvers það hefur verið notað.

Verkstæði [827] verkstæði

Verkstæði hermannanna var í bragga um 80 m vestur frá varðskála [815]. Þar sem hann stóð má enn greina steinsteyptan grunn og tvo samsíða garða eða braggabrúnir. Um 6 m bil er á milli þeirra og hefur það verið breidd braggans. Hann hefur snúið norðnorðaustur – suðsuðvestur. Verkstæðið hefur verið talsvert langt frá öðrum byggingum hersins.

Skotbyrgi [829] grjóthleðslur

Á tjarnarbakkanum um 10 m austan við salernið [825] er tóft frá einhverju óþekktu mannvirki. Hún er um 4 x 4 m á stærð og 0,5 m á hæð. Grjóthleðsla er utan með henni og auk þess hefur hún verið fyllt af grjóti sem nú er vaxið mosa. Trúlega hefur þarna verið enn eitt húsið frá setuliðinu, mögulega í sambandi við salernið eða þá skotbyrgi.

Vatnsból [830] brunnur

Brunnur er í túninu vestan við Jörfa frá hernámstímanum. Vatnsskortur var á svæðinu og var vatn flutt inn með tankbílum. Brunnurinn er 4 x 1,6 m að utanmáli en inni í honum er ferhyrninglaga niðurgröftur, 1,8 x 1,8 m.

Vatnstankar [862] heimild

Þar sem íbúðarhúsið Seyla stendur nokkru austan við Jörfabæ voru áður vatnstankar setuliðsins í þremur stærðum. Á áratugunum eftir stríð voru þeir notaðir sem rotþrær frá Jörfa. Vatn var

flutt inn frá Reykjavík með tannbílum en vatnsból Álftnesinga dugðu heimamönnum varla í þurrkatíð.⁷⁵

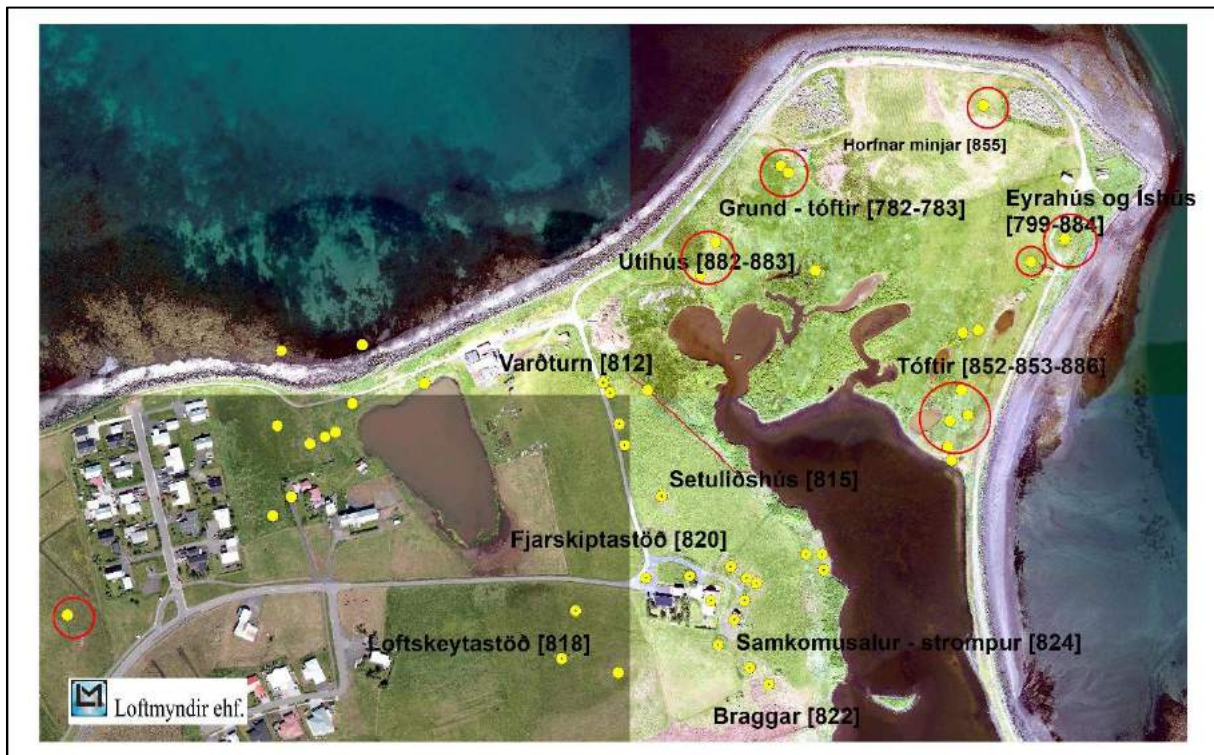
Baðhús [859] hús

Um 25 m austur frá íbúðarhúsi Seylu var baðhús hermannanna sem voru í Brighton kampi. Það stendur enn undir þaki og nota ábúendur það sem geymsluskúr. Húsið er um 10 x 5 m á stærð og snýr suðvestur – norðaustur. Gengið er inn um bíslag á langvegg suðaustan megin. Rennur eru í steinsteyptu gólfinu.

Mynd 41 Við þetta þurftu íbúar á Álftanesi að lifa á meðan á hernáminu stóð. Við skotæfingarnar rigndi sprengjubrotum yfir tún Álftnesinga og þótti mesta mildi að ekki urðu nein slys af.

⁷⁵ Anna Ólafsdóttir Björnsson, *Álftaness saga*, 233.

Mynd 42 Minjar innan rauðahringsins eru þær sem þarf að huga sérstaklega að áður en til framkvæmda kemur á svæðinu.

Samantekt og niðurstöður

Á svæðinu voru skráðar 77 fornleifar sem tengjast annars vegar sjósókn, fiskvinnslu og öðrum búskap frá bæjunum Breiðabólssstöðum, Akrakoti og Grund en hins vegar veru hersins á Álftanesi á stríðsárunum.

Á Breiðabólssstöðum [780] er ekki mikið eftir af sýnilegum minjum. Eldri mannvirki hafa horfið undir nýrri byggð en gera má ráð fyrir að byggt hafi verið á svipuðum slóðum öldum saman. Leifar bæja geta því leynst í jörðu. Gamli bærinn sem nú er búið í er steinhús [781] frá 1884 sem vafalítið er elsta húsið í Garðabæ. Hann hefur því mikilvægt sögulegt gildi fyrir bæjarfélagið. Á hlaðinu við bæinn hefur jafnframt varðveist gamall brunnur [794] sem að nokkru leyti hefur verið gerður upp og leifar frá öðrum brunni [808] finnast nokkru sunnar. Þá eru þarna hleðslur sem legið hafa kringum matjurtagarða [803-804], hluti af gamla Breiðabólssstaðatúngarðinum [795] og landamerkjagarði [798] milli Breiðabólssstaða og Akrakots. Gömlu traðirnar [885] eru enn þá sýnilegar á kafla og sjávargata [784] liggur niður að sjó þangað sem landingin var í Breiðabólssstaðavör [811]. Hún er að vísu horfin í sjóinn en Akrakotsvör [779] sem með tímanum var einnig nýtt frá Breiðabólssstöðum er enn þá greinanleg. Suður frá Breiðabólssstöðum er þústin Meyjarhóll [809] sem virðist vera manngerð og sunnan við nýbýlið Hvol hefur varðveist tóft [887]. Eftirtektarverður er einnig Borgarhóll

[810] við Stekkjarmýri en þar virðast vera leifar fjárborgar. Engar menjar sjást hins vegar um stekkin [805] sem mýrin hefur verið kennd við.

Fyrir utan Akrakotsvör eru engar sýnilegar minjar við Akrakot nema svokallaður Akrausteinn [775] sem á að hafa verið álagasteinn. Gömlu bæjarhúsin [700] eru horfin en hér gildir þó sem annars staðar að eldri bæjarleifar geta leynst undir sverði. Hafi Akrakot verið byggt á fornum tóftum eins og sagt var gæti þar líka hafa verið byggð í mörg hundruð ár. Loks er sjálft íbúðarhúsið við Blikastíg 16 merkilegt fyrir að hafa áður hýst gömlu þarabrennsluna [778] á Akrakoti. Þótt það hafi verið aðlagð breyttu hlutverki í nútímanum er það minnisvarði um forna atvinnuhætti og fyrstu og einu verksmiðjuna fyrir þangbrennslu í Garðabæ. Þessi bygging er ekki miklu yngri en steinhúsið á Breiðabólssstöðum þannig að á þessu svæði eru varðveitt tvö sérstæð gömul hús sem njóta friðunar. Steinhúsið er sérstaklega friðlýst.

Ýmsar áhugaverðar minjar leynast einnig í landslaginu á Eyrinni. Norður upp af Kálfskinni eru minjasvæði sem líkur eru á að tengist þurrabúðarbylínu Grund. Þar eru sýnilegar tóftir sem gætu verið frá bænum [782-783] og ójöfnur í sverði benda til þess að leifar gamla bæjarstæðisins séu þar undir. Aðrar tóftir [882-883] nokkru vestar eru þá trúlega frá útihúsum Grundar. Tóftir [855] sem fundust lengra úti á Eyrinni við fornleifaskráningu árið 2004 eru hins vegar horfnar. Þessar tóftir voru einnig taldar tengjast Grund en þrátt fyrir nákvæma skráningu hefur verið sléttað úr þeim án frekari rannsóknar og er það miður.

Við Seyluna er annað minjasvæði tengt útgerð og fiskvinnslu. Þar er grunnurinn frá Eyrarhúsi [799], stóru salthúsi og fisktökuhúsi, og mögulega leifar frá íshúsi [884]. Örlítið sunnar, nær Kálfskinni eru fleiri tóftir sem gætu verið frá sjóbúðum [852, 853, 856 og 886] og annarri starfsemi tengdri fiskveiðum [878, 879 og 877]. Á þessu svæði virðast einnig vera menjar um forna beðasléttun [876], mógrafir og torfristu [843].

Einstakt er svo minjasvæðið í kringum nýbýlið Jörfa í landi Breiðabólssstaða. Þarna var á stríðsárunum svokallaður Brighton kampur og hafa ábúendur á Breiðabólssstöðum og Jörfa lagt sig fram um að hrófla ekki við minjunum. Á kampinum voru fjölbreytt mannvirki sem tengdust veru setuliðslins á Álftanesi, heilu braggahverfin [813, 816, 817, 819, 822 og 823] með varðskála [814], setuliðshúsi [815], baðhúsi [859], fjarskiptastöð og loftvarnarbyrgi [820] o.fl. Þótt braggarnir hafi verið rifnir eftir stríð sjást grunnarnir enn þá vel og sumar af hinum byggingunum hafa varðveist að hluta eða í heild. Varðturn [812] og strompur við samkomusal [824] standa enn þá og gefa landslaginu sterkan svip. Þetta er óvenjulega heillegt stríðsminjasvæði og er mikilsvert að það skuli hafa varðveist sem heild. Brighton kampur hefur tvímælalaust mikið varðveisl- og fræðslugildi og væri tilvalið að setja upp fræðsluskilti við minjarnar sem gætu gagnast bæði skólahópum og öllum almenningi.

Herminjar eru ekki sjálfkrafa verndaðar af þjóðminjalögum þar eð þær eru ekki orðnar hundruð ára gamlar. Í lögunum er þó heimild til þess að friðlýsa yngri minjar en um þau efni hefur hvorki skapast hefð né heldur hefur opinber stefna verið mörkuð. Gefur engu að síður auga leið að þessar minjar frá stríðsárunum á Norðurnesi eru þýðingarmikil heimild um hlutdeild Íslands í

---

einhverjum mestu stríðsátökum mannkynssögunnar og kalda stríðinu sem á eftir kom. Fullyrða má að þær hafi alþjóðlegt minjagildi.

Ekki er víst að allar minjar á svæðinu sjáist á yfirborðinu eða hafi verið skráðar. Ef áður óþekktar fornleifar koma í ljós á framkvæmdasvæðinu ber að stöðva framkvæmdir, varast frekara rask og tilkynna þegar í stað um fundinn til Minjastofnunar Íslands, sbr. 38. gr. mml. Minjastofnun Íslands metur eðli þeirra og umfang og hvort rannsókna sé þörf áður en framkvæmdir halda áfram.

Er því beint til framkvæmdaraðila að reyna að sneiða hjá fornleifum og komast hjá því að raska þeim í lengstu lög. Í 21. gr. mml. segir um verndun fornleifa, að „jafnt þeim sem eru friðlýstar sem þjóðminjar og þeim sem njóta friðunar í krafti aldurs, [megi] enginn, hvorki landeigandi, ábúandi, framkvæmdaraðili né nokkur annar, spilla, granda eða breyta, hylja, laga, aflaga eða flytja úr stað nema með leyfi Minjastofnunar Íslands“.

Heimildir

Anna Ólafsdóttir Björnsson. *Álftaness saga: Bessastaðahreppur – fortíð og sagnir*. Reykjavík: Þjóðsaga, 1996.

Íslenskt fornbréfasafn, VIII. Reykjavík: Hið íslenska bókmenntafélag, 1906-1913.

Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns. Gullbringu- og Kjósarsýsla, III. Kaupmannahöfn: Hið íslenska fræðafjelag í Kaupmannahöfn, 1923-1924.

Jarðatal á Íslandi, með brauðalýsingum, fólkstölu í hreppum og prestaköllum, ágripi úr búnaðartöflum 1835-1845, og skýrslum um sölu þjóðjarða í landinu. Gefið út af J. Johnsen. Kaupmannahöfn, 1847.

Landamerkjaskrá nr. 33 fyrir Breiðabólstaði í Bessastaðahreppi. Undirritað 26. apríl 1887, lesið á manntalsþingi 6. júní sama ár. Óprentað.

Manntal á Íslandi, III. Reykjavík: Ættfræðifélagið, 1979-1980.

Sjósókn: Endurminningar Erlends Björnssonar, Breiðabólstöðum. Skráðar af Jóni Thorarensen. Reykjavík, 1945.

Fornleifaskráning

Guðrún Alda Gísladóttir. *Deiliskráning í Bessastaðahreppi: Fornleifaskráning á völdum aðalskipulagsreitum*. FS237-04031. Reykjavík: Fornleifastofnun Íslands, 2004.

Kort

Túnakort Breiðabólstaða og Akrakots í Bessastaðahreppi. 1917. Óprentað.

Örnefnakort af Álftanesi. Gert eftir loftmynd í eigu Sigurfinns Klemenssonar, Vestri-Skógtjörn. Kristján Eiríksson gerði kortið 1976-1977.

Árnastofnun – Örnefnasafn

Ö-Álftaneshreppur GS: *Örnefnaskrá Álftaneshrepps hins forna*. Gísli Sigurðsson skráði 1964.

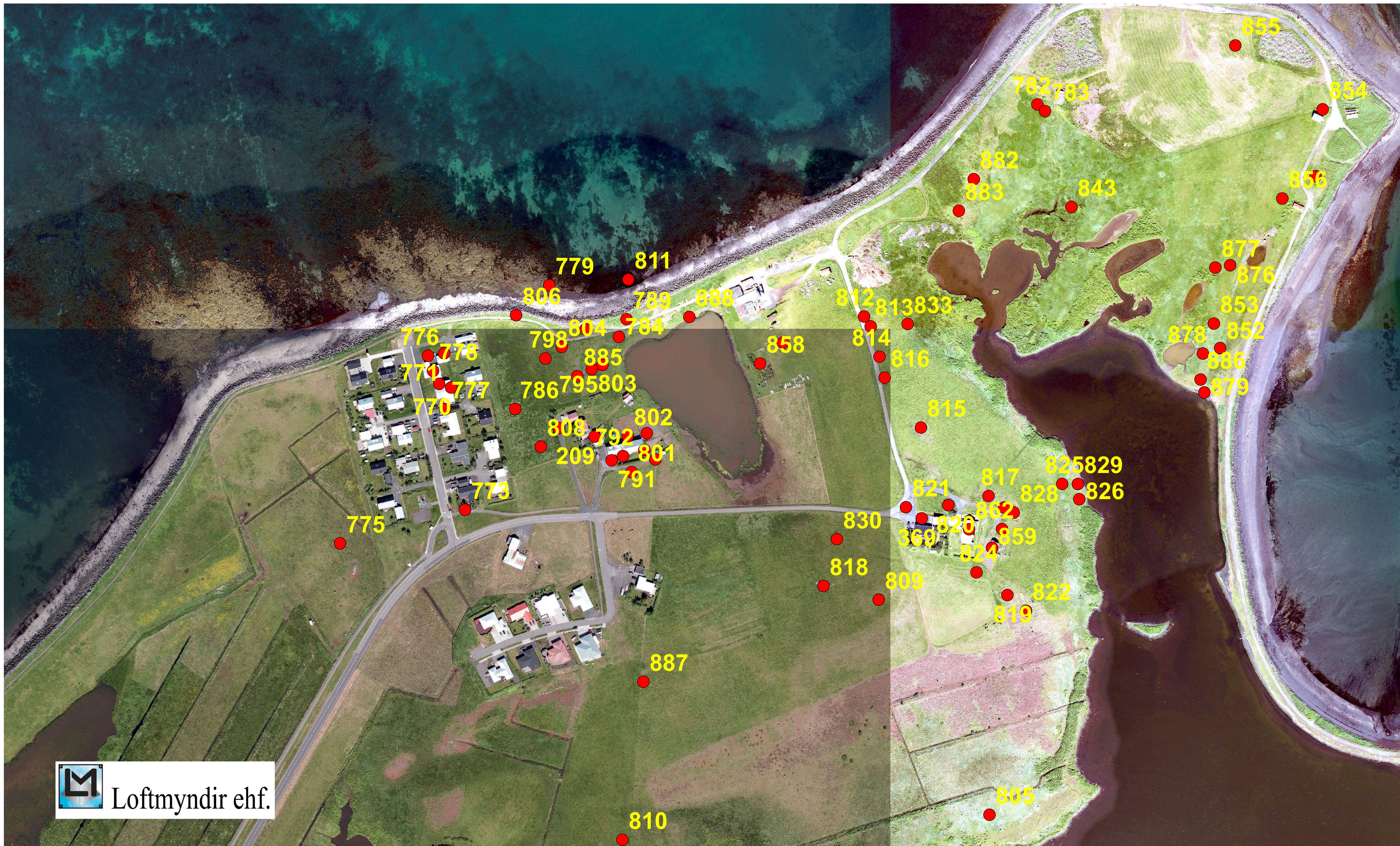
Ö-Bessastaðahreppur AG: *Örnefnalýsing Bessastaðahrepps*. Ari Gíslason skráði. Ekkert ártal.

Ö-Breiðabólstaðir KE 1976: *Örnefnalýsing Breiðabólstaða og Akrakots*. Kristján Eiríksson skráði 1976.

Ö-Breiðabólstaðir KE 1977: *Örnefnalýsing Breiðabólstaða og Akrakots*. Kristján Eiríksson skráði 1977.

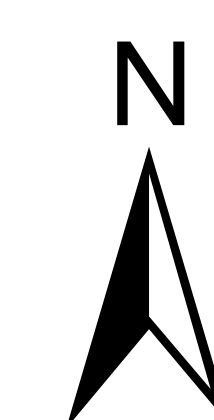
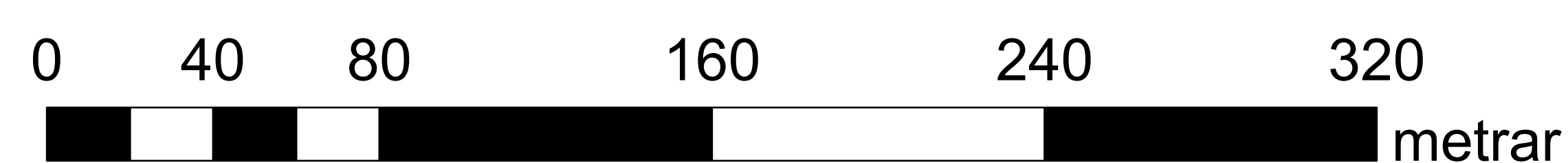
Vefsíða

„Breiðabólsstaðir, Álftanesi: Friðlýsing.“ *Minjastofnun Íslands*. Sótt 11. apríl á:
<http://www.minjastofnun.is/hus-og-mannvirki/fridlyst-hus-og-mannvirki/hofudborgarsvaedid/nr/1449>.

Deiliskipulag Norðurnes

Yfirlitskort fornleifa og herminja

Kort
1

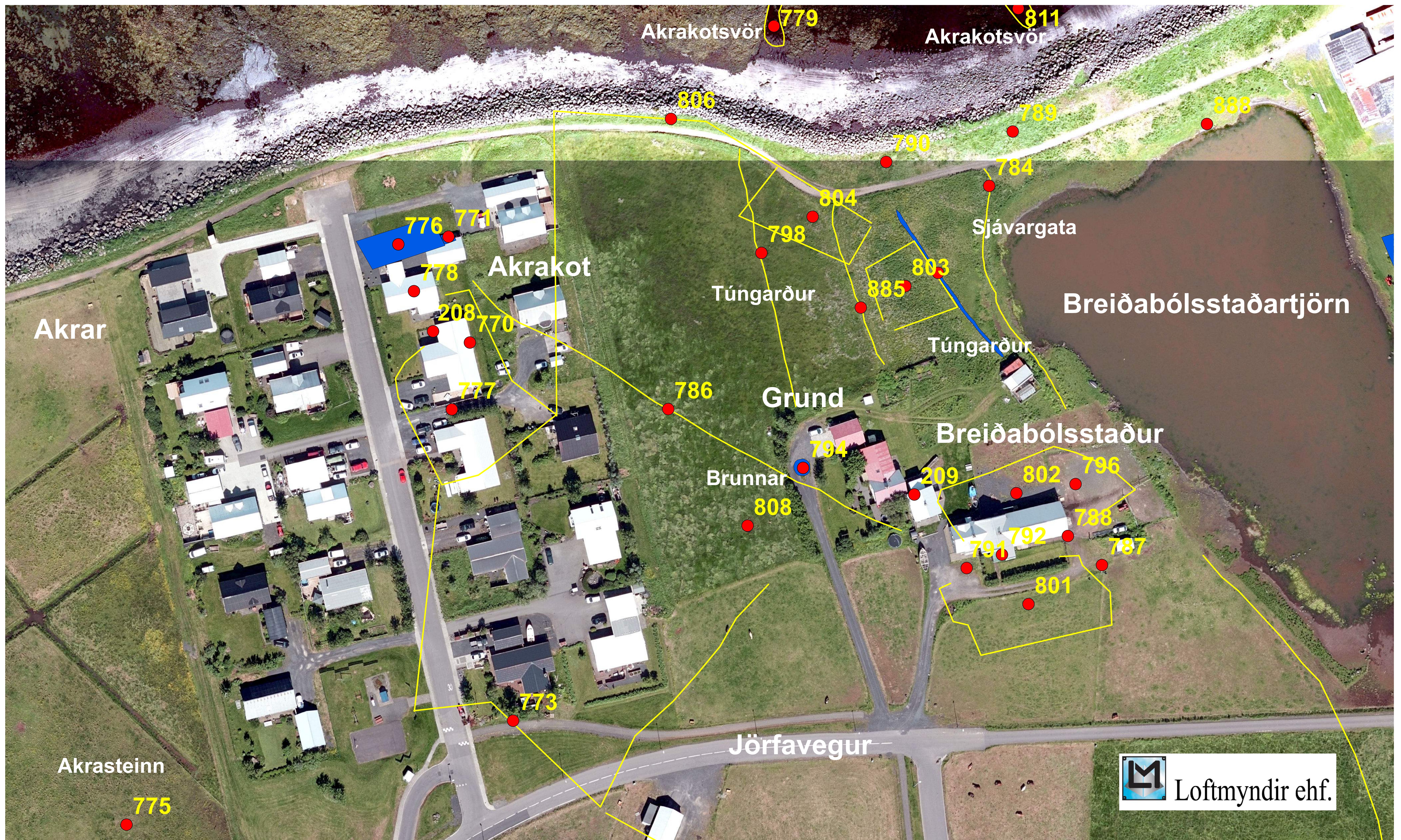
Antikva ehf.

Kortagerð. Ragnheiður Traustadóttir

Skráning: RT, RKT og ÓSÁ

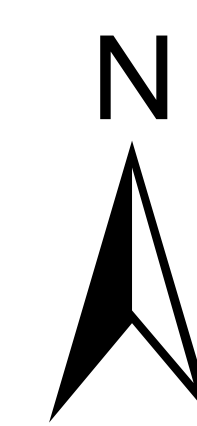
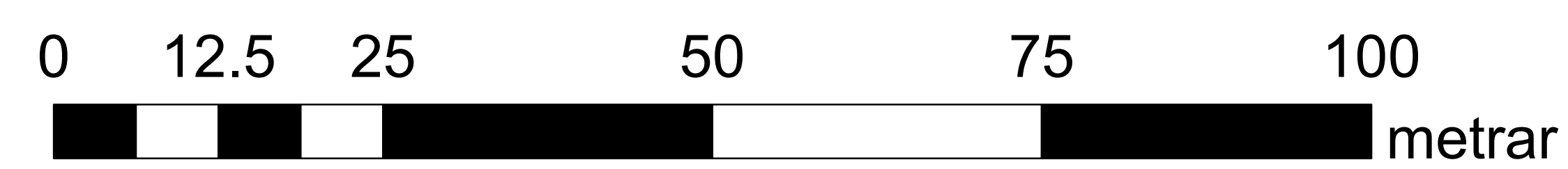
5.04.2019

Deiliskipulag Norðurnes

Breiðabólstaður og Akrakot

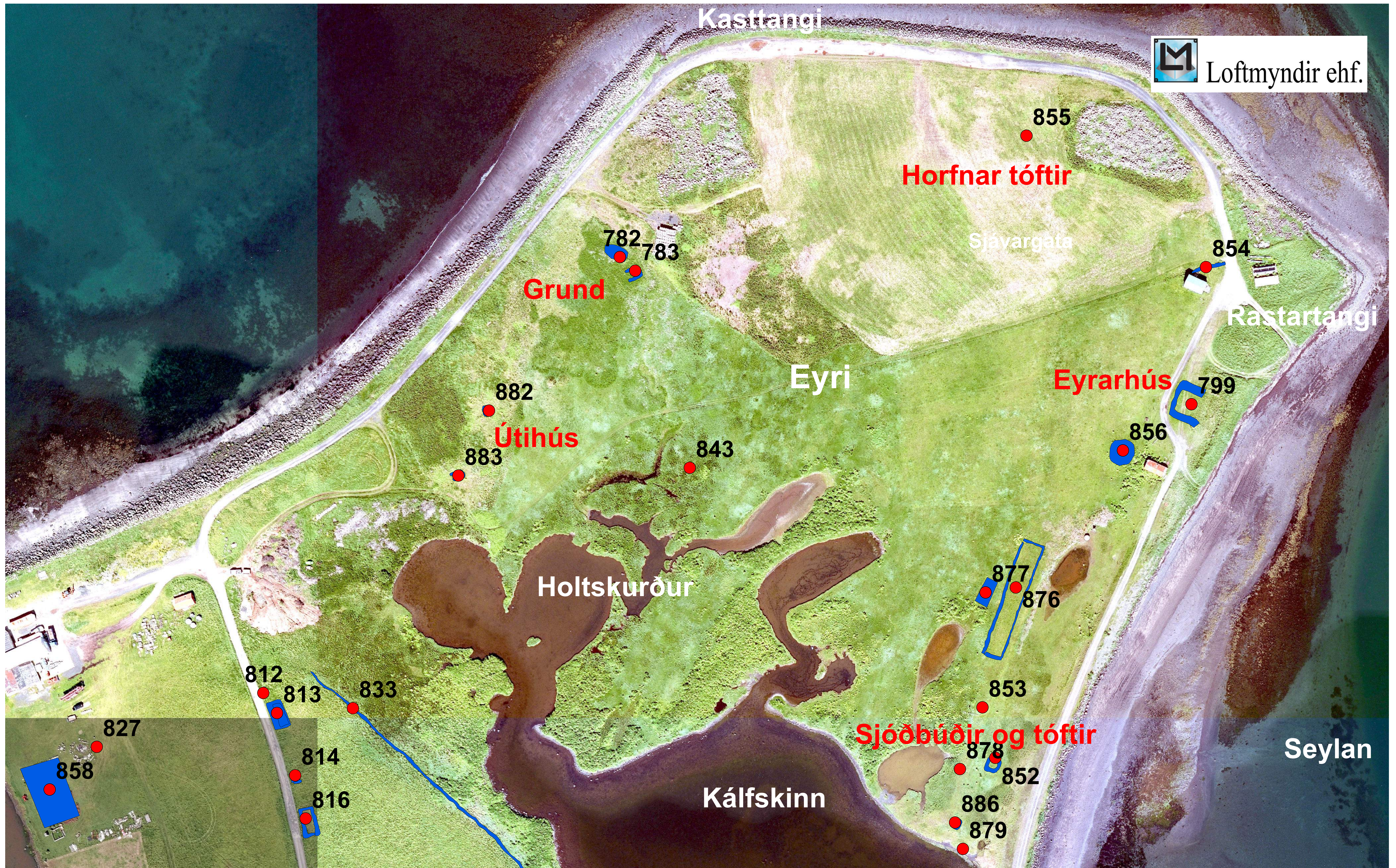
Kort
2

Antikva ehf.

Kortagerð. Ragnheiður Traustadóttir

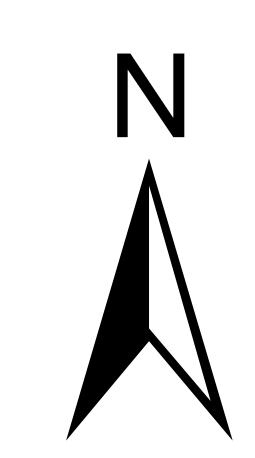
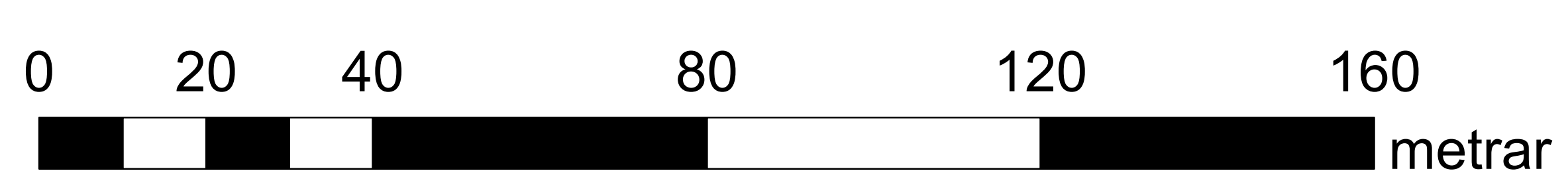
Skráning: RT, RKT og ÓSÁ

5.04.2019

Deiliskipulag Norðurnes

Fornleifar á Eyri

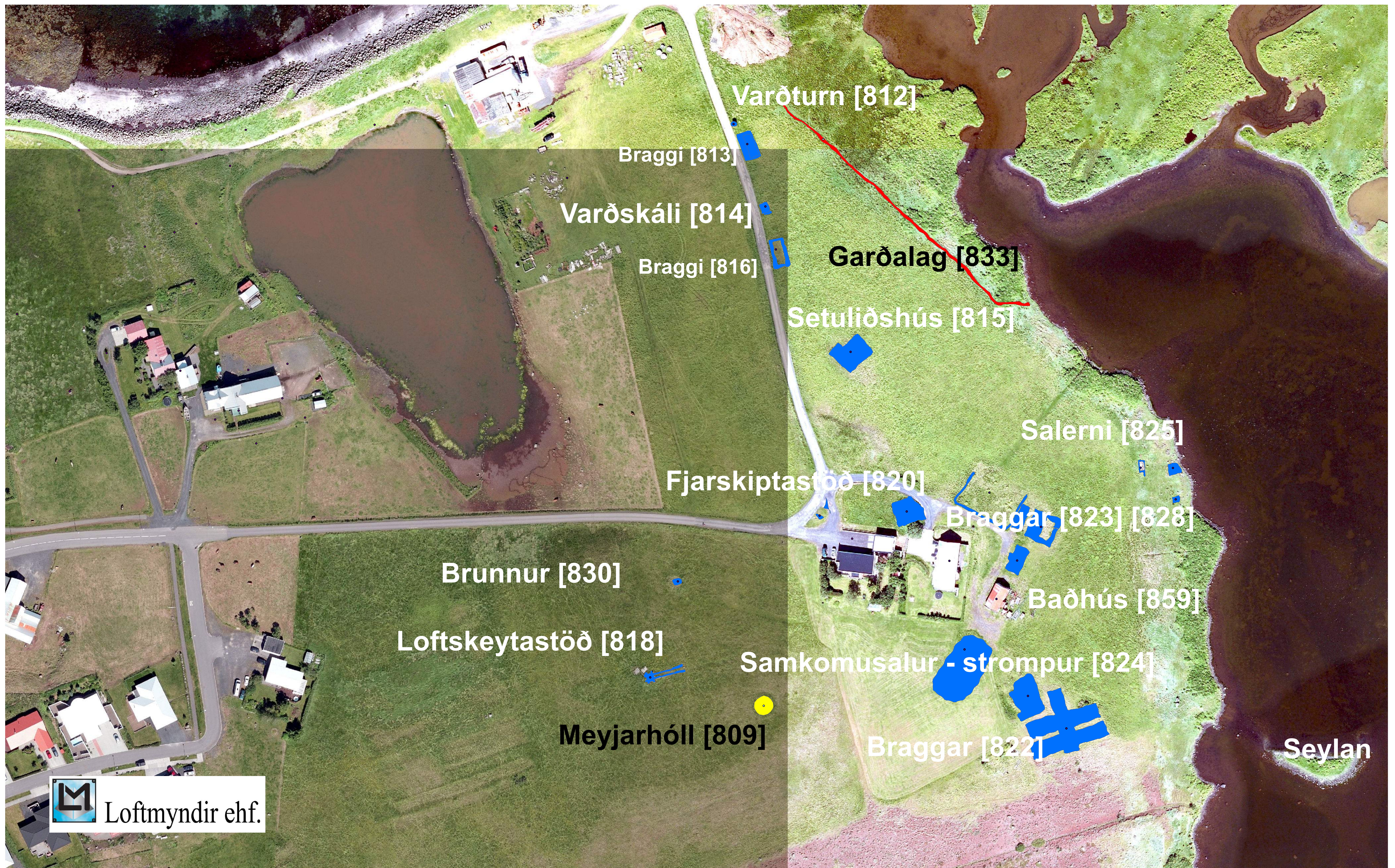
Kort
3

Antikva ehf.

Kortagerð. Ragnheiður Traustadóttir

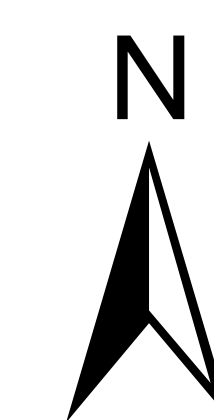
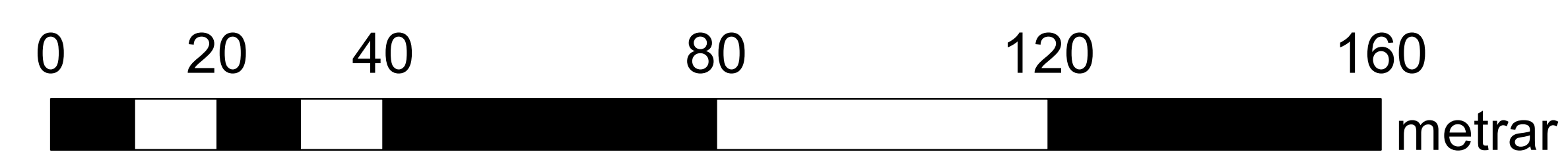
Skráning: RT, RKT og ÓSÁ

5.04.2019

Deiliskipulag Norðurnes

Brighton Kamp herminjar

Kort
4

Antikva ehf.

Kortagerð. Ragnheiður Traustadóttir

Skráning: RT, RKT og ÓSÁ

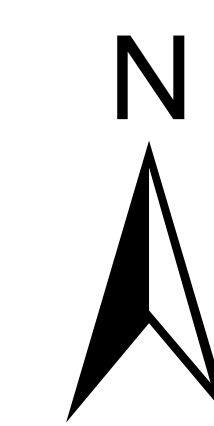
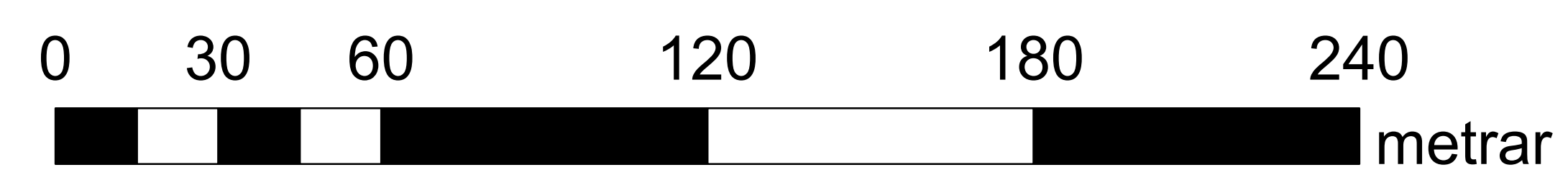
5.04.2019

 Loftmyndir ehf.

Mikilvægir minjastaðir

Huga þarf vel að minjum innan rauða hringsins.

Kort
5

Antikva ehf.

Kortagerð. Ragnheiður Traustadóttir

Skráning: RT, RKT og ÓSÁ

5.04.2019

ANTIKVA EHF 2019

Fornleifaskrá

Norðurnes á Álftanes

Ragnheiður Traustadóttir, Rúna K. Tetzschner og Ómar Smári Ármannsson

Nr. Bæjarnafn Gömul nr. Jarðatalsnr.
Svæði Sveitafélag Skráningad. Skráning
Tegund Hlutverk Flokkur
Sérheiti Friðað Verkefni

Ástand Hættumat Hættuorsök

Aldur Horfin Horfin ástæða

Leið Umhverfi

Lengd Breidd Hæð Hleðslu umferð

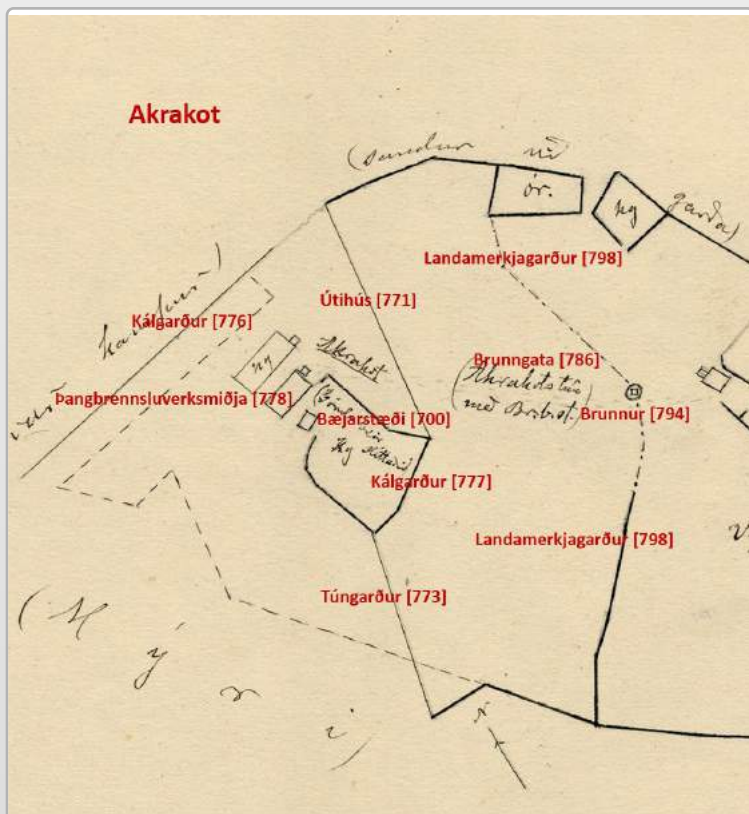
Túnakort Örnefnaskrá

Mæling Heimildir

Isnet E GPS N

Isnet N GPS V Minjagildi

Ljósmyndari Mótvægisáðgerðir

Á túnakorti árið 1917 er teiknað stakt hús innan kálgarðs og þar hjá ritað „gömlu bæir“ innan sviga. Væntanlega hefur gamli Akrakotsbærinn því staðið þarna rétt sunnan við stærri byggingu, hús þangbrennsluverksmiðju [778] frá því um 1900 sem er sýnt á kortinu og stendur enn á sama stað, nú sem íbúðarhúsið í Akrakoti eða við Blikastíg 16. Lóðin umhverfis íbúðarhúsið er fremur slétt eins og grundirnar víða á Álftanesi en ójöfnur eru í henni þar sem gamli bærinn hefur staðið miðað við túnakortið. Engar leifar frá honum eru þó sýnilegar á yfirborði.

Nr. Bæjarnafn Gömul nr. Jarðatalsnr.
Svæði Sveitafélag Skráningad. Skráning
Tegund Hlutverk Flokkur
Sérheiti Friðað Verkefni

Ástand Hættumat Hættuorsök

Aldur Horfin Horfin ástæða

Leið Umhverfi

Lengd Breidd Hæð Hleðslu umferð

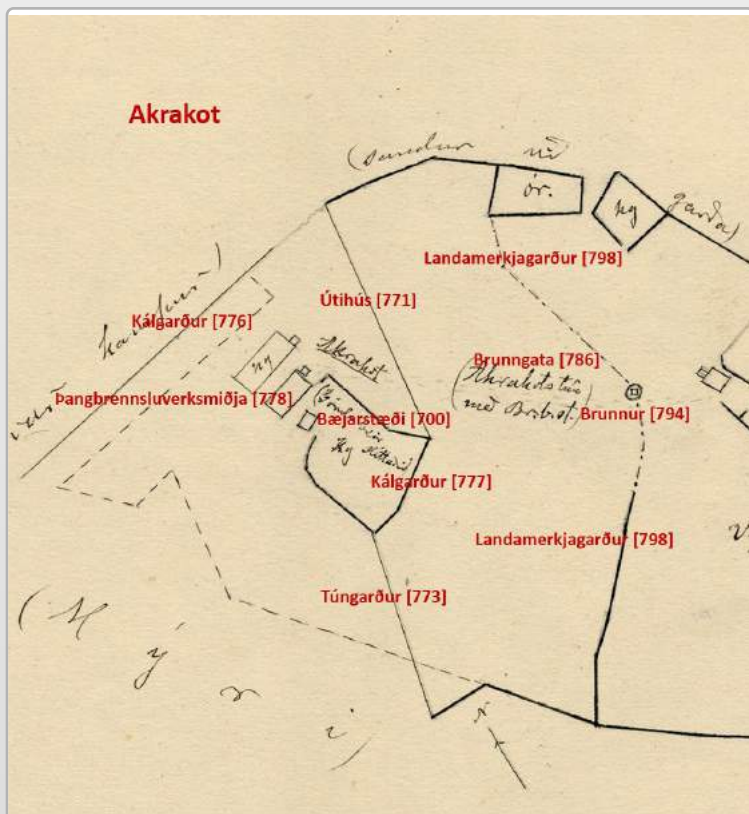
Túnakort Örnefnaskrá

Mæling Heimildir

Isnet E GPS N

Isnet N GPS V Minjagildi

Ljósmyndari Mótvægisáðgerðir

Á túnakortinu má sjá útihús við suðausturhorn kálgarðs [776]. Þar sem útihúsið og kálgarðurinn voru er nú malarborin heimreið að Blikastíg 16 og steinsteyptur bílskúr. Ekki sést til fornleifa.

Nr. Bæjarnafn Gömul nr. Jarðatalsnr.
Svæði Sveitafélag Skráningad. Skráning
Tegund Hlutverk Flokkur
Sérheiti Friðað Verkefni

Ástand Hættumat Hættuorsök

Aldur Horfin Horfin ástæða

Leið Umhverfi

Lengd Breidd Hæð Hleðslu umferð

Túnakort Örnefnaskrá

Mæling Heimildir

Isnet E GPS N

Isnet N GPS V Minjagildi

Ljósmyndari Mótvægisaðgerðir

Í *Jarðabókinni* segir um Akrakot árið 1703: „Torfrista og stúnga og móskurður hjálplegt.“ Ekki kemur fram hvar mórinn var tekinn en líklega hafa bæði Akrakot og Breiðabólstaðir stundað mótekju á sama stað og síðar: „Mýri, sem liggur milli Akrakots [208] og Landakots, heitir Virki“ segir í örnefnaskrá. Mýrin er merkt inn á örnefnakort Álftaness sunnan við Kasthústjörn beggja megin lækjar sem rann úr henni í Bessastaðatjörn og skildi milli landa Akrakots og Landakots. „Mikil mótekja var í Virkjum.“ Til marks um það er meðal annars talið að þegar Tyrkir lágu með annað skip sitt á Lönguskerjum á Skerjafirði árið 1627 voru svo „margir móhraukar í mýrinni“ að þeim sýndist „þar fara vopnaður her og lögðu þeir á flóttu strax og skipið flaut. Draga Virki ef til vill nafn sitt af þessum atburði.“ Í örnefnalýsingu kemur líka fram að áður hafi verið „svolítill þúst niður við Kasthúsatjörn, Akrakotsmegin“ og taldi Björn Erlendsson á

Nr. Bæjarnafn Gömul nr. Jarðatalsnr.
Svæði Sveitafélag Skráningad. Skráning
Tegund Hlutverk Flokkur
Sérheiti Friðað Verkefni

Ástand Hættumat Hættuorsök

Aldur Horfin Horfin ástæða

Leið Umhverfi

Lengd Breidd Hæð Hleðslu umferð

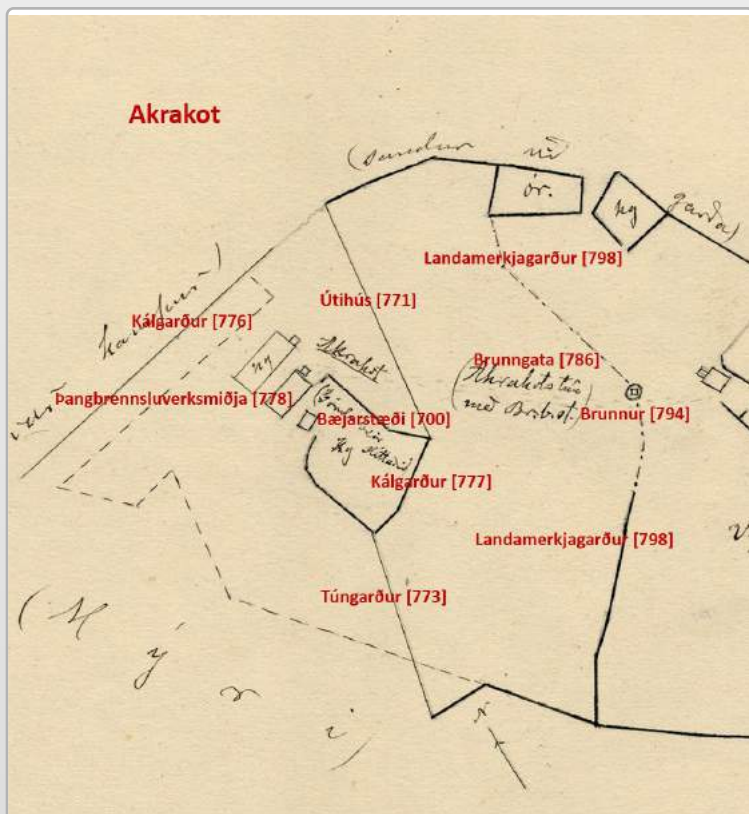
Túnakort Örnefnaskrá

Mæling Heimildir

Isnet E GPS N

Isnet N GPS V Minjagildi

Ljósmyndari Mótvægisáðgerðir

Miðað við túnakortið hefur legið girðing eða garður meðfram sjónum um 50 m norðan Akrakots [700]. Í örnefnaskrá segir: „Akrakotstúngarður: Garður af grjóti á sjávarkampinum. Akrakotstúngarðshlið: Það var á garðinum út frá bænum.“ Umhverfið er mjög breytt norðan við Akrakot. Sjórinna hefur brotið mikið land og gríðarmikill vélhlaðinn sjóvarnargarður er nú á kambinum. Engar leifar sjást af Akrakotstúngarði.

Nr. Bæjarnafn Gömul nr. Jarðatalsnr.
Svæði Sveitafélag Skráningad. Skráning
Tegund Hlutverk Flokkur
Sérheiti Friðað Verkefni

Ástand Hættumat Hættuorsök

Aldur Horfin Horfin ástæða

Leið Umhverfi

Lengd Breidd Hæð Hleðslu umferð

Túnakort Örnefnaskrá

Mæling Heimildir

Isnet E GPS N

Isnet N GPS V Minjagildi

Ljósmyndari Mótvægisaðgerðir

Í örnefnalýsingum segir frá álagasteini í Akrakotstúni: „Akrasteinn: Stór steinn suður á túninu. Álagasteinn.“ Honum fylgja þau ummæli, að hann megi ekki hreyfa. „Steinn þessi er nyrzt í svonefndu Torfholti, grýttu og þýfðu.“ Akrasteinn er um 185 m suðvestur frá Akrakoti [700]. Í túninu er að finna einn stakan steinn og síðan rétt sunnan við hann eru nokkrir steinar saman. Sennilega er þessi staki steinn Akrasteinn. Túnið í kringum hann er nú þýft og gróið og svæðið notað fyrir hrossabeit.

Nr. Bæjarnafn Gömul nr. Jarðatalsnr.
Svæði Sveitafélag Skráningad. Skráning
Tegund Hlutverk Flokkur
Sérheiti Friðað Verkefni

Ástand Hættumat Hættuorsök

Aldur Horfin Horfin ástæða

Leið Umhverfi

Lengd Breidd Hæð Hleðslu umferð

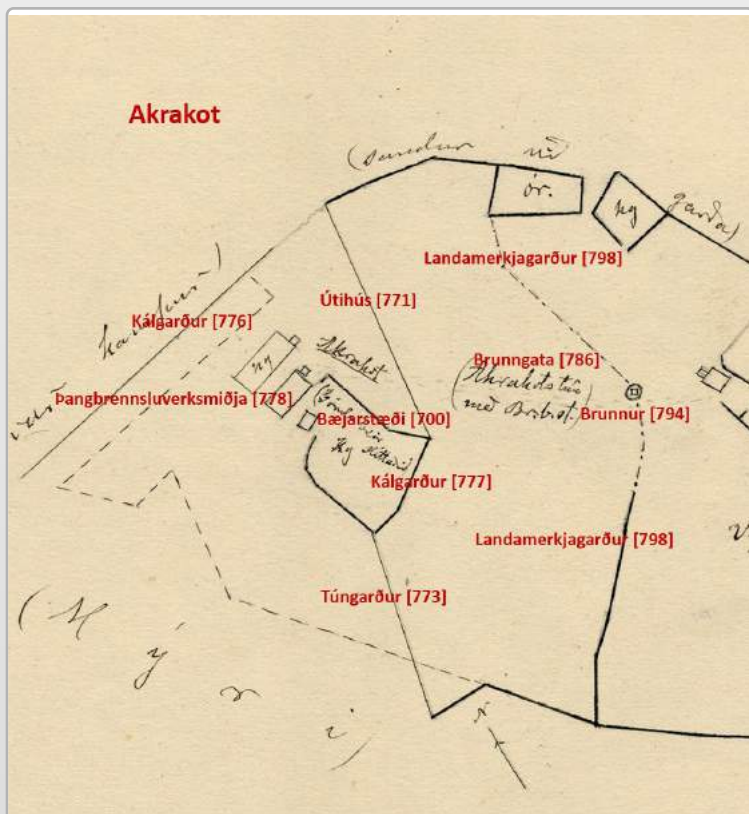
Túnakort Örnefnaskrá

Mæling Heimildir

Isnet E GPS N

Isnet N GPS V Minjagildi

Ljósmyndari Mótvægisaðgerðir

Um 20 m norðan bæjarins er á túnakortinu sýndur annar minni kálgarður og er gamla þangbrennsluhúsið [778] á milli hans og bæjarins. Garðurinn liggur samhliða þangbrennsluhúsinu, vestur – austur, og er ekki mikið stærri en það. Girðing virðist vera í kringum hann. Þarna er nú malarborin heimreið að íbúðarhúsinu við Blikastíg 16. Engar menjar sjást lengur um þennan kálgarð.

Nr. Bæjarnafn Gömul nr. Jarðatalsnr.
Svæði Sveitafélag Skráningad. Skráning
Tegund Hlutverk Flokkur
Sérheiti Friðað Verkefni

Ástand Hættumat Hættuorsök

Aldur Horfin Horfin ástæða

Leið Umhverfi

Lengd Breidd Hæð Hleðslu umferð

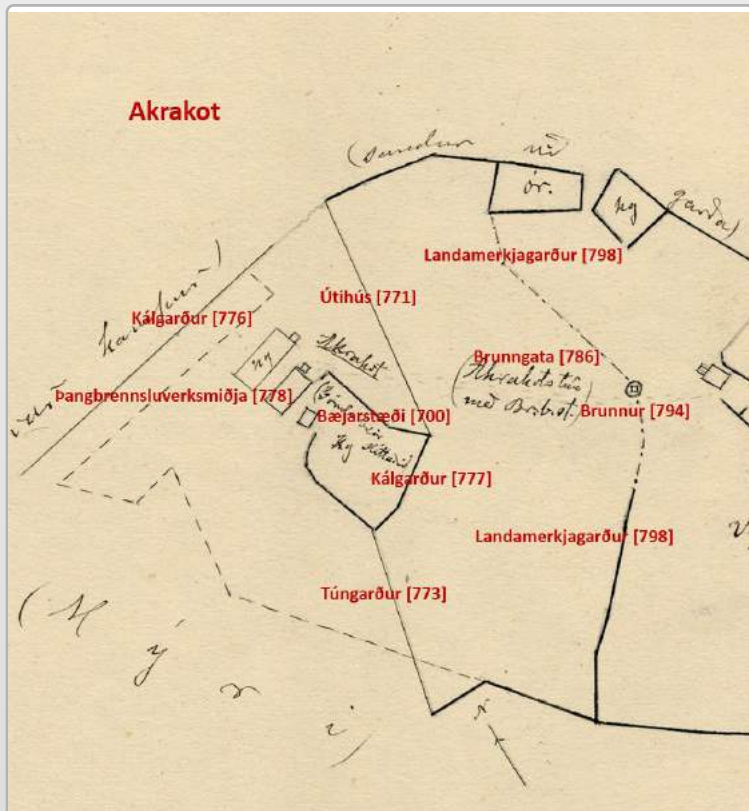
Túnakort Örnefnaskrá

Mæling Heimildir

Isnet E GPS N

Isnet N GPS V Minjagildi

Ljósmyndari Mótvægisáðgerðir

Á túnakortinu gengur kálgarður suður út frá gamla bænum og virðist hlaðinn garður liggja utan um hann mestallan. Nú nær lóðin við Blikastíg 16 að yfir svæði þessa garðs. Ekkert sést lengur til þessa kálgarðs.

Nr. Bæjarnafn Gömul nr. Jarðatalsnr.
Svæði Sveitafélag Skráningad. Skráning
Tegund Hlutverk Flokkur
Sérheiti Friðað Verkefni

Ástand Hættumat Hættuorsök

Aldur Horfin Horfin ástæða

Leið Umhverfi

Lengd Breidd Hæð Hleðslu umferð

Túnakort Örnefnaskrá

Mæling Heimildir

Isnet E GPS N

Isnet N GPS V Minjagildi

Ljósmyndari Mótvægisaðgerðir

Á túnakorti Akrakots frá 1917 má sjá hús þangbrennsluverksmiðjunnar um 10 m norðan gamla bæjarins [700]. Húsið var byggt rétt eftir aldamótin 1900 og stendur enn þá í nokkuð breyttri mynd, nú sem íbúðarhúsið við Blikastíg 16. Austasti hluti hússins er að stofni til gamla þangbrennsluverksmiðjan sem var starfrækt á árunum 1904-1908: „Til vinnslunnar voru reist talsvert umfangsmikil mannvirki. Á víð og dreif um túnin voru settir staurar og vírar strengdir á milli og var þarinn lagður á þá til þurrkunar [...] Byggt var stórt steinhús í Akrakoti til þess að brenna þarann í. Eftir endilöngu var steypdur ofn. Fjögur steipt hólfr voru til að brenna þarann í og tvö þar sem kol voru brennd.“ Áberandi strompur stóð lengi við austurgafli hússins og minnti á upphaflegt hlutverk þess en hann hefur nú verið rifinn frá húsinu. Á síðustu áratugum hefur húsið svo verið stækkað örlítið og byggður bílskúr norðan við gamla bæjarstæðið [700].

Nr. Bæjarnafn Gömul nr. Jarðatalsnr.
Svæði Sveitafélag Skráningad. Skráning
Tegund Hlutverk Flokkur
Sérheiti Friðað Verkefni

Ástand Hættumat Hættuorsök

Aldur Horfin Horfin ástæða

Leið Umhverfi

Lengd Breidd Hæð Hleðslu umferð

Túnakort Örnefnaskrá

Mæling Heimildir

Isnet E GPS N

Isnet N GPS V Minjagildi

Ljósmyndari Mótvægisaðgerðir

Í *Jarðabók* árið 1703 segir um Akrakot: „Heimræði er árið um kríng og lending sámileg.“ Í örnefnalýsingum segir nánar frá lendingu við Akrakot og Breiðabólsstaði: „Akrakotsvör: Hún var vestast í fjörunni í Breiðabólsstaðarfjöru.“ Vörin er beint niður af bænum [á Breiðabólsstöðum] og lágu Traðir frá íbúðarhúsinu [781] niður í hana. Réttu nafni hét hún Akrakotsvör, þótt hún væri í landi Breiðabólsstaða. Breiðabólsstaðamenn lentu alltaf í þessari vör þegar þeir bræður [Sveinn og Björn Erlendssynir á Breiðabólsstöðum] mundu eftir, enda ekkert útræði þá frá Akrakoti. En þarna átti Akrakot áður uppsátur fyrir allan sinn skipastól endurgjaldslost.“ Fiskurinn var borinn upp á svokölluð Efri-Lönd, völlinn sunnan við traðirnar [784] og gert að honum þar. Hennar sjást engin merki nú við fjöruna en á loftmynd má greina hvar vörin hefur verið. Mikið landbrot er á þessum slóðum og hefur nú verið reistur mikill

Nr.	780	Bæjarnafn	Breiðabólstaður	Gömul nr.		Jarðatalsnr.	209
Svæði	Norðurnes	Sveitafélag	Garðabær	Skráningad.		Skráning	RT-RKT
Tegund	Bæjarhóll	Hlutverk		Flokkur			
Sérheiti		Friðað		Verkefni	Deiliskipulag Norðurnes		

Ástand	Ekki sést til fornleifa	Hættumat	Mikil hætta	Hættuorsök	Ábúðar		
Aldur	1500-1900	Horfin	Að hluta	Horfin ástæða	Vegna byggingar		
Leið		Umhverfi					
Lengd		Breidd		Hæð		Hleðslu umferð	
Túnakort	Túnakort 1917	Örnefnaskrá					
Mæling	GPS	Heimildir					
Isnet E		GPS N	6406940				
Isnet N		GPS V	2200143	Minjagildi			
Ljósmyndari	RKT	Mótvægisáðgerðir					

Á túnakorti má sjá að steinhúsið [781] sem byggt var á Breiðabólss. árið 1883 hefur verið staðsett nokkru norðar á bæjarstæðinu en hin húsin. Eftir að það var byggt fluttu ábúendur sig þangað og enn þá er búið í þessu húsi. Nú hefur auk þess íbúðarhús nýbýlisins Grundar verið byggt við gamla steinhúsið. Þar eð löngum var tvíbýli á Breiðabólss. hefur þó væntanlega líka verið búið í einhverjum þeirra húsa sem voru í húsaröð [788 og 792] suðaustan við gamla steinhúsið. Bæjarstæðið er slétt frá náttúrunnar hendi, þurrt og gróið. Breiðabólssstaðatjörn er austan bæjar og sjórinn norðan við. Eiginlegur bæjarhóll sést ekki en örlítill aflíðandi halli er þó frá gamla steinhúsinu [781] og nýbýlinu Grund niður að tjörninni. Ætla má að núverandi byggingar standi á hinu forna bæjarstæði Breiðabólssstaðar og að þarna hafi bæjarhúsin staðið um aldir. Ef bæjarhóll hefur náð að safnast upp á þessum stað hefur alveg verið sléttað úr honum við byggingu húsanna.

Nr. Bæjarnafn Gömul nr. Jarðatalsnr.
Svæði Sveitafélag Skráningad. Skráning
Tegund Hlutverk Flokkur
Sérheiti Friðað Verkefni

Ástand Hættumat Hættuorsök

Aldur Horfin Horfin ástæða

Leið Umhverfi

Lengd Breidd Hæð Hleðslu umferð

Túnakort Örnefnaskrá

Mæling Heimildir

Isnet E GPS N

Isnet N GPS V

Minjagildi

Ljósmyndari Mótvægisaðgerðir

Á korti af byggð Álftaness um 1870 er Grund merkt inn norðaustan Breiðabólstaðatjarnar og norðvestur upp af Kálfskinni. “Útihúsin frá Grund stóðu fast norðan Breiðabólstaðatjarnar og fast austan við þau „stóð áður þurrabúðarbýlið Grund. Þar kom Sveinn [Erlendsson ábúandi á Grund] ofan á öskulag þegar hann fór að rækta.“ Hún er um 6 x 4 m að stærð og signir veggirnir mest 0,3 m á hæð. Hleðslugrjót er ekki sjáanlegt í þeim. Stefnan er austur – vestur og vesturgafllinn opinn. Við norðausturhorn tóftarinnar er svolítill steinn grafinn í jörð. Þeim megin virðist örlítið garðlag eða veggstúfur ganga út frá tóftinni um 4 m í suður. Fast norðan við tóftina er þúst [782]. Þeim megin er iðjagrænt þúfnahlaup og talsverðar ójöfnur í sverðinum á um 20 x 15 m svæði. Ójafnt og smáþýft er einnig á svæðinu vestan við tóftina og það er nokkuð rákað eins og eftir sléttun. Þarna hefur bæjarstæði Grundar verið og virðist líklegt að fleiri húsaleifar leynist undir ójöfnu yfirborðinu.

Nr. Bæjarnafn Gömul nr. Jarðatalsnr.
Svæði Sveitafélag Skráningad. Skráning
Tegund Hlutverk Flokkur
Sérheiti Friðað Verkefni

Ástand Hættumat Hættuorsök

Aldur Horfin Horfin ástæða

Leið Umhverfi

Lengd Breidd Hæð Hleðslu umferð

Túnakort Örnefnaskrá

Mæling Heimildir

Isnet E GPS N

Isnet N GPS V Minjagildi

Ljósmyndari Mótvægisáðgerðir

Á korti af byggð Álftaness um 1870 er Grund merkt inn norðaustan Breiðabólstaðatjarnar og norðvestur upp af Kálfskinni. “Útihúsin frá Grund stóðu fast norðan Breiðabólstaðatjarnar og fast austan við þau „stóð áður þurrabúðarbýlið Grund. Þar kom Sveinn [Erlendsson ábúandi á Grund] ofan á öskulag þegar hann fór að rækta.“ Hún er um 6 x 4 m að stærð og signir veggirnir mest 0,3 m á hæð. Hleðslugrjót er ekki sjáanlegt í þeim. Stefnan er austur – vestur og vesturgafllinn opinn. Við norðausturhorn tóftarinnar er svolítill steinn grafinn í jörð. Þeim megin virðist örlítið garðlag eða veggstúfur ganga út frá tóftinni um 4 m í suður. Fast norðan við tóftina er þúst [782]. Þeim megin er iðjagrænt þúfnahlaup og talsverðar ójöfnur í sverðinum á um 20 x 15 m svæði. Ójafnt og smáþýft er einnig á svæðinu vestan við tóftina og það er nokkuð rákað eins og eftir sléttun. Þarna hefur bæjarstæði Grundar verið og virðist líklegt að fleiri húsaleifar leynist undir ójöfnu yfirborðinu.

Nr. Bæjarnafn Gömul nr. Jarðatalsnr.
Svæði Sveitafélag Skráningad. Skráning
Tegund Hlutverk Flokkur
Sérheiti Friðað Verkefni

Ástand Hættumat Hættuorsök

Aldur Horfin Horfin ástæða

Leið Umhverfi

Lengd Breidd Hæð Hleðslu umferð

Túnakort Örnefnaskrá

Mæling Heimildir

Isnet E GPS N

Isnet N GPS V

Minjagildi

Ljósmyndari Mótvægisáðgerðir

Rétt austan við gamla túngarðinn [806] liggur gamall troðningur eftir vesturbakka Breiðabólstaðatjarnar og í sveig norður að Breiðabólstaðavör. Þetta er vafalítið gömul sjávargata.

Nr. Bæjarnafn Gömul nr. Jarðatalsnr.
Svæði Sveitafélag Skráningad. Skráning
Tegund Hlutverk Flokkur
Sérheiti Friðað Verkefni

Ástand Hættumat Hættuorsök

Aldur Horfin Horfin ástæða

Leið Umhverfi

Lengd Breidd Hæð Hleðslu umferð

Túnakort Örnefnaskrá

Mæling Heimildir

Isnet E GPS N

Isnet N GPS V Minjagildi

Ljósmyndari Mótvægisaðgerðir

Samkvæmt örnefnaskrá 1964 voru Lönd flatir eða sléttur „innan garðs við Sjávarkampinn. Vestan traðanna. Samkomu og glímuvöllur vermannna.“ Í örnefnalýsingu 1977 segir: „Lönd heita beggja megin Traðanna - Efri-Lönd sunnan þeirra og Neðri-Lönd að norðan. Fiskur var áður borinn upp á Efri-Löndin og gert að honum þar.“ Slétt og mosagróin grund er milli steinhússins [781] og núverandi sjóvarnargarðs. Þetta hefur verið utan túngarðs.

Nr. Bæjarnafn Gömul nr. Jarðatalsnr.
Svæði Sveitafélag Skráningad. Skráning
Tegund Hlutverk Flokkur
Sérheiti Friðað Verkefni

Ástand Hættumat Hættuorsök

Aldur Horfin Horfin ástæða

Leið Umhverfi

Lengd Breidd Hæð Hleðslu umferð

Túnakort Örnefnaskrá

Mæling Heimildir

Isnet E GPS N

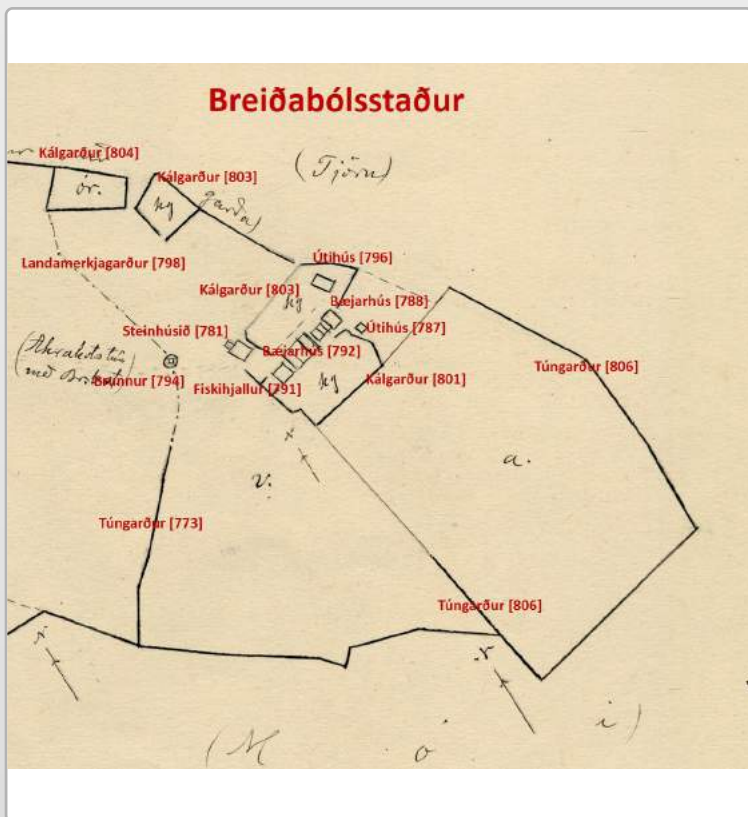
Isnet N GPS V Minjagildi

Ljósmyndari Mótvægisaðgerðir

Í örnefnaskrá 1964 segir: „Brunngatan: Lá frá brunnum [808] heim til Bæjar [780].“ Á svæðinu milli brunns og bæjar hafa átt sér stað talsverðar framkvæmdir við húsbyggingar, blómagarð og malarborna heimreið. Ekki sjást lengur nein merki um Brunngötuna en hún hefur verið 40-50 m löng og nánast legið í austur – vestur.

Nr. Bæjarnafn Gömul nr. Jarðatalsnr.
Svæði Sveitafélag Skráningad. Skráning
Tegund Hlutverk Flokkur
Sérheiti Friðað Verkefni

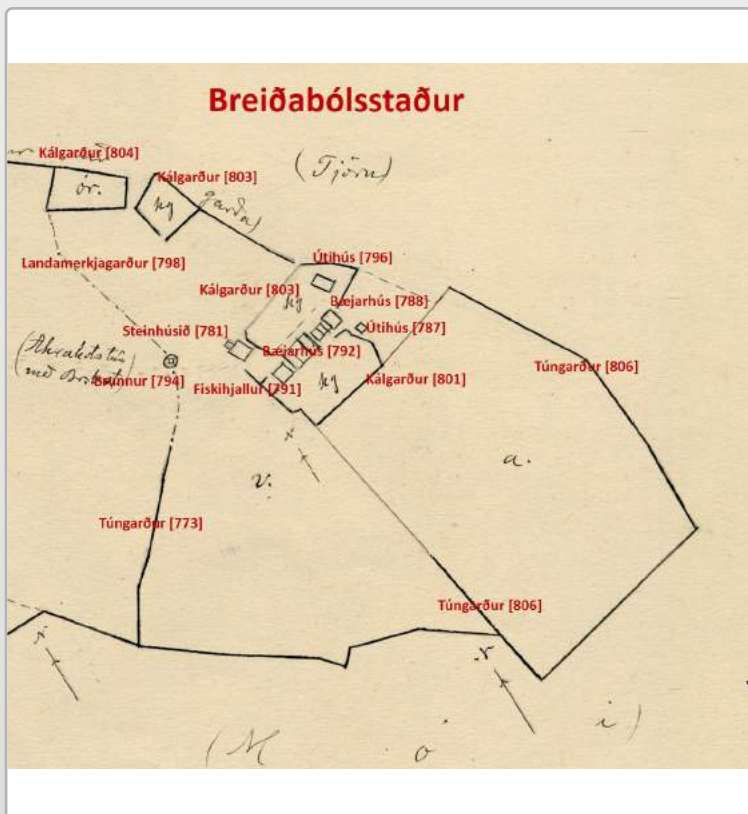
Ástand Hættumat Hættuorsök
Aldur Horfin Horfin ástæða
Leið Umhverfi
Lengd Breidd Hæð Hleðslu umferð
Túnakort Örnefnaskrá
Mæling Heimildir
Isnet E GPS N
Isnet N GPS V Minjagildi
Ljósmyndari Mótvægisáðgerðir

Á túnakorti má sá stakt útihús sem virðist vera úr torfi skammt suðaustan við húsaröðina [788-792 -791] og rétt utan við kálgarð [801]. Þetta svæði er raskað eftir byggingaframkvæmdir en vel gróið. Ekki sést til fornleifa.

Nr.	788	Bæjarnafn	Breiðabólstaður	Gömul nr.	209-7	Jarðatalsnr.	209
Svæði	Norðurnes	Sveitafélag	Garðabær	Skráningad.	28.09.2017	Skráning	RT-RKT
Tegund	Heimild	Hlutverk		Flokkur	Búsetuminjar		
Sérheiti		Friðað	Já	Verkefni	Deiliskipulag Norðurnes		

Ástand	Ekki sést til fornleifa	Hættumat		Hættuorsök			
Aldur	1800-1930	Horfin	Já	Horfin ástæða			
Leið		Umhverfi					
Lengd		Breidd		Hæð		Hleðslu umferð	
Túnakort	Túnakort 1917	Örnefnaskrá					
Mæling	Túnakort	Heimildir					
Isnet E	353767,7069	GPS N					
Isnet N	404885,3030	GPS V		Minjagildi			
Ljósmyndari		Mótvægisáðgerðir					

Á túnakorti frá 1917 er sýnd húsaröð sunnan og suðaustan við steinhúsið [781]. Austast var fjórskipt bygging [788] sem virðist vera úr torfi eða steini. Samkvæmt örnefnaskrá voru Breiðabólstaðabæirnir „norðarlega í túninu, spölkorn frá sjávarkampinum. Þar var löngum tvíbýli og er enn“, Austurbær og Vesturbær sem „stóðu saman með sameiginlega stétt og hlið og húsagarð [...]“. Ef til vill hafi bæirnir tveir upprunalega staðið hlið við hlið í húsaröðinni, annar vestar en hinn austar. Þar eð farið var að búa í steinhúsinu þegar árið 1883 má hins vegar ætla að þá hafi það verið kallað Vesturbær. Eitthvert húsanna í húsallengjunni hefur þá kannski verið Austurbærinn, mögulega það austasta [788] sem stendur suðaustan við steinhúsið á kortinu. Þarna gætu þó líka hafa verið útihús.

Nr. Bæjarnafn Gömul nr. Jarðatalsnr.
Svæði Sveitafélag Skráningad. Skráning
Tegund Hlutverk Flokkur
Sérheiti Friðað Verkefni

Ástand Hættumat Hættuorsök

Aldur Horfin Horfin ástæða

Leið Umhverfi

Lengd Breidd Hæð Hleðslu umferð

Túnakort Örnefnaskrá

Mæling Heimildir

Isnet E GPS N

Isnet N GPS V Minjagildi

Ljósmyndari Mótvægisaðgerðir

Um búskap Erlends Erlendssonar á Breiðabólstað segir nafni hans Björnsson: „Niðri við sjóinn voru tvö fiskhús, sem notuð voru einnig til saltgeymslu. Vermenn söltuðu fisk sinn í grjótbyrgjum.“ Af samhenginu virðist mega ráða að fiskhúsin og grjótbyrgin sem þarna eru nefnd hafi verið við sjóinn skammt frá bænum [781] og þá kannski fyrir ofan lendingarnar [811 og 779]. Ekki sést til fornleifa.

Nr. Bæjarnafn Gömul nr. Jarðatalsnr.
Svæði Sveitafélag Skráningad. Skráning
Tegund Hlutverk Flokkur
Sérheiti Friðað Verkefni

Ástand Hættumat Hættuorsök

Aldur Horfin Horfin ástæða

Leið Umhverfi

Lengd Breidd Hæð Hleðslu umferð

Túnakort Örnefnaskrá

Mæling Heimildir

Isnet E GPS N

Isnet N GPS V Minjagildi

Ljósmyndari Mótvægisaðgerðir

Um búskap Erlends Erlendssonar á Breiðabólstað segir nafni hans Björnsson: „Niðri við sjóinn voru tvö fiskhús, sem notuð voru einnig til saltgeymslu. Vermenn söltuðu fisk sinn í grjótbyrgjum.“ Af samhenginu virðist mega ráða að fiskhúsin og grjótbyrgin sem þarna eru nefnd hafi verið við sjóinn skammt frá bænum [781] og þá kannski fyrir ofan lendingarnar [811 og 779]. Ekki sést til fornleifa.

Staðsetning er ekki nákvæm.

Nr. Bæjarnafn Gömul nr. Jarðatalsnr.

Svæði Sveitafélag Skráningad. Skráning

Tegund Hlutverk Flokkur

Sérheiti Friðað Verkefni

Ástand Hættumat Hættuorsök

Aldur Horfin Horfin ástæða

Leið Umhverfi

Lengd Breidd Hæð Hleðslu umferð

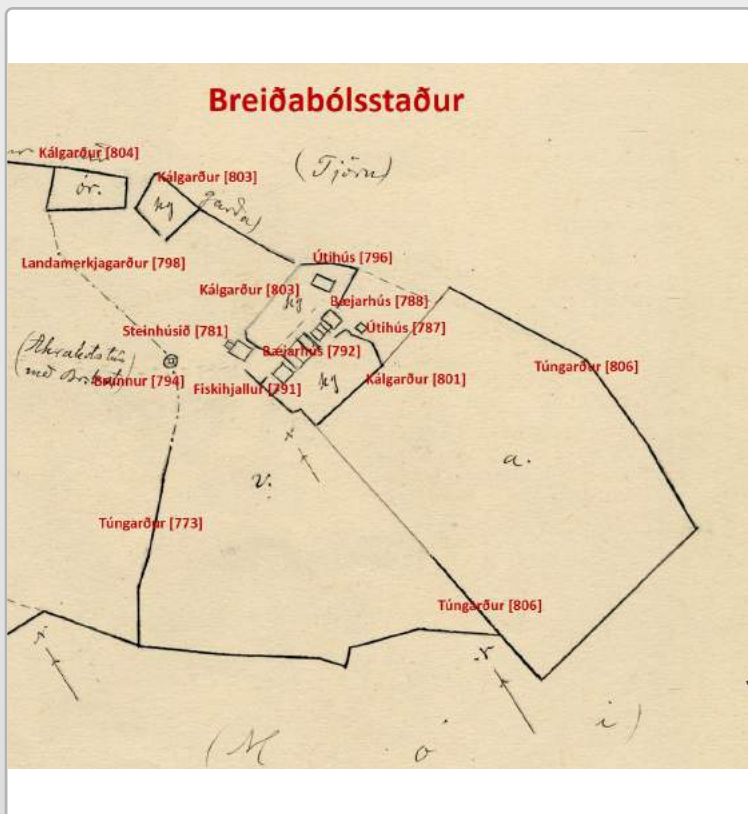
Túnakort Örnefnaskrá

Mæling Heimildir

Isnet E GPS N

Isnet N GPS V Minjagildi

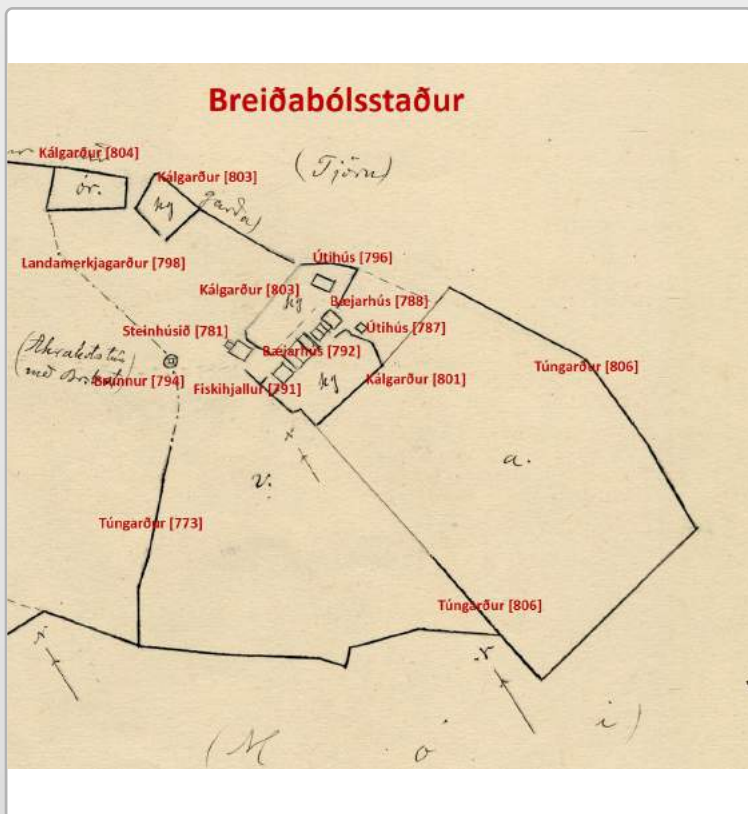
Ljósmyndari Mótvægisáðgerðir

Vestast í röðinni er svo stakt ferhyrningslaga hús [791] úr timbri eða steini. Erlendur Björnsson segir í endurminningum sínum árið 1945 að heima við bæ nafna hans Erlendssonar sé „stór fiskhjallur með lofti, er var læst, en rimlaveggi á hliðum“. Ekki er greint nánar frá staðsetningu hjallsins en hann var stór og stóð við bæinn og gæti því vel hafa verið vestasta húsið í húsaröðinni.

Nr.	792	Bæjarnafn	Breiðabólstaður	Gömul nr.	GK-209-005	Jarðatalsnr.	209
Svæði	Norðurnes	Sveitafélag	Garðabær	Skráningad.	28.09.2017	Skráning	RT-RKT
Tegund	Heimild	Hlutverk	Bæjarhóll	Flokkur	Búsetuminjar		
Sérheiti		Friðað	Já	Verkefni	Deiliskipulag Norðurnes		

Ástand	Ekki sést til fornleifa	Hættumat		Hættuorsök			
Aldur		Horfin	Já	Horfin ástæða			
Leið		Umhverfi					
Lengd		Breidd		Hæð		Hleðslu umferð	
Túnakort		Örnefnaskrá					
Mæling		Heimildir					
Isnet E	353747,5829	GPS N	6406940				
Isnet N	404879,598	GPS V	2200137	Minjagildi			
Ljósmyndari		Mótvægisáðgerðir					

Byggingin [792] í miðri húsaröðinni skiptist í þrjú hólf eða sambyggð hús sem af túnakortinu að dæma hafa verið úr steini eða timbri. Langveggirnir í austasta hólfinu eru þó teiknaðir eins og þeir séu úr þykkara efni eins og torfi. Mögulega hefur þessi miðjubygging [792] í húsaröðinni verið upprunalegi Vesturbærinn, þ.e. frá því áður en steinhúsið [781] var byggt. Hún gæti þó einnig hafa nýst sem útihús.

Nr. Bæjarnafn Gömul nr. Jarðatalsnr.
Svæði Sveitafélag Skráningad. Skráning
Tegund Hlutverk Flokkur
Sérheiti Friðað Verkefni

Ástand Hættumat Hættuorsök

Aldur Horfin Horfin ástæða

Leið Umhverfi

Lengd Breidd Hæð Hleðslu umferð

Túnakort Örnefnaskrá

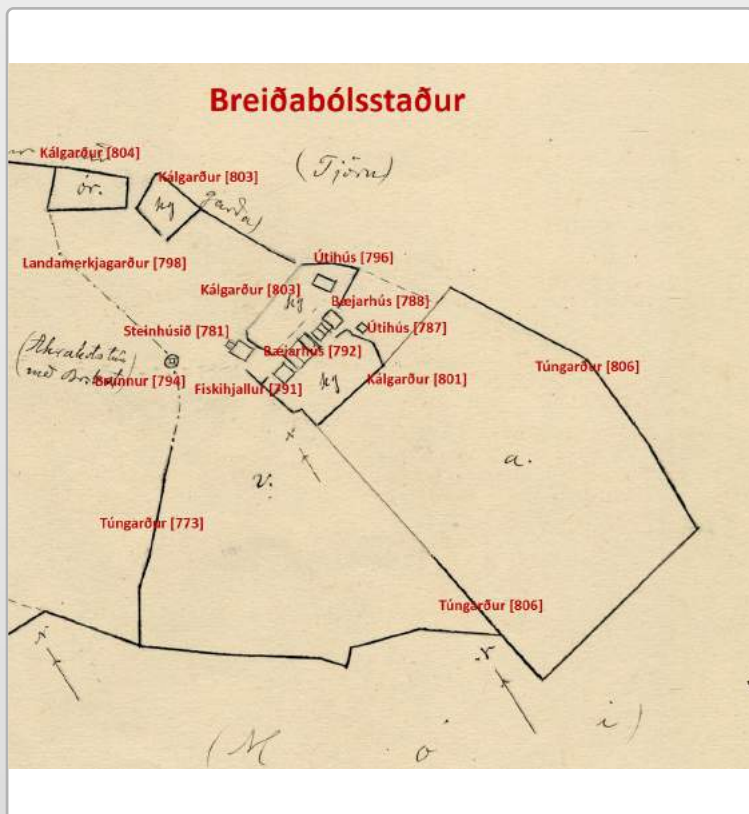
Mæling Heimildir

Isnet E GPS N

Isnet N GPS V

Minjagildi

Ljósmyndari Mótvægisáðgerðir

Brunnur [794] er enn þá varðveittur á þessum stað, þ. e. á hlaðinu vestan við steinhúsið [781] og nýbygginguna Grund. Hlaðið er malarborið og brunnstæðið vel greinilegt en keyrt er í kringum brunninn. Honum hefur þó verið breytt í árunna rás. Dæla hefur verið sett í hann, að líkindum fyrir stríð og hann var notaður fram á 7. áratug 20. aldar þar til vatnsveita kom í hreppinn. Brunnurinn hefur verið hlaðinn upp og steinsteyptur og er því talsvert breyttur frá því áður var.

Nr. Bæjarnafn Gömul nr. Jarðatalsnr.
Svæði Sveitafélag Skráningad. Skráning
Tegund Hlutverk Flokkur
Sérheiti Friðað Verkefni

Ástand Hættumat Hættuorsök

Aldur Horfin Horfin ástæða

Leið Umhverfi

Lengd Breidd Hæð Hleðslu umferð

Túnakort Örnefnaskrá

Mæling Heimildir

Isnet E GPS N

Isnet N GPS V Minjagildi

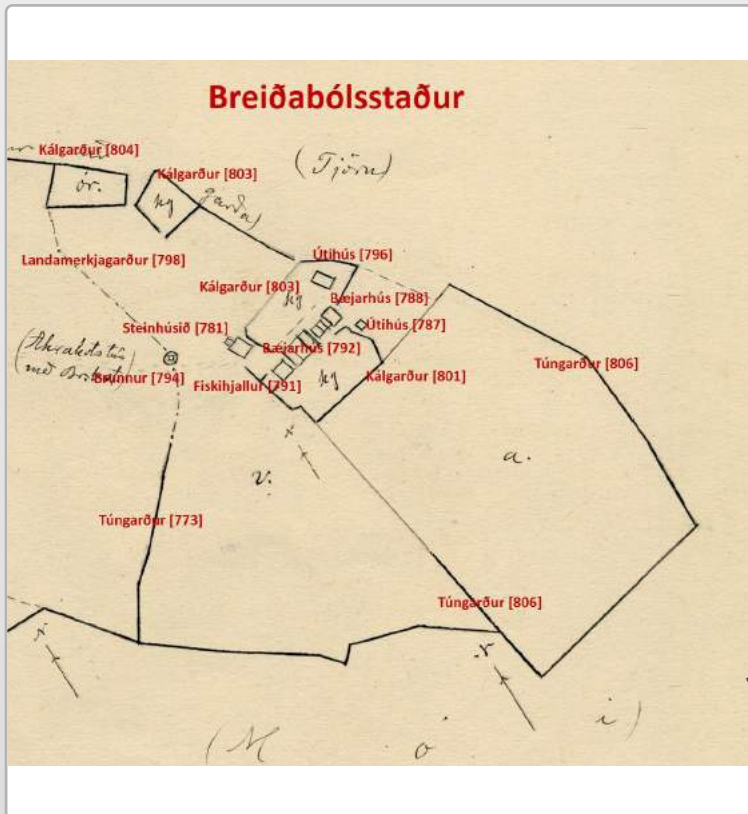
Ljósmyndari Mótvægisáðgerðir

Túngarðurinn [795] er enn þá varðveittur á kafla norðaustan við bæinn á Breiðabólstöðum [780], vestan Breiðabólstaðatjarnar. Deiglent er austan garðsins, við tjörnina, en þurrar grundir vestan hans. Garðurinn er grjóthlaðinn en hleðslurnar runnar í sundur. Hann er siginn og yfirgróinn og hverfur sums staðar í mosa og sinu. Hæðin er mest um 0,4 m en breiddin allt að 1 m. Þessi varðveitti hluti af gamla hlaðna túngarðinum er samtals um 61 m langur og liggur nálega norðvestur – suðaustur.

Nr. Bæjarnafn Gömul nr. Jarðatalsnr.
Svæði Sveitafélag Skráningad. Skráning
Tegund Hlutverk Flokkur
Sérheiti Friðað Verkefni

Ástand Hættumat Hættuorsök
Aldur Horfin Horfin ástæða
Leið Umhverfi
Lengd Breidd Hæð Hleðslu umferð
Túnakort Örnefnaskrá
Mæling Heimildir
Isnet E GPS N
Isnet N GPS V Minjagildi
Ljósmyndari Mótvægisáðgerðir

Samkvæmt túnakorti er stórt útihús sem virðist vera úr torfi norðaustur af húsaröðinni [788/792] en austur af steinhúsinu [781]. Það stendur austan megin í kálgarði [802] við bakka Breiðabólstaðatjarnar og hefur stefnuna norðvestur – suðaustur. Það hefur staðið á mörkum hestagerðis sem er þarna núna og sléttaðs svæðis gamla kálgarðsins [802]. „Heima var fjós og heyhlaða“ segir Erlendur Björnsson í umfjöllun um Breiðabólstaði en ekki kemur fram nákvæmlega hvort þau hafi staðið þarna eða annars staðar. Ekki sést til fornleifa.

Nr. Bæjarnafn Gömul nr. Jarðatalsnr.
Svæði Sveitafélag Skráningad. Skráning
Tegund Hlutverk Flokkur
Sérheiti Friðað Verkefni

Ástand Hættumat Hættuorsök

Aldur Horfin Horfin ástæða

Leið Umhverfi

Lengd Breidd Hæð Hleðslu umferð

Túnakort Örnefnaskrá

Mæling Heimildir

Isnet E GPS N

Isnet N GPS V Minjagildi

Ljósmyndari Mótvægisaðgerðir

Á þeim slóðum sem mörkin lágu áður milli bæjatúnanna samkvæmt túnakortinu má hins vegar sjá um 80 m langt garðlag [798] og eru þar sennilega leifar landamerkjagarðs milli Breiðabólstaða og Akrakots. Erfitt er að greina þetta á vettvangi en garðlagið sést vel á loftmynd.

Nr. Bæjarnafn Gömul nr. Jarðatalsnr.
Svæði Sveitafélag Skráningad. Skráning
Tegund Hlutverk Flokkur
Sérheiti Friðað Verkefni

Ástand Hættumat Hættuorsök

Aldur Horfin Horfin ástæða

Leið Umhverfi

Lengd Breidd Hæð Hleðslu umferð

Túnakort Örnefnaskrá

Mæling Heimildir

Isnet E GPS N

Isnet N GPS V Minjagildi

Ljósmyndari Mótvægisáðgerðir

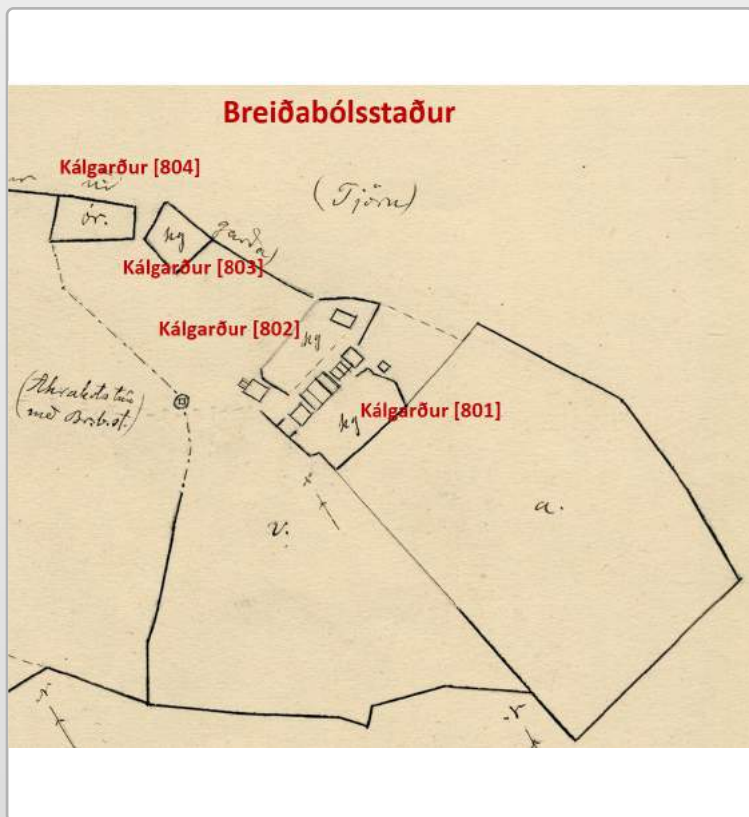

Stór tóft er varðveitt á Eyrinni niðri við Seyluna, norðvestur frá Kálfskinni. Hún stendur á sendnum sjávarkambi með melgresi og eru nýjar sjóbúðir og naust í kring. Tóftin virðist hafa afmyndast talsvert af sandburði og auk þess hefur verið keyrt yfir hana. Hún er þó um 14 x 10 m að utanmáli með stefnuna norðaustur – suðvestur og er stórt op á langveggnum sjávarmegin.

Sjá en frekar í skýrslu.

Nr.	801	Bæjarnafn	Breiðabólstaður	Gömul nr.	ÞÍ:209:9	Jarðatalsnr.	209
Svæði	Norðurnes	Sveitafélag	Garðabær	Skráningad.	28.09.2017	Skráning	RT-RKT
Tegund	Heimild	Hlutverk	Kálgarður	Flokkur	Búsetuminjar		
Sérheiti		Friðað	Já	Verkefni	Deiliskipulag Norðurnes		

Ástand	Ekki sést til fornleifa	Hættumat		Hættuorsök			
Aldur	1800-1930	Horfin	Já	Horfin ástæða	Vegna byggingar		
Leið		Umhverfi					
Lengd		Breidd		Hæð		Hleðslu umferð	
Túnakort	Túnakort 1917	Örnefnaskrá					
Mæling	Túnakort 1917	Heimildir					
Isnet E	353755,696	GPS N					
Isnet N	404864,5119	GPS V				Minjagildi	
Ljósmyndari		Mótvægisáðgerðir					

Á Túnakorti 1917 eru umgirtir kálgarðar við bæjarhúsin á Breiðabólstaðum, Garðarnir eru umgirtir veggjum hlöðnum úr grjóti eða torfi að sunnan, vestan og austan. Austast fellur garðveggurinn saman við túngarðinn [806]. Samkvæmt örnefnalýsingu var Heimagarður austan steinhússins: „Kálgarðar voru heima við húsið, Heimagarður austan þess og Hróbjartsgarður vestan þess. Hann var kenndur við Hróbjart Sigurðsson, bónda á Breiðabólstaðum.“ Kálgarðurinn sem er á milli steinhússins og Breiðabólstaðatjarnar á túnakortinu en norðan við húsaröðina gæti verið Heimagarður [802], um 12 m löng, 0,5 m breið og 0,3 m há. Hleðslan er farin að renna í sundur og sjást mest 3 umför af grjóti. Þarna er slétt svæði, þurr og gróið. Engar menjar eru hins vegar um kálgarðinn [801] sem á túnakortinu er sýndur sunnan við bæjarröðina og ekki heldur um Hróbjartsgarð sem á að hafa verið vestan við steinhúsið.

Nr. Bæjarnafn Gömul nr. Jarðatalsnr.
Svæði Sveitafélag Skráningad. Skráning
Tegund Hlutverk Flokkur
Sérheiti Friðað Verkefni

Ástand Hættumat Hættuorsök

Aldur Horfin Horfin ástæða

Leið Umhverfi

Lengd Breidd Hæð Hleðslu umferð

Túnakort Örnefnaskrá

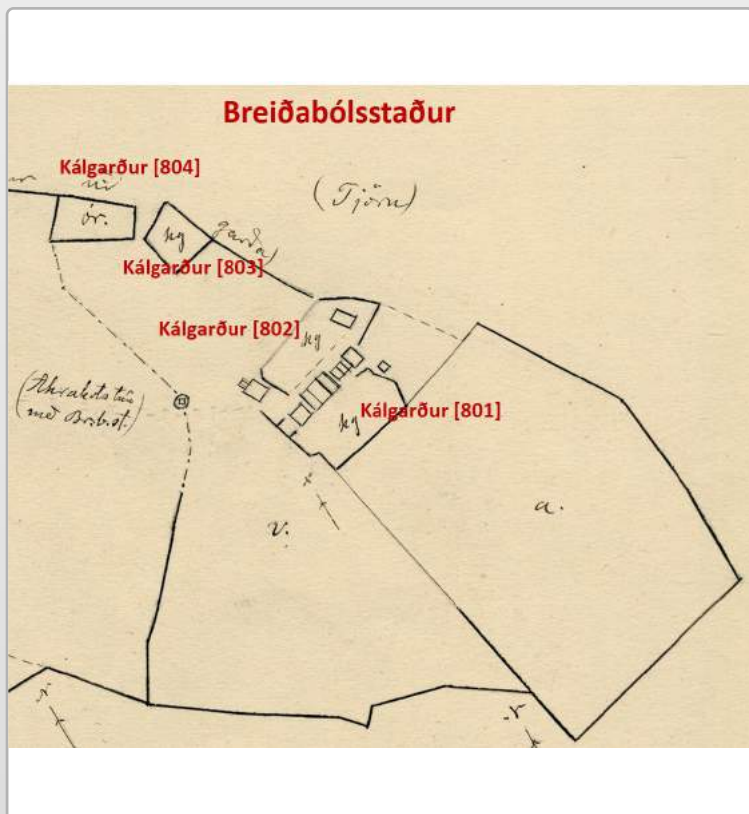
Mæling Heimildir

Isnet E GPS N

Isnet N GPS V

Minjagildi

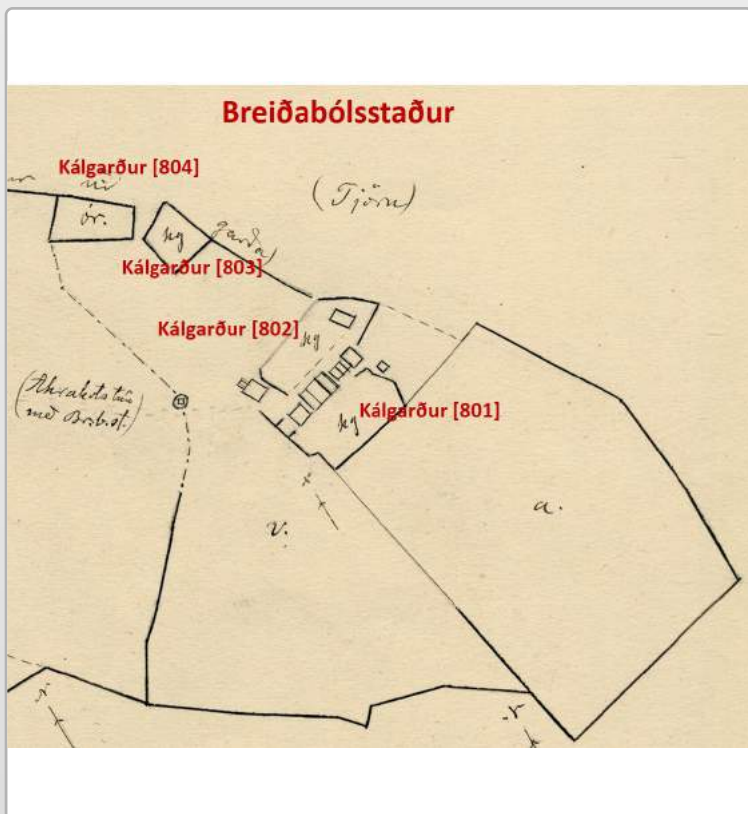
Ljósmyndari Mótvægisáðgerðir

Á Túnakorti 1917 eru umgirtir kálgarðar við bæjarhúsin á Breiðabólstaði, Garðarnir eru umgirtir veggjum hlöðnum úr grjóti eða torfi að sunnan, vestan og austan. Austast fellur garðveggurinn saman við túngarðinn [806]. Samkvæmt örnefnalýsingu var Heimagarður austan steinhússins: „Kálgarðar voru heima við húsið, Heimagarður austan þess og Hróbjartsgarður vestan þess. Hann var kenndur við Hróbjart Sigurðsson, bónda á Breiðabólstaði.“ Kálgarðurinn sem er á milli steinhússins og Breiðabólstaðatjarnar á túnakortinu en norðan við húsaröðina gæti verið Heimagarður [802], um 12 m löng, 0,5 m breið og 0,3 m há. Hleðslan er farin að renna í sundur og sjást mest 3 umför af grjóti. Þarna er slétt svæði, þurr og gróið. Engar menjar eru hins vegar um kálgarðinn [801] sem á túnakortinu er sýndur sunnan við bæjarröðina og ekki heldur um Hróbjartsgarð sem á að hafa verið vestan við steinhúsið.

Nr.	803	Bæjarnafn	Breiðabólstaður	Gömul nr.		Jarðatalsnr.	209
Svæði	Norðurnes	Sveitafélag	Garðabær	Skráningad.	28.09.2017	Skráning	RT-RKT
Tegund	Heimild	Hlutverk	Kálgarður	Flokkur	Búsetuminjar		
Sérheiti		Friðað	Já	Verkefni	Deiliskipulag Norðurnes		

Ástand	Ekki sést til fornleifa	Hættumat		Hættuorsök			
Aldur	1800-1930	Horfin	Já	Horfin ástæða	Vegna byggingar		
Leið		Umhverfi					
Lengd		Breidd		Hæð		Hleðslu umferð	
Túnakort	Túnakort 1917	Örnefnaskrá					
Mæling	Túnakort 1917	Heimildir					
Isnet E	353718,125	GPS N					
Isnet N	404961,6149	GPS V		Minjagildi			
Ljósmyndari		Mótvægisáðgerðir					

Á túnakorti 1917 er kálgarður [803] norðan bæjastæðisins. Hann er umgirtur veggjum hlöðnum úr grjóti eða torfi og liggur austurveggurinn utan í túngarðinum [795]. Enn sést í grjóthleðslur frá þessum kálgarði en þær eru á kafi í gróðri. Örlítið norðvestar upp með túngarðinum má á túnakortinu sjá garð í órækt [804] sem einnig er umgirtur hlöðnum veggjum. Kannski er það svonefndur Sandgarður sem samkvæmt örnefnalýsingu 1977 „var niður við sjó, nokkurn veginn beint niður af íbúðarhúsinu [781]“. Nafnið bendir til að garðurinn hafi verið komin í órækt eða auðn af sandi. Ógreinilega virðist móta fyrir gróðursokknum garðlögum frá þessum garði líka. Traðarhlið [885] gæti hafa verið á Breiðabólstaðatúngarði [709] milli kálgarðsins [803] og óræktargarðsins [804].

Nr. Bæjarnafn Gömul nr. Jarðatalsnr.
Svæði Sveitafélag Skráningad. Skráning
Tegund Hlutverk Flokkur
Sérheiti Friðað Verkefni

Ástand Hættumat Hættuorsök

Aldur Horfin Horfin ástæða

Leið Umhverfi

Lengd Breidd Hæð Hleðslu umferð

Túnakort Örnefnaskrá

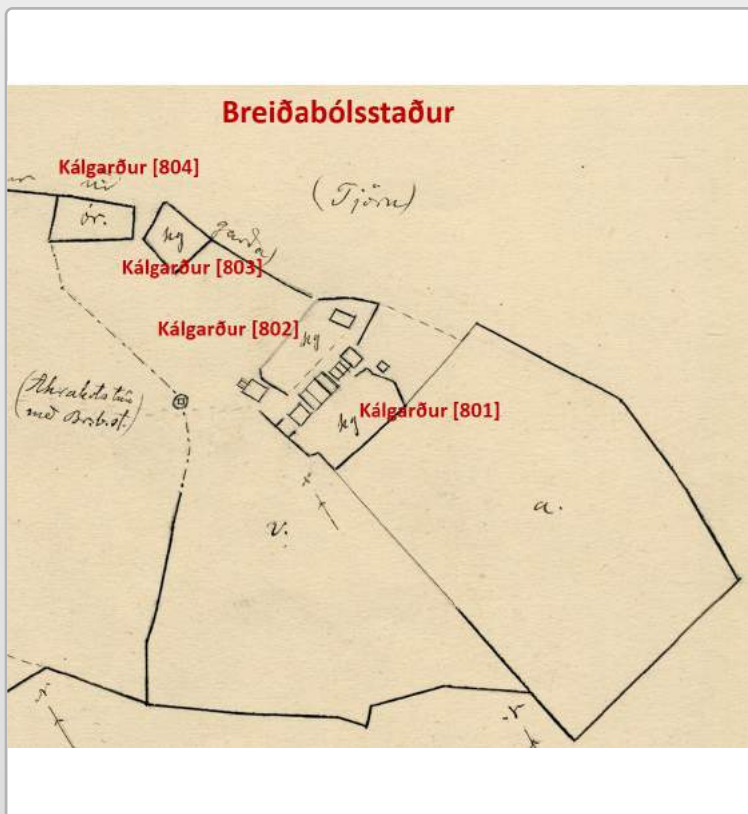
Mæling Heimildir

Isnet E GPS N

Isnet N GPS V

Minjagildi

Ljósmyndari Mótvægisáðgerðir

Örlítið norðvestar upp með túngarðinum má á túnakortinu sjá garð í órækt [804] sem einnig er umgirtur hlöðnum veggjum. Kannski er það svonefndur Sandgarður sem samkvæmt örnefnalýsingu 1977 „var niður við sjó, nokkurn veginn beint niður af íbúðarhúsinu [781]“.

Nr. Bæjarnafn Gömul nr. Jarðatalsnr.
Svæði Sveitafélag Skráningad. Skráning
Tegund Hlutverk Flokkur
Sérheiti Friðað Verkefni

Ástand Hættumat Hættuorsök

Aldur Horfin Horfin ástæða

Leið Umhverfi

Lengd Breidd Hæð Hleðslu umferð

Túnakort Örnefnaskrá

Mæling Heimildir

Isnet E GPS N

Isnet N GPS V

Minjagildi

Ljósmyndari Mótvægisáðgerðir

Í Örnefnaskrá 1964 segir: „Stekkjarmýri: Svo hét mýri vestan við Kálfsskinn nyrst. Stekkur: Þar voru rústir af stekk í Mýrinni.“ Í Örnefnalýsingu 1976 segir: „Sunnan Kálfsskinns, með Bessastaðatjörn að vestan, liggur Stekkjarmýri. [...]“ Í Örnefnalýsingu 1977 er þetta svona: „Í norðausturjaðri Stekkjarmýrar er langur hóll frá suðri til norðurs. Hann heitir Stekkjarmýrarhóll.“ Síðan eru lýsingarnar nánast samhljóða: „Nú hefur Stekkjarmýri verið þurrkuð og komið þar upp æðarvarpi á síðustu 15 árum. Áður var þarna ekkert varp, en nú verpa þarna um 5-600 kollur og auk þess ýmsar aðrar fuglategundir.“ Stekkjarmýri er mýrlend og þýfð en þornar upp á sumrum samkvæmt Maríu Birnu Sveinsdóttur sem ólst upp á Grund við Breiðabólstaði [780]. Tjarnarbakkinn er grasi gróinn og þurr. Enginn stekkur fannst í mýrinni við vettvangsathugun. Líklegast verður þó að telja að stekkurinn hafi verið staðsettur á tjarnarbakkanum

Nr. Bæjarnafn Gömul nr. Jarðatalsnr.
Svæði Sveitafélag Skráningad. Skráning
Tegund Hlutverk Flokkur
Sérheiti Friðað Verkefni

Ástand Hættumat Hættuorsök

Aldur Horfin Horfin ástæða

Leið Umhverfi

Lengd Breidd Hæð Hleðslu umferð

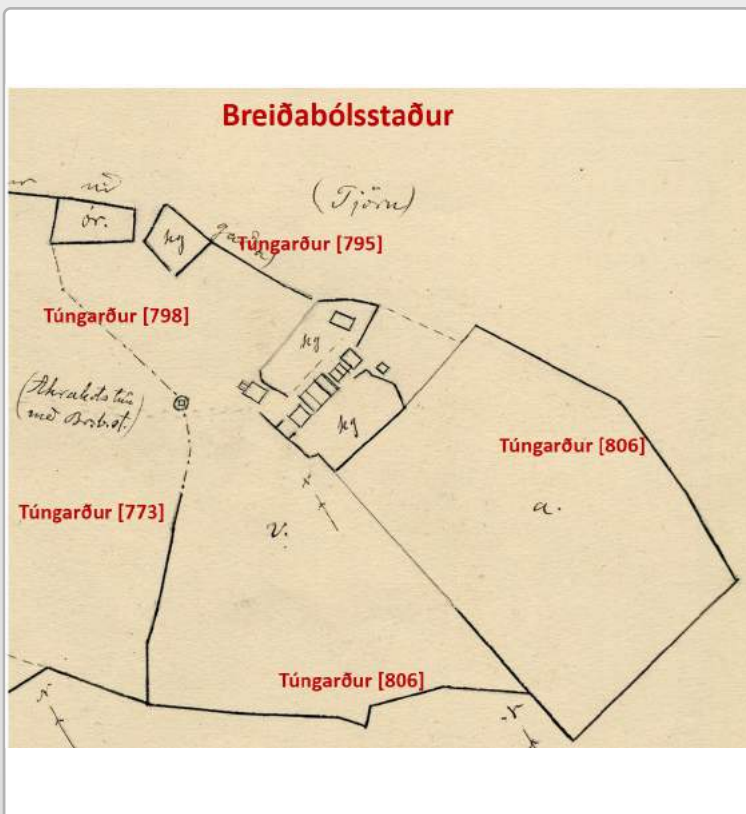
Túnakort Örnefnaskrá

Mæling Heimildir

Isnet E GPS N

Isnet N GPS V Minjagildi

Ljósmyndari Mótvægisaðgerðir

Minnst er á túngarðsbrot við Breiðabólstaði þegar í Landamerkjaskrá 1887: „[...] að vestanverðu er grjótgarðsbrot sem skilur Akrakotstúnið frá Breiðabólstaðatúninu þessi grjótgarður liggur frá brunnum (vatnsbólínu) og suður í túngarð [...]“. Á túnakorti 1917 er mest allt túnið umgirt garði [806] hlöðnum úr grjóti eða torfi. Í örnefnaskrá 1964 segir: „Garður af grjóti, aðallega að norðan, eins milli Breiðabólstaða og Akrakots.“ Örnefnalýsingu 1977 ber saman við landamerkjaskrána og bætir við: „Túnið var stórt og var allt í kringum bæinn. Um það mest allt var hlaðinn túngarður, alltaf nefndur Breiðabólstaðatúngarður afbæjar. Nú er búið að rífa þennan garð. Grjótið úr honum var notað til varnar sjávangangi og svo er um grjót úr flestum túngörðum hér á nesinu.“

Aðeins er varðveitt lítið brot af honum [795]

Nr. Bæjarnafn Gömul nr. Jarðatalsnr.
Svæði Sveitafélag Skráningad. Skráning
Tegund Hlutverk Flokkur
Sérheiti Friðað Verkefni

Ástand Hættumat Hættuorsök

Aldur Horfin Horfin ástæða

Leið Umhverfi

Lengd Breidd Hæð Hleðslu umferð

Túnakort Örnefnaskrá

Mæling Heimildir

Isnet E GPS N

Isnet N GPS V Minjagildi

Ljósmyndari Mótvægisaðgerðir

Suðvestur frá steinhúsinu má sjá leifar gamals brunns [808] á svipuðum slóðum. Hann er að vísu Akrakotsmegin við hina gömlu merkjalínu bæjatúnanna en þar eð örnefnalýsingar eru ekki alltaf nákvæmar getur þetta þó engu að síður verið sami brunnur. Varðveist hefur hleðsla sokkin á kaf í sinu og þýfi. Hún er hlaðin úr talsvert stórum steinum, ferköntuð, 1,5 m á kant og 0,3 m á hæð, innanmálið um 1 x 0,5 m. Þessi hleðsla minnir mjög á brunn. Um 3 m austan við hana er breiður skurður og byggingaframkvæmdir hafa farið fram austan hans og um 15 m suðaustan hleðslunnar. Þótt örnefnalýsingin staðsetji brunninn vestan megin við mörkin getur þetta þó vel verið sá sem þar er sagt frá.

Nr. Bæjarnafn Gömul nr. Jarðatalsnr.
Svæði Sveitafélag Skráningad. Skráning
Tegund Hlutverk Flokkur
Sérheiti Friðað Verkefni

Ástand Hættumat Hættuorsök

Aldur Horfin Horfin ástæða

Leið Umhverfi

Lengd Breidd Hæð Hleðslu umferð

Túnakort Örnefnaskrá

Mæling Heimildir

Isnet E GPS N

Isnet N GPS V Minjagildi

Ljósmyndari Mótvægisaðgerðir

Örlítill þúst er í túninu 76 m suðvestur af Jörfa. Virðist vera manngert en ekki er þekkt neitt mannvirki þarna en örnefnið Meyjarhóll er þekkt í túninu og gæti þetta verið sá hóll. Ummál ca 8,6 x 8,6 m. Örnefnið er að finna á Örnefnakorti.

Nr. Bæjarnafn Gömul nr. Jarðatalsnr.
Svæði Sveitafélag Skráningad. Skráning
Tegund Hlutverk Flokkur
Sérheiti Friðað Verkefni

Ástand Hættumat Hættuorsök

Aldur Horfin Horfin ástæða

Leið Umhverfi

Lengd Breidd Hæð Hleðslu umferð

Túnakort Örnefnaskrá

Mæling Heimildir

Isnet E GPS N

Isnet N GPS V Minjagildi

Ljósmyndari Mótvægisáðgerðir

Í örnefnalýsingum segir: „Borgarhólar: Svo heita hólar syðst í Stekkjarmýrinni.“ „Sunnan við Stekkjarmýrina er hár hóll, alltaf nefndur Borgarhóll. Hann er nú kominn í tún, en heldur alveg lögun sinni. Í honum á að vera grafín gullkista. Björn [Erlendsson] heyjaði Borgarhól í rúm 40 ár og hraktist aldrei tugga á honum.“ Borgarhólar eru syðst í landi Breiðabólstaða, um 400 m suðsuðaustur frá gamla steinhúsinu [781]. Þeir gnæfa grasi grónir yfir flatlendið í kring og Stekkjarmýrin er í raun suðaustan þeirra, suðvestur frá þeim gengur nesið Langi út í Bessastaðatjörn og vestan megin er tún. Sérstaklega er einn hóllinn áberandi og tengjast sagnirnar um fjársjóðinn honum samkvæmt ábúendum í Jörfa. Það að hóllinn skuli vera kenndur við borg gæti auk þess bent til að þarna hafi verið fjárborg. Hóllinn er um 13 x 13 m á stærð, hringlaga og siginn í miðjunni. Líklegt er að þetta séu leifar fjárborgar úr torfi.

Nr. Bæjarnafn Gömul nr. Jarðatalsnr.
Svæði Sveitafélag Skráningad. Skráning
Tegund Hlutverk Flokkur
Sérheiti Friðað Verkefni

Ástand Hættumat Hættuorsök

Aldur Horfin Horfin ástæða

Leið Umhverfi

Lengd Breidd Hæð Hleðslu umferð

Túnakort Örnefnaskrá

Mæling Heimildir

Isnet E GPS N

Isnet N GPS V Minjagildi

Ljósmyndari Mót vægisáðgerðir

Í *Jarðabók* árið 1703 segir um Breiðabólstaði: „ Heimræði er þar árið um kríng og lending góð.“ Í Örnefnaskrá 1964 er nefnd Breiðabólstaðarvör: „Hún lá í sjó fram norður af Traðarhliðinu.“ Í Ö- 1977 segir: „Heimavör var einum 100-150 m norðan við Akrakotsvör. Í henni lentu Breiðabólstaðamenn hér áður og einnig eftir að sjóvarnargarður hafði verið hlaðinn með ströndinni, en þá lokaðist leiðin beint niður að Akrakotsvör. [...] Lönd heita beggja megin Traðanna - Efri-Lönd sunnan þeirra og Neðri Lönd að norðan. Fiskur var áður borinn upp á Efri-Löndin og gert að honum þar. (Sveinn [Erlendsson] telur nafnið dregið af því, sbr. að landa).“ Sandfjara er norðan bæjarhúsa en mikið land hefur brotnað á þessum slóðum og er umhverfið við sjóinn að líkindum talsvert breytt. Þó er rof í honum fyrir norðurenda sjávargötunnar [784] frá bænum og þar fyrir neðan hefur vörin verið.

Nr. Bæjarnafn Gömul nr. Jarðatalsnr.
Svæði Sveitafélag Skráningad. Skráning
Tegund Hlutverk Flokkur
Sérheiti Friðað Verkefni

Ástand Hættumat Hættuorsök

Aldur Horfin Horfin ástæða

Leið Umhverfi

Lengd Breidd Hæð Hleðslu umferð

Túnakort Örnefnaskrá

Mæling Heimildir

Isnet E GPS N

Isnet N GPS V

Minjagildi

Ljósmyndari Mót vægis aðgerðir

Turninn er hlaðinn úr ávölu sjávargrjóti og steinsteypt á milli. Hann er um 1,5 m að innanmáli og stendur vel undir þaki. Hann er sexhyrndur, með glugga á fimm hliðum en dyr á þeirri sjöttu. Lítið kringlótt op er þar sem tvær hliðarnar mætast gegnt suðri.

Nr. Bæjarnafn Gömul nr. Jarðatalsnr.
Svæði Sveitafélag Skráningad. Skráning
Tegund Hlutverk Flokkur
Sérheiti Friðað Verkefni

Ástand Hættumat Hættuorsök

Aldur Horfin Horfin ástæða

Leið Umhverfi

Lengd Breidd Hæð Hleðslu umferð

Túnakort Örnefnaskrá

Mæling Heimildir

Isnet E GPS N

Isnet N GPS V Minjagildi

Ljósmyndari Mótvægisaðgerðir

Um 4 metra suður frá varðturninum [812] er greinilegur grunnur undan bragga. Undirstöður hans eru að mestu úr grjóti og hefur stefnuna norður – suður. Hæð grunnsins er um 0,4 m og bragginn hefur verið 13,2 x 7,5 m á stærð.

Nr. Bæjarnafn Gömul nr. Jarðatalsnr.
Svæði Sveitafélag Skráningad. Skráning
Tegund Hlutverk Flokkur
Sérheiti Friðað Verkefni

Ástand Hættumat Hættuorsök

Aldur Horfin Horfin ástæða

Leið Umhverfi

Lengd Breidd Hæð Hleðslu umferð

Túnakort Örnefnaskrá

Mæling Heimildir

Isnet E GPS N

Isnet N GPS V Minjagildi

Ljósmyndari Mótvægisáðgerðir

Um 20 m suður frá braggagrunninum [813] eru leifarnar af steinsteyptum varðmannaskála. Nú er einungis eftir um 5 x 2 m stór grunnflötur með stefnuna norður – suður og hluti af suðurgafli með ofni og skorsteini. Hrun úr veggjunum liggur á gólfínu. Þessi skáli hefur látið verulega á sjá frá árinu 2004. Samkvæmt Guðrúnu Öldu Gísladóttur sem þá skráði stríðsminjarnar stóð hann þá enn undir þaki með glugga á báðum langhliðum og dyrum á norðurgafli en yfir þeim að utan var áletrunin „1941 GUARDROOM“.

Nr. Bæjarnafn Gömul nr. Jarðatalsnr.
Svæði Sveitafélag Skráningad. Skráning
Tegund Hlutverk Flokkur
Sérheiti Friðað Verkefni

Ástand Hættumat Hættuorsök

Aldur Horfin Horfin ástæða

Leið Umhverfi

Lengd Breidd Hæð Hleðslu umferð

Túnakort Örnefnaskrá

Mæling Heimildir

Isnet E GPS N

Isnet N GPS V Minjagildi

Ljósmyndari Mótvægisáðgerðir

Um 50 m suðaustan við braggagrunn [816] eru miklar steinsteyptar leifar af húsi frá setuliðinu. Grunnur hússins nær yfir um 13 x 11 m svæði með stefnu norðaustur – suðvestur og virðist húsið hafa skipst í tvennt. Vestari hlutinn hefur verið um 6 x 11 m að stærð og allur með steinsteyptum veggjum sem að mestu leyti eru hrundir en þó sést að þykkt þeirra hefur verið um 25 sm. Í eystri hlutanum hefur hins vegar verið torfhlaðinn grunnur, um 9 x 5 m á stærð, og vegghleðslurnar þar eru lægri en leifar steinsteyptu veggjanna eða einungis um 0,4 m á hæð. Enn þá standa steinsteyptar tröppur niður frá svolitlum gólfleti andyris og virðist gangur hafa legið frá tröppunum milli herbergjanna tveggja. Gras hefur skotið rótum á gólfunum og mosi á veggjaleifum. Setuliðshúsið er staðsett í miðju túni norðan við bæinn Jörfa.

Nr. Bæjarnafn Gömul nr. Jarðatalsnr.
Svæði Sveitafélag Skráningad. Skráning
Tegund Hlutverk Flokkur
Sérheiti Friðað Verkefni

Ástand Hættumat Hættuorsök

Aldur Horfin Horfin ástæða

Leið Umhverfi

Lengd Breidd Hæð Hleðslu umferð

Túnakort Örnefnaskrá

Mæling Heimildir

Isnet E GPS N

Isnet N GPS V Minjagildi

Ljósmyndari Mótvægisaðgerðir

Um 10 m sunnan við leifar varðskálans er annar braggagrunnur. Hann er úr torfi og sést ekkert grjót í honum. Eins og hinn grunnurinn [813] hefur þessi snúið norður – suður en hann er örlítið minni eða um 12 x 7 m á stærð

Nr. Bæjarnafn Gömul nr. Jarðatalsnr.
Svæði Sveitafélag Skráningad. Skráning
Tegund Hlutverk Flokkur
Sérheiti Friðað Verkefni

Ástand Hættumat Hættuorsök

Aldur Horfin Horfin ástæða

Leið Umhverfi

Lengd Breidd Hæð Hleðslu umferð

Túnakort Örnefnaskrá

Mæling Heimildir

Isnet E GPS N

Isnet N GPS V Minjagildi

Ljósmyndari Mótvægisaðgerðir

Rétt vestan við braggagrunna [823] og [828] er stór grunnur sem hefur verið fyrir marga bragga, sennilega þrjá ef ekki eitt stórt hús hafi staðið þarna. Hann er 27 x 23 m á stærð.

Nr. Bæjarnafn Gömul nr. Jarðatalsnr.
Svæði Sveitafélag Skráningad. Skráning
Tegund Hlutverk Flokkur
Sérheiti Friðað Verkefni

Ástand Hættumat Hættuorsök

Aldur Horfin Horfin ástæða

Leið Umhverfi

Lengd Breidd Hæð Hleðslu umferð

Túnakort Örnefnaskrá

Mæling Heimildir

Isnet E GPS N

Isnet N GPS V Minjagildi

Ljósmyndari Mótvægisaðgerðir

Um 150 vestur af strompinum [824] við samkomubraggann var loftskeytastöð, sérstætt mannvirki sem stendur enn þá. Stöðin er steinsteyp, um 19x 5,28 m að utanmáli, og eru tvær skábrautir á henni með dekkjabreidd á milli, líklega til að hægt hafi verið að keyra upp á hana. Við enda skábrautanna er kantaður pallur með gat í miðju.

Nr. Bæjarnafn Gömul nr. Jarðatalsnr.
Svæði Sveitafélag Skráningad. Skráning
Tegund Hlutverk Flokkur
Sérheiti Friðað Verkefni

Ástand Hættumat Hættuorsök

Aldur Horfin Horfin ástæða

Leið Umhverfi

Lengd Breidd Hæð Hleðslu umferð

Túnakort Örnefnaskrá

Mæling Heimildir

Isnet E GPS N

Isnet N GPS V Minjagildi

Ljósmyndari Mótvægisaðgerðir

Braggagrunnur er rétt vestan og norðan við braggana sex [822] í braggahverfinu. Hann hefur stefnuna norðvestur – suðaustur og er um 18 x 12 m á stærð. Hugsanlega hafa þarna staðið tveir braggar.

Nr. Bæjarnafn Gömul nr. Jarðatalsnr.
Svæði Sveitafélag Skráningad. Skráning
Tegund Hlutverk Flokkur
Sérheiti Friðað Verkefni

Ástand Hættumat Hættuorsök

Aldur Horfin Horfin ástæða

Leið Umhverfi

Lengd Breidd Hæð Hleðslu umferð

Túnakort Örnefnaskrá

Mæling Heimildir

Isnet E GPS N

Isnet N GPS V

Minjagildi

Ljósmyndari Mótvægisaðgerðir

Um 40 m vestnorðvestur af fallbyssustæðinu [821], rétt norðaustan við bæin á Jörfa, er bygging sem þjónaði áður sem fjarskiptastöð fyrir setuliðið og loftvarnarbyrgi. Húsið er hálfniðurgrafið í brekku með flötu, grasi vöxnu þaki, um 12 x 10 m á stærð miðað við það sem sést af því. Gluggar og dyr voru á vesturgafli og var gengið inn 3-4 þrep niður. Enn eru upprunalegar innréttingar í húsinu og málning hefur haldist á veggjunum frá árinu 1940. Ábúendur í Jörfa nota húsið sem kartöflugeymslu.

Nr. Bæjarnafn Gömul nr. Jarðatalsnr.

Svæði Sveitafélag Skráningad. Skráning

Tegund Hlutverk Flokkur

Sérheiti Friðað Verkefni

Ástand Hættumat Hættuorsök

Aldur Horfin Horfin ástæða

Leið Umhverfi

Lengd Breidd Hæð Hleðslu umferð

Túnakort Örnefnaskrá

Mæling Heimildir

Isnet E GPS N

Isnet N GPS V Minjagildi

Ljósmyndari Mótvægisaðgerðir

Fánastöngin á Jörfa stendur þar sem áður var stæði fyrir fjórar loftvarnabyssur.

Nr. Bæjarnafn Gömul nr. Jarðatalsnr.
Svæði Sveitafélag Skráningad. Skráning
Tegund Hlutverk Flokkur
Sérheiti Friðað Verkefni

Ástand Hættumat Hættuorsök

Aldur Horfin Horfin ástæða

Leið Umhverfi

Lengd Breidd Hæð Hleðslu umferð

Túnakort Örnefnaskrá

Mæling Heimildir

Isnet E GPS N

Isnet N GPS V Minjagildi

Ljósmyndari Mótvægisaðgerðir

Um 30 m suðaustur af strompinum [824] sem stóð við samkomusalinn var braggahverfi. Þar má enn sjá grunna úr torfi og grjóti undan sex bröggum. Þeir eru um 15 x 8 m á stærð, tveir þeirra miðlægir með stefnuna norðvestur – suðaustur og liggja tveir úr frá þeim báðum megin með stefnu suðvestur – norðaustur.

Nr. Bæjarnafn Gömul nr. Jarðatalsnr.
Svæði Sveitafélag Skráningad. Skráning
Tegund Hlutverk Flokkur
Sérheiti Friðað Verkefni

Ástand Hættumat Hættuorsök

Aldur Horfin Horfin ástæða

Leið Umhverfi

Lengd Breidd Hæð Hleðslu umferð

Túnakort Örnefnaskrá

Mæling Heimildir

Isnet E GPS N

Isnet N GPS V Minjagildi

Ljósmyndari Mótvægisaðgerðir

Um 30 m vestan við íbúðahúsið Seylu eru fjórir braggagrunnar. Tveir þeirra eru steinsteyptir en um hina tvo sjást torfkragar. Þeir snúa allir norðaustur-suðvestur og eru um 10 x 5 m á stærð. Þarna sjást aðeins ummerki eftir fjóra bragga en þó er vitað að þeir voru fleiri.

Nr. Bæjarnafn Gömul nr. Jarðatalsnr.
Svæði Sveitafélag Skráningad. Skráning
Tegund Hlutverk Flokkur
Sérheiti Friðað Verkefni

Ástand Hættumat Hættuorsök

Aldur Horfin Horfin ástæða

Leið Umhverfi

Lengd Breidd Hæð Hleðslu umferð

Túnakort Örnefnaskrá

Mæling Heimildir

Isnet E GPS N

Isnet N GPS V Minjagildi

Ljósmyndari Mótvægisaðgerðir

Um 30 m suðvestan við baðhúsið [859] er hár strompur á hól. Strompurinn [824] stóð í norðausturenda stórs bragga [824] sem var samkomusalur hermanna og var meðal annars notaður sem bíosalur. Hóllinn suðvestan við strompinn er um 22 x 15 m stór, og gefur stærðin vísbendingu um stærð braggans. Strompurinn er eins og varðturninn [812] byggður úr ávölu sjávargrjóti sem er steipt saman. Hann er 2 x 1 m að grunnmáli og 3-4 m hár. Neðst á honum var múrsteinshlaðinn arinn og glittir enn í efri hluta arinopsins upp úr hólnum. Strompurinn hefur þó sigið í hólinn og hlaðist að honum sína og jarðvegur. Þessi stóri braggi var lengi notaður undir dansleiki á Álftanesi.

Nr. Bæjarnafn Gömul nr. Jarðatalsnr.
Svæði Sveitafélag Skráningad. Skráning
Tegund Hlutverk Flokkur
Sérheiti Friðað Verkefni

Ástand Hættumat Hættuorsök

Aldur Horfin Horfin ástæða

Leið Umhverfi

Lengd Breidd Hæð Hleðslu umferð

Túnakort Örnefnaskrá

Mæling Heimildir

Isnet E GPS N

Isnet N GPS V Minjagildi

Ljósmyndari Mótvægisaðgerðir

Á tjarnarbakkanum í austurjaðri túnsins við Jörfa, um 40 m norðaustur frá braggagrúnnunum [823] eru leifar af steinsteyptu salerni frá setuliðinu. Það er um 7 x 2,3 m á stærð og snýr norður – suður. Salernið skiptist í stærra hólf í nyrðri hlutanum sem er um 5 x 2 m á stærð með steinsteyptri gólfplötu og minna hólf, um 2 x 1 m, þar sem ekki er nein gólfplata. Rennur eru á veggjaleifum sem eru eftir.

Nr. Bæjarnafn Gömul nr. Jarðatalsnr.
Svæði Sveitafélag Skráningad. Skráning
Tegund Hlutverk Flokkur
Sérheiti Friðað Verkefni

Ástand Hættumat Hættuorsök

Aldur Horfin Horfin ástæða

Leið Umhverfi

Lengd Breidd Hæð Hleðslu umferð

Túnakort Örnefnaskrá

Mæling Heimildir

Isnet E GPS N

Isnet N GPS V Minjagildi

Ljósmyndari Mótvægisaðgerðir

Á tjarnarbakkanum rétt suðaustan við salernið [825] eru leifar af óþekktu mannvirki. Ekki verður greint úr frá tætingslegum brotunum til hvers það hefur verið notað.

Nr. Bæjarnafn Gömul nr. Jarðatalsnr.
Svæði Sveitafélag Skráningad. Skráning
Tegund Hlutverk Flokkur
Sérheiti Friðað Verkefni

Ástand Hættumat Hættuorsök

Aldur Horfin Horfin ástæða

Leið Umhverfi

Lengd Breidd Hæð Hleðslu umferð

Túnakort Örnefnaskrá

Mæling Heimildir

Isnet E GPS N

Isnet N GPS V Minjagildi

Ljósmyndari Mótvægisaðgerðir

Verkstæði hermannanna var í bragga um 80 m vestur frá varðskála [815]. Þar sem hann stóð má enn greina steinsteyptan grunn og tvo samsíða garða eða braggabrúnir. Um 6 m bil er á milli þeirra og hefur það verið breidd braggans. Hann hefur snúið norðnorðaustur – suðsuðvestur. Verkstæðið hefur verið talsvert langt frá öðrum byggingum hersins

Nr. Bæjarnafn Gömul nr. Jarðatalsnr.
Svæði Sveitafélag Skráningad. Skráning
Tegund Hlutverk Flokkur
Sérheiti Friðað Verkefni

Ástand Hættumat Hættuorsök

Aldur Horfin Horfin ástæða

Leið Umhverfi

Lengd Breidd Hæð Hleðslu umferð

Túnakort Örnefnaskrá

Mæling Heimildir

Isnet E GPS N

Isnet N GPS V Minjagildi

Ljósmyndari Mótvægisaðgerðir

Um 30 m vestan við íbúðahúsið Seilu eru fjórir braggagrunnar. Tveir þeirra eru steinsteyptir en um hina tvo sjást torfkragar. Þeir snúa allir norðaustur-suðvestur og eru um 10 x 5 m á stærð. Þarna sjást aðeins ummerki eftir fjóra bragga en þó er vitað að þeir voru fleiri.

Nr. Bæjarnafn Gömul nr. Jarðatalsnr.
Svæði Sveitafélag Skráningad. Skráning
Tegund Hlutverk Flokkur
Sérheiti Friðað Verkefni

Ástand Hættumat Hættuorsök

Aldur Horfin Horfin ástæða

Leið Umhverfi

Lengd Breidd Hæð Hleðslu umferð

Túnakort Örnefnaskrá

Mæling Heimildir

Isnet E GPS N

Isnet N GPS V Minjagildi

Ljósmyndari Mótvægisaðgerðir

Á tjarnarbakkanum um 10 m austan við salernið [825] er tóft frá einhverju óþekktu mannvirki. Hún er um 4 x 4 m á stærð og 0,5 m á hæð. Grjóthleðsla er utan með henni og auk þess hefur hún verið fyllt af grjóti sem nú er vaxið mosa. Trúlega hefur þarna verið enn eitt húsið frá setuliðinu, mögulega í sambandi við salernið eða þá skotbyrgi.

Nr. Bæjarnafn Gömul nr. Jarðatalsnr.
Svæði Sveitafélag Skráningad. Skráning
Tegund Hlutverk Flokkur
Sérheiti Friðað Verkefni

Ástand Hættumat Hættuorsök

Aldur Horfin Horfin ástæða

Leið Umhverfi

Lengd Breidd Hæð Hleðslu umferð

Túnakort Örnefnaskrá

Mæling Heimildir

Isnet E GPS N

Isnet N GPS V Minjagildi

Ljósmyndari Mótvægisaðgerðir

Brunnur er í túninu vestan við Jörfa frá hernámstímanum. Vatnsskortur var á svæðinu og var vatn flutt inn með tankbílum. Brunnurinn er 4 x 1,6 m að utanmáli en inni í honum er ferhyrninglaga niðurgröftur, 1,8 x 1,8 m.

Nr. Bæjarnafn Gömul nr. Jarðatalsnr.
Svæði Sveitafélag Skráningad. Skráning
Tegund Hlutverk Flokkur
Sérheiti Friðað Verkefni

Ástand Hættumat Hættuorsök

Aldur Horfin Horfin ástæða

Leið Umhverfi

Lengd Breidd Hæð Hleðslu umferð

Túnakort Örnefnaskrá

Mæling Heimildir

Isnet E GPS N

Isnet N GPS V Minjagildi

Ljósmyndari Mótvægisaðgerðir

Grjóthlaðið garðlag liggur úr norðvestri í suðaustur eftir svokölluðum Jaðri á vesturbakka Kálfskinns. Það er um 100 m langt og 0,3 m hátt. Hleðslurnar eru niðursignar, víða yfirgrónar og hafa gengið til á nokkrum stöðum. Frá norðvesturendanum eru um 30 m að tjarnarbakkanum en 10 m suðaustast. Garðlagið stendur í óræktuðu deiglendu þýfi og þýfð mýri er niður að Kálfskinni. Hins vegar er sléttað tún um 10 m vestan við garðlagið. Töluvert af grjóti er á bakkanum austan við miðbik garðsins en erfitt er að sjá nokkra lögun á því. Nokkru vestar eru stríðsminjar frá hverfinu Brighton meðfram akvegi.

Nr. Bæjarnafn Gömul nr. Jarðatalsnr.
Svæði Sveitafélag Skráningad. Skráning
Tegund Hlutverk Flokkur
Sérheiti Friðað Verkefni

Ástand Hættumat Hættuorsök
Aldur Horfin Horfin ástæða
Leið Umhverfi
Lengd Breidd Hæð Hleðslu umferð
Túnakort Örnefnaskrá
Mæling Heimildir
Isnet E GPS N
Isnet N GPS V Minjagildi
Ljósmyndari Mótvægisáðgerðir

Mógrafir eða ummerki um torfristu er á smárima milli tveggja smátjarna á norðausturbökkum Kálfskinns. Grafirnar eru á um 20 x 25 m stóru svæði og mesta dýpt þeirra um 0,2 metrar. Þarna er deiglent en grasi gróið. Þetta eru mjög ógreinilegar minjar.

Nr.	852	Bæjarnafn	Breiðabólstaður	Gömul nr.	GK-209:015	Jarðatalsnr.	209
Svæði	Norðurnes	Sveitafélag	Garðabær	Skráningad.	20.02.2014	Skráning	RT-RKT
Tegund	Tóft	Hlutverk	Óþekkt	Flokkur	Sjóminjar		
Sérheiti		Friðað	Já	Verkefni	Deiliskipulag Norðurnes		

Ástand	Illgreinanlegar fornleifar	Hættumat	Lítill hætta	Hættuorsök			
Aldur		Horfin	Nei	Horfin ástæða			
Leið		Umhverfi					
Lengd	0	Breidd	0	Hæð		Hleðslu umferð	
Túnakort		Örnefnaskrá					
Mæling	Uppmæling	Heimildir					
Isnet E	354311,402	GPS N	6407005				
Isnet N	404981,592	GPS V	2159453	Minjagildi	Hátt		
Ljósmyndari		Mótvægisáðgerðir					

Tóft er á Eyrinni vestan við malarveg við sjóinn rétt áður en hann liggur út á Eyrarodda milli Seylu og Kálfskinns. Þetta er skammt austan við ristusvæði [843] og smátjörn á norðausturbakka Kálfskinns. Þurrt er á tóftarstæðinu en deiglendi í kring og tjarnirnar nálægar. Tóftin stendur á svolítilli hæð sem er heldur grónari eða grænni en umhverfið. Hún hefur hlaupið í þúfur og sést ekki grjót í henni. Stærðin er um 7,6 x 6,8 m og veggjahæð 0,4 m. Tóftin virðist vera einföld því hólf eru ekki sýnileg en op er ef til vill inn í hana norðvestan megin.

Nr. Bæjarnafn Gömul nr. Jarðatalsnr.
Svæði Sveitafélag Skráningad. Skráning
Tegund Hlutverk Flokkur
Sérheiti Friðað Verkefni

Ástand Hættumat Hættuorsök

Aldur Horfin Horfin ástæða

Leið Umhverfi

Lengd Breidd Hæð Hleðslu umferð

Túnakort Örnefnaskrá

Mæling Heimildir

Isnet E GPS N

Isnet N GPS V

Minjagildi

Ljósmyndari Mótvægisaðgerðir

Um 25 metrum norðan við tóft [856] er svöltil bunga með nokkuð hringlaga dæld eða niðurgrefti [853], um 1,9 m að þvermáli. Önnur svipuð hringlaga dæld [886] er nokkru sunnar, um 9 m norður af bakka Kálfskinns. Sjálf dældin er svipuð að þvermáli en heldur lægri og engir barmar í kringum hana, þ.e. hún liggur ekki hærra í landslaginu. Hugsanlega eru þetta sjóbúðir.

Nr.	854	Bæjarnafn	Breiðabólstaður	Gömul nr.		Jarðatalsnr.	209
Svæði	Norðurnes	Sveitafélag	Garðabær	Skráningad.	28.09.2017	Skráning	RT
Tegund	Garðlag	Hlutverk	Garður - girðing	Flokkur	Búsetuminjar		
Sérheiti		Friðað	Nei	Verkefni	Deiliskipulag Norðurnes		

Ástand	Vel greinanlegar minjar	Hættumat		Hættuorsök			
Aldur		Horfin	Nei	Horfin ástæða			
Leið		Umhverfi					
Lengd		Breidd		Hæð		Hleðslu umferð	
Túnakort		Örnefnaskrá					
Mæling	Uppmæling	Heimildir					
Isnet E	354408,1620	GPS N	6407129				
Isnet N	405207,027	GPS V	2159345	Minjagildi			
Ljósmyndari		Mótvægisaðgerðir					

Brot af garðlagi er varðveitt norðarlega á Eyrinni austanverðri, rétt norðan við skúr sem þar stendur nú og vestan malarvegar. Garðlagið hefur stefnuna suðvestur – norðaustur. Líklega eru þetta leifar af girðingu. Sennilega er þetta ekki fornleifar heldur yngra en 100 ára.

Nr. Bæjarnafn Gömul nr. Jarðatalsnr.

Svæði Sveitafélag Skráningad. Skráning

Tegund Hlutverk Flokkur

Sérheiti Friðað Verkefni

Ástand Hættumat Hættuorsök

Aldur Horfin Horfin ástæða

Leið Umhverfi

Lengd Breidd Hæð Hleðslu umferð

Túnakort Örnefnaskrá

Mæling Heimildir

Isnet E GPS N

Isnet N GPS V Minjagildi

Ljósmyndari Mótvægisaðgerðir

Sjá skýrslur en minjar voru skráðar á svæðinu 2004 en nú er búið að slétta úr þeim.

Nr.	856	Bæjarnafn	Breiðabólstaður	Gömul nr.	GK-209:019	Jarðatalsnr.	209
Svæði	Norðurnes	Sveitafélag	Garðabær	Skráningad.	28.09.2017	Skráning	RT-RKT
Tegund	Hóll	Hlutverk	Óþekkt	Flokkur	Sjóminjar		
Sérheiti		Friðað	Já	Verkefni	Deiliskipulag Norðurnes		

Ástand	Ekki sést til fornleifa	Hættumat		Hættuorsök			
Aldur		Horfin	Nei	Horfin ástæða			
Leið		Umhverfi					
Lengd	12	Breidd	11	Hæð	,8	Hleðslu umferð	
Túnakort		Örnefnaskrá					
Mæling	Uppmæling	Heimildir					
Isnet E	354370,033	GPS N					
Isnet N	405122,7920	GPS V		Minjagildi			
Ljósmyndari	RKT	Mótvægisáðgerðir					

Um 35 m suðvestan við salthúsið [799], rétt vestan við bárujárnsklæddan skúr, rís dálítill hóll eða þúst upp úr túninu. Hann er um 10 x 8 m stór en mest um 0,6 m hár. Á þessum slóðum eru sléttar og grónar grundir, smápýfðar og rákaðar eins og eftir túnasléttun eða girðingar. Nokkru sunnan við hólinn eru hrúgur af grjóti.

Nr.	857	Bæjarnafn	Breiðabólstaður	Gömul nr.		Jarðatalsnr.	209
Svæði	Norðurnes	Sveitafélag	Garðabær	Skráningad.	2017	Skráning	
Tegund	Heimild	Hlutverk	Rista	Flokkur	Nytjar		
Sérheiti	Torfholt	Friðað		Verkefni	Deiliskipulag Norðurnes		

Ástand	Ekki sést til fornleifa	Hættumat		Hættuorsök			
Aldur		Horfin	Já	Horfin ástæða			
Leið		Umhverfi					
Lengd		Breidd		Hæð		Hleðslu umferð	
Túnakort		Örnefnaskrá					
Mæling	GPS	Heimildir					
Isnet E		GPS N					
Isnet N		GPS V		Minjagildi			
Ljósmyndari		Mótvægisaðgerðir					

Samkvæmt örnefnalýsingu er álagasteinninn AkraSteinn [775] suður frá túninu „nyrzt í svonefndu Torfholti, grýttu og þýfðu.“ Torfholt er um 230 m suðsuðvestur af steinhúsinu á Breiðabólstöðum [781] og um 50 m suðvestan við nýbýlið Hvol. Svæðið er deiglent og þýft og vestast á því gróinn, grýttur hóll. Ekki sést til fornleifa.

Nr. Bæjarnafn Gömul nr. Jarðatalsnr.
Svæði Sveitafélag Skráningad. Skráning
Tegund Hlutverk Flokkur
Sérheiti Friðað Verkefni

Ástand Hættumat Hættuorsök

Aldur Horfin Horfin ástæða

Leið Umhverfi

Lengd Breidd Hæð Hleðslu umferð

Túnakort Örnefnaskrá

Mæling Heimildir

Isnet E GPS N

Isnet N GPS V Minjagildi

Ljósmyndari Mótvægisaðgerðir

Samkvæmt örnefnalýsingu er álagasteinninn AkraSteinn [775] suður frá túninu „nyrzt í svonefndu Torfholti, grýttu og þýfðu.“ Torfholt er um 230 m suðsuðvestur af steinhúsinu á Breiðabólstöðum [781] og um 50 m suðvestan við nýbýlið Hvol. Svæðið er deiglent og þýft og vestast á því gróinn, grýttur hóll. Ekki sést til fornleifa.

Nr. Bæjarnafn Gömul nr. Jarðatalsnr.
Svæði Sveitafélag Skráningad. Skráning
Tegund Hlutverk Flokkur
Sérheiti Friðað Verkefni

Ástand Hættumat Hættuorsök

Aldur Horfin Horfin ástæða

Leið Umhverfi

Lengd Breidd Hæð Hleðslu umferð

Túnakort Örnefnaskrá

Mæling Heimildir

Isnet E GPS N

Isnet N GPS V Minjagildi

Ljósmyndari Mótvægisaðgerðir

Um 25 m austur frá íbúðarhúsi Seylu var baðhús hermannanna sem voru í Brighton-kampi. Það stendur enn undir þaki og nota ábúendur það sem geymsluskúr. Húsið er um 10 x 5 m á stærð og snýr suðvestur-norðaustur. Gengið er inn um bíslag á langvegg suðaustan megin. Rennur eru í steinsteyptu gólfinu.

Nr. Bæjarnafn Gömul nr. Jarðatalsnr.
Svæði Sveitafélag Skráningad. Skráning
Tegund Hlutverk Flokkur
Sérheiti Friðað Verkefni

Ástand Hættumat Hættuorsök

Aldur Horfin Horfin ástæða

Leið Umhverfi

Lengd Breidd Hæð Hleðslu umferð

Túnakort Örnefnaskrá

Mæling Heimildir

Isnet E GPS N

Isnet N GPS V Minjagildi

Ljósmyndari Mótvægisaðgerðir

Þar sem íbúðarhúsið Seila stendur nokkru austan við Jörfabæ voru áður vatnstankar setuliðsins í þremur stærðum. Á áratuginum eftir stríð voru þeir notaðir sem rotþrær frá Jörfa. Vatn var flutt inn frá Reykjavík með tannbílum en vatnsból Álftnesinga dugðu heimamönnum varla í þurrkatíð.

Nr. Bæjarnafn Gömul nr. Jarðatalsnr.
Svæði Sveitafélag Skráningad. Skráning
Tegund Hlutverk Flokkur
Sérheiti Friðað Verkefni

Ástand Hættumat Hættuorsök

Aldur Horfin Horfin ástæða

Leið Umhverfi

Lengd Breidd Hæð Hleðslu umferð

Túnakort Örnefnaskrá

Mæling Heimildir

Isnet E GPS N

Isnet N GPS V Minjagildi

Ljósmyndari Mótvægisaðgerðir

Um 50 m suðvestan við hól [856] en norðvestan við tóft [852] má sjá aflangan reit, sennilega eftir beðasléttun. Hann er um 54x10 á stærð og liggur milli tveggja smátjarna með stefnuna norðnorðaustur – suðsuðvestur. Garðlög virðist mega greina meðfram styttri hliðunum, mest sa. 0,2 á hæð, en fremur er þó um þústir að ræða en eiginlegar hleðslur. Langhliðar eru ógreinilegri. Hins vegar sjást rákir einnig liggja eftir gerðinu endilöngu eins og eftir túna- eða beðasléttun.

Nr. Bæjarnafn Gömul nr. Jarðatalsnr.
Svæði Sveitafélag Skráningad. Skráning
Tegund Hlutverk Flokkur
Sérheiti Friðað Verkefni

Ástand Hættumat Hættuorsök

Aldur Horfin Horfin ástæða

Leið Umhverfi

Lengd Breidd Hæð Hleðslu umferð

Túnakort Örnefnaskrá

Mæling Heimildir

Isnet E GPS N

Isnet N GPS V

Minjagildi

Ljósmyndari Mótvægisáðgerðir

Rétt vestan við langa reitinn [876] er minni flötur, um 5 x 12 m á stærð. Hleðslur eru ekki sjáanlegar en þessi flötur liggur heldur lægra í landslaginu, eins og þar hafi staðið mannvirki en þetta gæti verið kálgarður. Líklega er þetta grunnur undan húsi sem gæti þá hafa tengst fiskvinnslu eða annarri starfsemi á Eyrinni.

Nr. Bæjarnafn Gömul nr. Jarðatalsnr.
Svæði Sveitafélag Skráningad. Skráning
Tegund Hlutverk Flokkur
Sérheiti Friðað Verkefni

Ástand Hættumat Hættuorsök

Aldur Horfin Horfin ástæða

Leið Umhverfi

Lengd Breidd Hæð Hleðslu umferð

Túnakort Örnefnaskrá

Mæling Heimildir

Isnet E GPS N

Isnet N GPS V

Minjagildi

Ljósmyndari Mótvægisaðgerðir

Um 2 m vestur frá tóft [852] má hleðslubrot með grjóti, mjög yfirgróið og ógreinilegt. Það er L-laga, lengri hliðin sa. 3 m og snýr vestur – austur. Styttri hliðin beygir hornrétt út frá austurendanum, um 1 í norður. Annað svipað hleðslubrot [879] er nokkru sunnar.

Nr. Bæjarnafn Gömul nr. Jarðatalsnr.
Svæði Sveitafélag Skráningad. Skráning
Tegund Hlutverk Flokkur
Sérheiti Friðað Verkefni

Ástand Hættumat Hættuorsök

Aldur Horfin Horfin ástæða

Leið Umhverfi

Lengd Breidd Hæð Hleðslu umferð

Túnakort Örnefnaskrá

Mæling Heimildir

Isnet E GPS N

Isnet N GPS V Minjagildi

Ljósmyndari Mótvægisaðgerðir

Nokkru sunnan við tóft [852], á bakka Kálfskinns, er hleðslubrot sem minnir á brot [878]. Þar má greina röð af grjóti sem er mjög yfirgróin. Hleðslubrotið hefur lögun eins og L og er lengri hliðin um 4 m með stefnuna vestur – austur. Sú styttri beygir hornrétt út frá henni, sa. 1 m í suður að tjarnarbakkanum. Freistandi er að álykta að bæði þessi hleðslubrot standi á einhvern hátt í tengslum við tóft [852].

Nr. Bæjarnafn Gömul nr. Jarðatalsnr.
Svæði Sveitafélag Skráningad. Skráning
Tegund Hlutverk Flokkur
Sérheiti Friðað Verkefni

Ástand Hættumat Hættuorsök

Aldur Horfin Horfin ástæða

Leið Umhverfi

Lengd Breidd Hæð Hleðslu umferð

Túnakort Örnefnaskrá

Mæling Heimildir

Isnet E GPS N

Isnet N GPS V Minjagildi

Ljósmyndari Mótvægisaðgerðir

Rétt vestan við bæjarstæði Grundar [783] glittir aftur á móti í tvær tóftir sem gætu verið af útihúsum. Svæðið í kring er mjög stórþýft, vaxið hávöxnu grasi, stráum og lúpínu og þarna er náttúruleg hæð í landslaginu. Hún er brött að vestan og er þar nokkurt stórgrýti meðfram henni. Hins vegar hallar henni aflíðandi í austur og suðaustur að tóftunum. Báðar eru illgreinanlegar og væri ef til vill réttara að tala um tóftarhauga. Nyrðri tóftin [882] liggur austan megin í hæðinni, um 5,2 x 4,6 m á stærð, og opnast í suðvestur. Hin tóftin [883] sem er nokkru sunnar er um 6,2 x 4,2 m á stærð, opin í vestur og norðurveggurinn siginn og aflagaður. Þessi tóft liggur í jaðri stórþýfða óræktarsvæðisins, suðaustan megin við og utan í hæðinni og virðast veggirnir því hærri þeim megin. Neðan hennar er nú girðing og lengra í suður og austur jafnari vellir. Sjá en frekar í skýrslu.

Nr. Bæjarnafn Gömul nr. Jarðatalsnr.
Svæði Sveitafélag Skráningad. Skráning
Tegund Hlutverk Flokkur
Sérheiti Friðað Verkefni

Ástand Hættumat Hættuorsök

Aldur Horfin Horfin ástæða

Leið Umhverfi

Lengd Breidd Hæð Hleðslu umferð

Túnakort Örnefnaskrá

Mæling Heimildir

Isnet E GPS N

Isnet N GPS V

Minjagildi

Ljósmyndari Mótvægisaðgerðir

Rétt vestan við bæjarstæði Grundar 8783] glittir aftur á móti í tvær ógreinilegar tóftir sem gætu verið af útihúsum. Svæðið í kring er mjög stórþýft, vaxið hávöxnu grasi, stráum og lúpínu og þarna er náttúruleg hæð í landslaginu. Hún er brött að vestan og er þar nokkurt stórgrýti meðfram henni. Hins vegar hallar henni aflíðandi í austur og suðaustur að tóftunum. Báðar eru illgreinanlegar og væri ef til vill réttara að tala um tóftarhauga. Nyrðri tóftin [882] liggur austan megin í hæðinni, um 5,2 x 4,6 m á stærð, og opnast í suðvestur. Hin tóftin [883] sem er nokkru sunnar er um 6,2 x 4,2 m á stærð, opin í vestur og norðurveggurinn siginn og aflagaður. Þessi tóft liggur í jaðri stórþýfða óræktarsvæðisins, suðaustan megin við og utan í hæðinni og virðast veggirnir því hærri þeim megin. Neðan hennar er nú girðing og lengra í suður og austur jafnari vellir. Sjá en frekar í skýrslu.

Nr. Bæjarnafn Gömul nr. Jarðatalsnr.
Svæði Sveitafélag Skráningad. Skráning
Tegund Hlutverk Flokkur
Sérheiti Friðað Verkefni

Ástand Hættumat Hættuorsök

Aldur Horfin Horfin ástæða

Leið Umhverfi

Lengd Breidd Hæð Hleðslu umferð

Túnakort Örnefnaskrá

Mæling Heimildir

Isnet E GPS N

Isnet N GPS V

Minjagildi

Ljósmyndari Mótvægisaðgerðir

Í örnefnalýsingu segir: „Stór tóft er fáeina faðma norðan við Eyrarhúsið [799]. Hún er alltaf nefnd Tóft. Þarna ætlaði Árni Böðvarsson rakari að byggja íshús 1920, en það komst aldrei í gagnið.“ Þessi tóft er ekki lengur sýnileg en á sjávarkambinum rétt norðan við grunninn frá Eyrarhúsi er mjög stórþýft og miklar ójöfnur í jarðveginum. Það gæti bent til að undir leynist tóftarleifar.

Nr. Bæjarnafn Gömul nr. Jarðatalsnr.
Svæði Sveitafélag Skráningad. Skráning
Tegund Hlutverk Flokkur
Sérheiti Friðað Verkefni

Ástand Hættumat Hættuorsök

Aldur Horfin Horfin ástæða

Leið Umhverfi

Lengd Breidd Hæð Hleðslu umferð

Túnakort Örnefnaskrá

Mæling Heimildir

Isnet E GPS N

Isnet N GPS V Minjagildi

Ljósmyndari Mótvægisaðgerðir

Breiðabólstaðatraðir eru ekki sýndar á túnakorti en þar má sjá op á túngarðinum [806] milli tveggja garða [803 og 804] beint norður af bæjarstæðinu. Samkvæmt örnefnalýsingum lágu traðirnar „heiman frá bæ út á sjávarkampinn“ og hliðið þar á túngarðinum nefndist Breiðabólstaðahlið eða Breiðabólstaðatraðarhlið. Traðirnar lágu frá íbúðarhúsinu beint niður í Akrakotsvör [779] sem þegar fram leið var nýtt frá Breiðabólstað. Þær sjást enn vel frá bænum [781] þar sem þær liggja eftir sléttri grund í átt að sjávarkambinum, um 4 m breiðar og 80 m langar. Traðabrúnirnar virðast hlaðnar en sjálfur troðningurinn eða miðjan er siginn. Umhverfið hefur raskast talsvert næst bænum vegna nýrri bygginga og garðræktar og sést fyrst í traðirnar um 20 m norðan við hann. Þær eru síðan sýnilegar alveg út að malarvegi sem liggur sunnan við sjóvarnargarðinn. Sá vegur var lagður í seinna stríði og var eini vegurinn út á Eyri.

Nr. Bæjarnafn Gömul nr. Jarðatalsnr.
Svæði Sveitafélag Skráningad. Skráning
Tegund Hlutverk Flokkur
Sérheiti Friðað Verkefni

Ástand Hættumat Hættuorsök

Aldur Horfin Horfin ástæða

Leið Umhverfi

Lengd Breidd Hæð Hleðslu umferð

Túnakort Örnefnaskrá

Mæling Heimildir

Isnet E GPS N

Isnet N GPS V

Minjagildi

Ljósmyndari Mótvægisaðgerðir

Um 25 metrum norðan við tóft [856] er svolítill bunga með nokkuð hringlaga dæld eða niðurgrefti [853], um 1,9 m að þvermáli. Önnur svipuð hringlaga dæld [886] er nokkru sunnar, um 9 m norður af bakka Kálfskinns. Sjálf dældin er svipuð að þvermáli en heldur lægri og engir barmar í kringum hana, þ.e. hún liggur ekki hærra í landslaginu. Hugsanlega eru þetta sjóbúðir.

Nr. Bæjarnafn Gömul nr. Jarðatalsnr.
Svæði Sveitafélag Skráningad. Skráning
Tegund Hlutverk Flokkur
Sérheiti Friðað Verkefni

Ástand Hættumat Hættuorsök

Aldur Horfin Horfin ástæða

Leið Umhverfi

Lengd Breidd Hæð Hleðslu umferð

Túnakort Örnefnaskrá

Mæling Heimildir

Isnet E GPS N

Isnet N GPS V

Minjagildi

Ljósmyndari Mótvægisaðgerðir

Tóft, sennilega frá útihúsi, er varðveitt 91 m sunnan við Hvol. Hún er um 12 x 6 m að utanmáli og hefur stefnuna norðaustur – suðvestur. Það er hugsanlegt að þetta útihús sé ekki fornleifar.

Nr.	888	Bæjarnafn	Breiðabólstaður	Gömul nr.		Jarðatalsnr.	209
Svæði	Norðurnes	Sveitafélag	Garðabær	Skráningad.	27.09.2017	Skráning	RT-RKT
Tegund	Garðlag	Hlutverk	Óþekkt	Flokkur	Búsetuminjar		
Sérheiti		Friðað	Já	Verkefni	Deiliskipulag Norðurnes		

Ástand	Illgreinanlegar fornleifar	Hættumat		Hættuorsök			
Aldur	1800-1930	Horfin		Horfin ástæða			
Leið		Umhverfi					
Lengd		Breidd		Hæð		Hleðslu umferð	
Túnakort		Örnefnaskrá					
Mæling	Uppmæling	Heimildir					
Isnet E	353810,1340	GPS N					
Isnet N	405011,0819	GPS V		Minjagildi			
Ljósmyndari	RKT	Mótvægisáðgerðir					

Einföld hleðsla er varðveitt við norðausturhorn Breiðabólstaðatjarnar, alveg við bakkann. Hún er um 4 x 1 m á stærð og er grjóti raðað norðan, austan og vestan megin en sunnan megin er tjörnin. Þetta er ógreinilegt vegna þess að gróið hefur yfir grjótið og í raun er þetta frekar röð af steinum en eiginleg hleðsla.